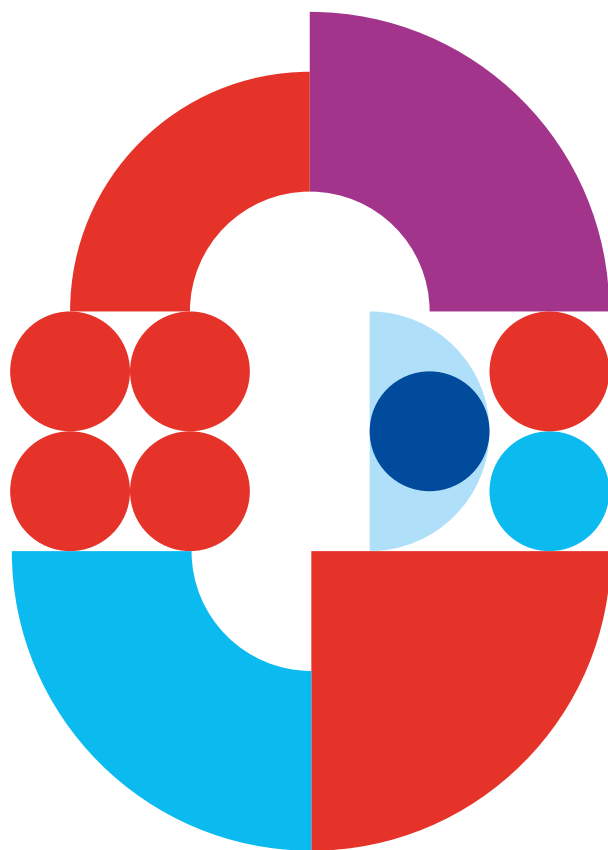
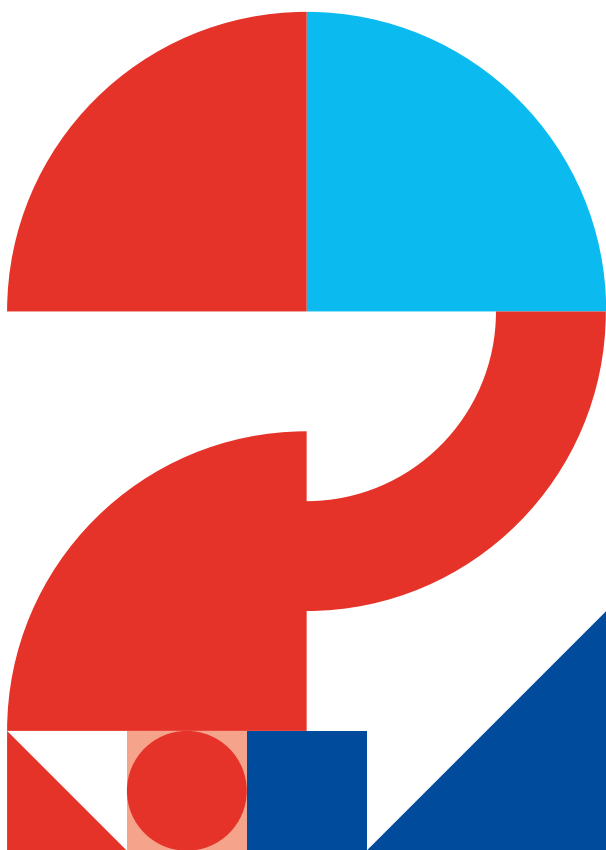
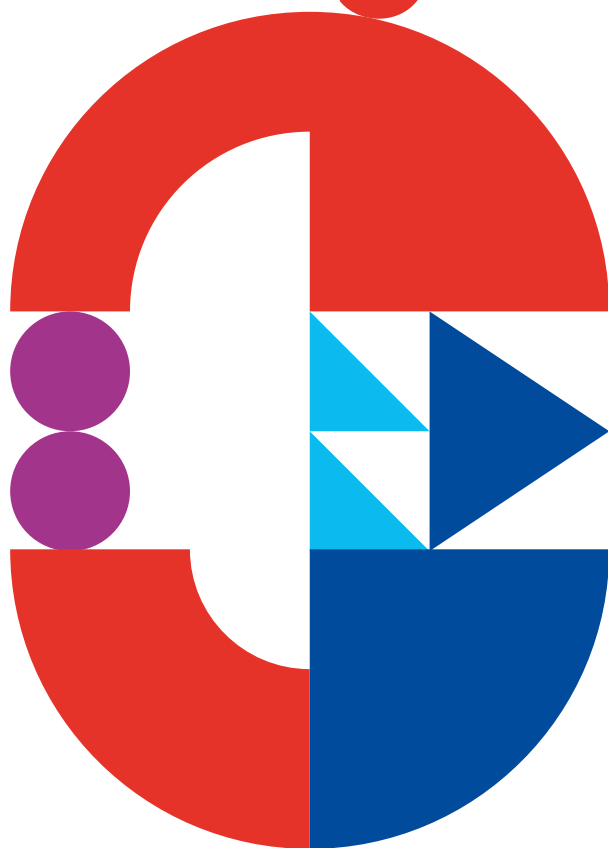

jaarverslag

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Beleid en activiteiten op hoofdlijnen	5
1.1 Kerntaak Meten en weten	6
1.2 Informeren, inspireren en activeren	6
1.3 Kerntaak Experimenteren en innoveren	7
1.4 Kerntaak Overtuigen en beïnvloeden	7
2. Kerntaak Weten en meten	9
2.1 Activiteiten binnen de leerstoelen	10
2.2 Onderzoek door Stichting Lezen	12
2.3 Externe onderzoeken in het kader van de onderzoeksagenda	13
2.4 Onderzoeken in het kader van Kunst van Lezen	14
2.5 Onderzoeksconsortia	15
2.6 Scriptieprijs Leesbevordering	15
2.7 Stichting Lezen als maatschappelijk partner bij onderzoeksaanvragen	16
2.8 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Meten en weten	17
3. Kerntaak Informeren, inspireren en activeren	19
3.1 Kennisdeling	20
3.2 Deskundigheidsbevordering	27
3.3 Landelijke campagnes	28
3.4 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Informeren, inspireren en activeren	32
4. Kerntaak Experimenteren en innoveren	35
4.1 Door Stichting Lezen (mede-)gefinancierde projecten	36
4.2 Extern gefinancierde projecten	37
4.3 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Experimenteren en innoveren	40
5. Kerntaak Overtuigen en beïnvloeden	41
5.1 Bewustwording	42
5.2 Overleg en krachtenbundeling	45
5.4 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Overtuigen en beïnvloeden	50
6. Organisatie	52
6.1 Positie in het bestel en financieel kader	53
6.2 Communicatie	54
6.3 Personeel en organisatie	55
6.4 Raad van toezicht	57
Bijlage 1 Jaarverslag 2020 van Kunst van Lezen	62
Bijlage 2 Jaarverslag 2020 van de Leescoalitie	63
Bijlage 3 Bereikcijfers 2020 van de Leescoalitie	73

Inleiding

Een raar jaar. Dat is wat iedereen zegt over 2020. Ook voor Stichting Lezen geldt dat de coronapandemie vorig jaar alles op z'n kop zette. Als we deze totaal onvoorziene situatie als test zien voor de flexibiliteit, creativiteit en inzet van ons team en onze samenwerkingspartners, dan kunnen we concluderen dat we die glansrijk hebben doorstaan. We slaagden erin om het overgrote deel van onze activiteiten door te laten gaan, uiteraard vaak in aangepaste, veelal digitale vorm. De digitale werkwijze bleek behalve nadelen ook verrassende voordelen te hebben, vooral voor de activiteiten op het gebied van kennisdeling. Online bereikten kennisbijeenkomsten vele malen meer deelnemers en views dan in real life ooit mogelijk zou zijn geweest. Ook het bezoek aan onze websites nam over de hele linie sterk toe. Mooie bijvangst van dit alles is, dat we veel ervaring hebben opgedaan met digitale werkvormen en andere manieren van communiceren en organiseren. Dat zijn verworvenheden waarmee we ons voordeel zullen blijven doen, ook als corona ons daartoe niet langer dwingt.

2020 was het laatste jaar van de BIS-periode 2017-2020. We zijn blij met de positieve beschikking die we naar aanleiding van ons nieuwe activiteitenplan ontvingen van de minister van OCW en de bijbehorende zekerheid dat we ook in de periode 2021-2024 onze schouders onder het weerbarstige vraagstuk van de leesbevordering en leesvaardigheid kunnen blijven zetten.

2020 was ook het eerste jaar van een nieuwe periode van Tel mee met Taal; de vierde alweer. Dat betekent dat het belangrijke werk van Kunst van Lezen doorgaat en dat Stichting Lezen daar haar bijdrage aan blijft leveren. Het accent ligt in deze nieuwe periode op de Gemeentelijke gezinsaanpak, die gericht is op laagtaalvaardige gezinnen.

Grote mijlpalen dit jaar waren de publicatie van de geactualiseerde Doorgaande leeslijn en het manifest *Tijd voor een ambitieus leesoffensief*. Het eerste staat voor het wetenschappelijke en methodische fundament onder onze visie en aanpak. Het tweede staat voor de urgentie van de opgave waar we aan werken en het groeiende maatschappelijke draagvlak daarvoor. Behalve door de partners in de Leescoalitie wordt het manifest gesteund door elf andere maatschappelijke organisaties uit onder meer het veld van

onderwijs, cultuur en jeugdgezondheid: de PO-Raad, de VO-Raad, de Taalunie, de Schrijverscentrale, De Schoolschrijver, KNAW, SLO, Ouders & Onderwijs, LAKS, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en de SER.

Als drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland voelden we ons in 2020 gesterkt door de groeiende maatschappelijke steun voor lezen en geletterdheid. Mede daardoor kwamen we tot de grote productiviteit en effectiviteit waarover we in dit jaarverslag met trots en voldoening rapporteren.

Het verslag begint met een samenvattend hoofdstuk dat het beleid en de activiteiten op hoofdlijnen beschrijft. Hoofdstuk 2 gaat nader in op de kerntaak Weten en meten, waar onze onderzoeksactiviteiten onder vallen. Hoofdstuk 3 behandelt de kerntaak Informeren, inspireren en activeren. Hier gaat het om alles wat we doen aan kennisdeling, deskundigheidsbevordering en campagnes. Hoofdstuk 4 heeft betrekking op de kerntaak Experimenteren en innoveren en beschrijft de projecten die we in dat verband mede financieren met geld van publieke en private partijen. Hoofdstuk 5 doet verslag van de kerntaak Overtuigen en beïnvloeden en gaat onder andere in op de samenwerking in de Leescoalitie en de totstandkoming van het leesoffensief. Het slothoofdstuk is gewijd aan de organisatie van Stichting Lezen.

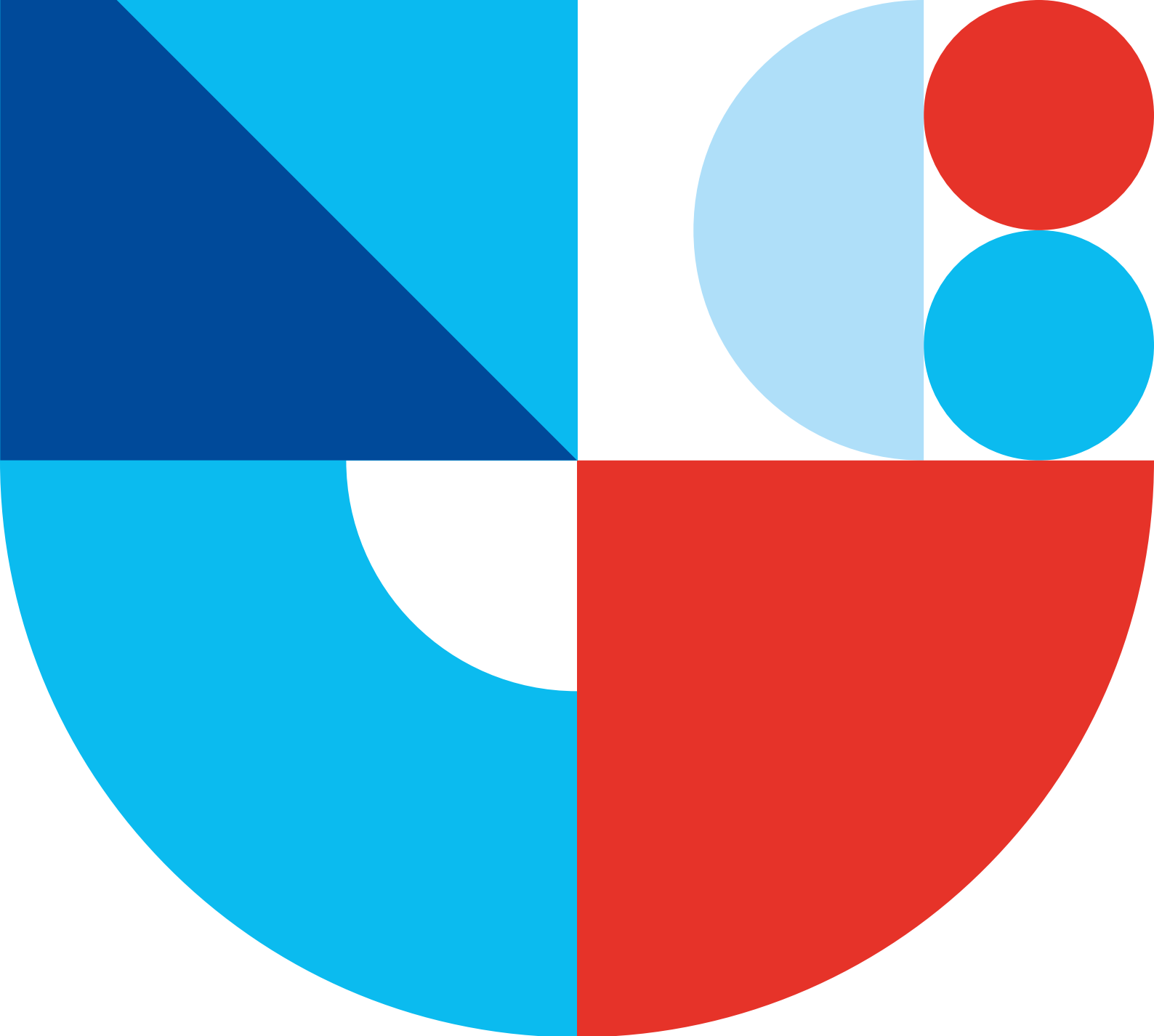
Kunst van Lezen komt in deze hoofdstukken aan de orde waar het programma onlosmakelijk verbonden is met de structurele BIS-taken en daar waar het invloed heeft op de reguliere producten en activiteiten van Stichting Lezen. Het inhoudelijke jaarverslag van Kunst van Lezen is opgenomen als bijlage 1.

Stichting Lezen is tevens penvoerder van de Leescoalitie, het bredere samenwerkingsverband van organisaties met een landelijke taak in taal- en leesbevordering. Het inhoudelijke jaarverslag van de Leescoalitie is opgenomen als bijlage 2. Bijlage 3 ten slotte bevat de bereikcijfers van de Leescoalitie.

Wij danken het ministerie van OCW en onze partners voor hun steun, hun vertrouwen en de constructieve samenwerking.

Gerlien van Dalen

Directeur-bestuurder Stichting Lezen

1. Beleid en activiteiten op hoofdlijnen

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in de periode 2017-2020 voor haar kerntaken:

1. weten en meten (onderzoek)
2. informeren, inspireren en activeren (kennisdeling en deskundigheidsbevordering)
3. experimenteren en innoveren (pilots en projecten)
4. overtuigen en beïnvloeden (bewustwording, overleg en krachtenbundeling)

Net als in de afgelopen jaren ontving Stichting Lezen in 2020 ook middelen uit het Actieprogramma Tel mee met Taal ter voorkoming en bestrijding van laaggeletterdheid. In dat kader leveren we een bijdrage aan de onderdelen BoekStart, de Bibliotheek op school en de Gemeentelijke gezinsaanpak van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen, dat loopt van 2020 tot met 2024. De bijdrage voor de gezinsaanpak werd verstrekt in de vorm van een afzonderlijke projectsubsidie. Bovendien ontvingen we in 2020 projectsubsidie van het ministerie van OCW voor de coördinatie van de Leescoalitie en voor de ontwikkeling van de website [Lezeninhetpo.nl](https://lezeninhetpo.nl) in het kader van het Leesoffensief.

1.1 Kerntaak Meten en weten

In 2020 voerden we twintig onderzoeksactiviteiten uit, bijna twee keer zo veel als voorgenomen in het activiteitenplan. Het gaat om werk van de hoogleraren die de door Stichting Lezen gefinancierde bijzondere leerstoelen bekleden, om eigen onderzoeken en om reguliere en verdiepende metingen van gelieerde onderzoeksconsortia. Vergeleken met de voornemens uit het activiteitenplan hebben we vooral meer nieuw onderzoek opgestart en afgerond dan was voorzien, bijvoorbeeld naar het aanleren van vakspecifieke leesvaardigheden door middel van een online laboratorium (Taal in het lab), het voorleesgedrag van grootouders, het verbeteren van digitale leeservaringen met de app Immer, de leescultuur van jongeren en een verkennend onderzoek naar narratieve geletterdheid en de rol van dieplezen.

Tot afronding kwamen de verkennende studie naar boekactiviteiten bij vluchtelingenkinderen, een verkennend onderzoek naar de leeswereld van jongeren, een onderzoek naar de stand van zaken van voorlezen in de kinderopvang en een onderzoek naar de stand van zaken van de leesbevordering op de pabo. Ten slotte deden we een verkennende literatuurstudie naar vrij lezen in het voortgezet onderwijs. De meeste onderzoeksactiviteiten hebben geen hinder ondervonden van de coronamaatregelen. Alleen het onderzoek naar het voorleesgedrag van grootouders moest tijdelijk worden stilgelegd.

1.2 Informeren, inspireren en activeren

Deze kerntaak is er vooral op gericht om intermediairs te helpen om leesbevordering in hun dagelijks werk gestalte te geven. Met het oog daarop verzorgen we websites en andere digitale informatiekanalen, publicaties, kennisbijeenkomsten in allerlei soorten en maten, opleidingen en trainingen en een groot aantal landelijke campagnes. Corona zorgde ervoor dat we veel meer online zijn gaan doen en dat heeft zeker op dit

gebied vruchten afgeworpen. We hebben meer dan ooit intermediairs met onze kennisproducten weten te bereiken. Een belangrijke mijlpaal was de publicatie van de geactualiseerde *Doorgaande leeslijn*, omdat dit het fundament is onder de leesbevorderingsaanpak die Stichting Lezen voorstaat, uitdraagt en faciliteert. Nieuw in 2020 waren de infographics waarmee we op een overzichtelijke manier wetenschappelijke kennis in beeld hebben gebracht. Deskundigheidsbevordering kreeg net zoals de afgelopen jaren veel aandacht en resulteerde in een groot aantal opleidingsproducten voor alle niveaus en leeftijdscategorieën van het onderwijs.

De landelijke campagnes zoals De Nationale Voorleesdagen, De Nationale Voorleeswedstrijd, de Jonge Jury en De Weddenschap, kregen door de beperkende maatregelen grotendeels ook een andere, deels digitale invulling. Deze grootschalige landelijke projecten werken activerend op zowel kinderen en jongeren als hun ouders en de professionals, die thuis, op school, in de kinderopvang en in de bibliotheken de leesomgevingen van de kinderen vormgeven.

De afgelopen jaren voerden we in het kader van deze campagnes naast schoolgerichte activiteiten veel meer publiek toegankelijke activiteiten uit, omdat we een zo groot mogelijke doelgroep wilden bereiken. In plaats van de geplande 21 publieke activiteiten realiseerden we er 32. Deze trokken 240.849 deelnemers; aanzienlijk meer dan de circa 203.000 die waren voorzien.

Deze groei ging ten koste van een kleine teruggang in schoolgebonden activiteiten, waarvan we er acht in plaats van negen organiseerden. Bijgevolg was het aantal van 26.467 deelnemers dat we daarmee bereikten een stuk lager dan de geraamde 35.000 deelnemers.

1.3 Kerntaak Experimenteren en innoveren

Binnen deze kerntaak zorgt Stichting Lezen ervoor dat er effectieve en aansprekende methoden, activiteiten en interventies voor leesbevordering worden ontwikkeld en dat succesvolle concepten worden ingebed in het werkveld. Deels doen we dat met een bescheiden budget dat we op aanvraag aan derden kunnen verstrekken. We ondersteunden daaruit in 2020 22 aanvragen voor innovatieve projecten, waaronder de Nationale Mediatheektrofee, de Boekenweek voor Jongeren, Stap op de Rode Loper, de Grote Vriendelijke Podcast, De grote podcast met de kleine oren en Er was eens... .

Dankzij private financiering van Stichting De Versterking, de VriendenLoterij en Fonds 21 konden we daarnaast nog een flink aantal extra projecten ondersteunen, waaronder de Voorleestas, Vakantielesen en het mbo-project Ondergedoken als Anne Frank.

Uit de nalatenschap van mevrouw Elema ontving Stichting Lezen een aanzienlijk legaat. Met dit Tante Anne Fonds willen we invulling geven aan haar wens om kinderen de magie van het lezen te laten ontdekken. We voerden daarover verkennende gesprekken met verschillende organisaties.

1.4 Kerntaak Overtuigen en beïnvloeden

Aan deze taak heeft Stichting Lezen met meer kracht en inzet dan ooit gewerkt in 2020. De gevolgen van corona voor het onderwijs en voor de leesvaardigheid zijn groot en dreigen de toch al zeer zorgelijke leesachterstand van de Nederlandse kinderen en jongeren nog verder te doen toenemen.

Stichting Lezen heeft als drijvende kracht achter de Leescoalitie veel inspanningen geleverd om een maatschappelijk breed gedragen manifest voor een krachtig leesoffensief tot stand te brengen. De lancering van het manifest in oktober kreeg ruimschoots media-aandacht en veel bijval, ook van de beide ministers van OCW. Met het oog op het leesoffensief intensiveerden we onze contacten en samenwerkingsrelaties met het onderwijs.

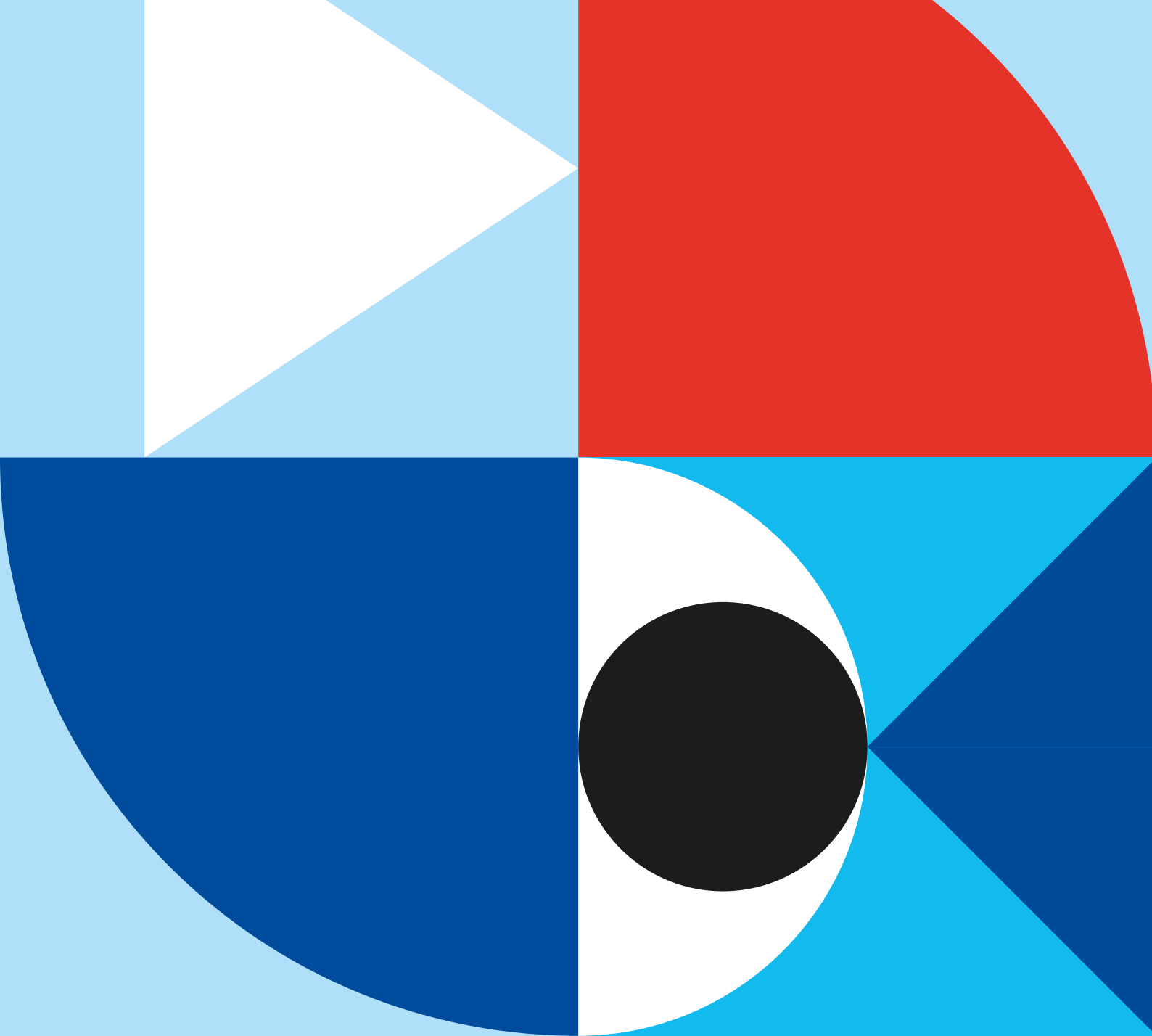
Via de Leescoalitie genereerden we op een positieve manier aandacht voor lezen bij een algemeen publiek, met de campagne Lees Voort! (om het voorlezen door grootouders te stimuleren), de vmbo-verhalenbundel *Een STUK! meer* en de Nationale Voorleeslunch voor ouderen, die mede dankzij de inzet van Kees van Kooten en Omroep Max dit jaar een ongekend succes werd. In 2020 konden ruim 50.000.000 keer mensen in aanraking komen met een van de activiteiten. In totaal hebben 134.479 mensen actief meegedaan met een activiteit die door de Leescoalitie is georganiseerd.

De campagne #ikleesthuis, die inhaakte op de coronamaatregelen, was het resultaat van eendrachtige samenwerking in het boekenvak en had een groot bereik en een positieve impact. Met expertmeetings en de inzet van de Kinderboekenambassadeur en de Dichter des Vaderlands wakkerden we het bewustzijn over het belang en het genot van lezen verder aan.

In samenwerking met NPO Zapp en AVROTROS kreeg leesbevordering een plek in de crossmediale content rondom het tv-programma Brugklas en konden we een grote groep 9- tot 13-jarigen bereiken.

Nationaal bundelden we krachten en kennis met verwante instellingen. Met de letteren-collega's en de andere ondersteunende instellingen uit de BIS hadden we goed contact over onder andere gezamenlijke projecten en opgaven en over de gevolgen van de coronapandemie.

Internationaal onderhielden we onze netwerken via EU Read en andere (netwerk-)organisaties van leesbevorderaars.

2. Kerntaak

Weten en meten

Onderzoek vormt de basis voor effectief leesbevorderingsbeleid. In samenwerking met universiteiten en hogescholen stelt Stichting Lezen een onderzoeksagenda op die inspeelt op actuele ontwikkelingen en op behoeften en ervaringen van het werkveld. Stichting Lezen doet zelf onderzoek, laat derden onderzoek uitvoeren en ontsluit de kennis die uit onderzoek voortkomt. We stellen onze onderzoeksresultaten beschikbaar aan het werkveld, beleidsmakers en beslissers en vertalen deze zo mogelijk en zo nodig naar beleid.

De onderzoeksagenda kreeg, ook in 2020, invulling via de door Stichting Lezen geïnitieerde bijzondere leerstoelen Leesgedrag (Vrije Universiteit) en Lezen en digitale media (Universiteit Twente), door (mede)financiering van extern onderzoek, door inzet van eigen medewerkers en via samenwerking in consortia. Bovendien waren we als maatschappelijk partner betrokken bij zeven onderzoeksaanvragen van derden. In 2020 werden de bijzondere leerstoelen positief geëvalueerd. De raad van toezicht wil de leerstoelen daarom na 2021 continueren. Stichting Lezen diende daartoe verzoeken in bij de Vrije Universiteit en de Universiteit Twente. Twente heeft de verlenging inmiddels bevestigd. De verwachting is dat de Vrije Universiteit het verzoek ook zal honoreren.

2.1 Activiteiten binnen de leerstoelen

Leerstoel Leesgedrag (Vrije Universiteit)

Roel van Steensel is bijzonder hoogleraar Leesgedrag aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. In dat kader verzorgde hij in 2020 de gecombineerde cursus Literacy development (bachelor) en Leesvaardigheid, leesmotivatie en leesvaardigheid (master). Hij begeleidde scriptieonderzoek naar de relatie tussen onderwijskenmerken, positieve en negatieve leesmotivaties en begrijpend lezen onder middelbare scholieren op basis van de data uit het internationale PISA-onderzoek. Meer onderzoeken naar diezelfde relaties zijn in voorbereiding.

Als promotor is hij betrokken bij promotieprojecten naar de langetermijneffecten van BoekStart (promovenda: Merel de Bondt; financier: Kunst van Lezen), de effecten en resultaten van de intensivering van Bibliotheek op School in het basisonderwijs (promovenda: Lisa van der Sande; financier: Kunst van Lezen) en een methodiek voor literaire gesprekken in het vwo (promovenda: Mira Beukering; financier: NWO Promotiebeurs Leraren). De Bijzonder hoogleraar fungeerde als mede-promotor of begeleider van acht (teams van) onderzoekers aan diverse universiteiten die werken aan onderzoeken die nauw aansluiten bij de praktijk van leesbevordering. Deze onderzoeken leveren onderbouwing voor de verbetering en ontwikkeling van interventies op het gebied van family literacy-programma's (zoals VVE Thuis en VoorleesExpress), studerend lezen in het vmbo, begrijpend lezen in de vroege schoolperiode, leesweerstand in de bovenbouw van het basisonderwijs, stimulering van ouderbetrokkenheid in laagopgeleide en migrantengezinnen en begeleid vrij lezen.

Van Steensel slaagde er in 2020 in om financiering te krijgen van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsresearch voor onderzoeken naar leesweerstand en de rol van leraren als leesbevorderaars. Van ZonMW kreeg hij middelen voor een coronagerelateerd onderzoek naar online ondersteuning van de taalomgeving thuis met behulp van digitale prentenboeken voor kinderen in achterstandssituaties. Kunst van Lezen financierde een aanvraag voor een literatuurstudie naar begeleid vrij lezen en Stichting Lezen droeg bij aan onder-

zoek naar het voorleesgedrag van ouders en grootouders. In 2020 diende hij nog vijf financieringsverzoeken in die nog in behandeling zijn. Onderwerpen zijn onder andere de invloed van de thuissituatie en sociaal-economische status van ouders en verzorgers op de taalvaardigheid, het dieplezen onder jongeren en de oorzaken van de afnemende leesvaardigheid in het funderend onderwijs.

Met een tiental lezingen op congressen en symposia en een vergelijkbaar aantal publicaties maakte Van Steensel professionals in het onderwijs, de vroeg- en voorschoolse educatie, de bibliotheeksector en andere betrokken sectoren deelgenoot van de laatste inzichten op het gebied van geletterdheidsontwikkeling, ouder-kindprogramma's, leesweerstand en leesmotivatie.

Ten slotte droeg Van Steensel als voorzitter van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs (PO-raad, VO-raad, NRO), als lid van de Erkenningcommissie Jeugdinterventies en als lid van de Wetenschappelijke Adviesraad van de Dr. P. A. Thiele Stichting voor boekwetenschap bij aan de doorwerking van wetenschappelijke kennis op het gebied van lezen en leesbevordering.

Leerstoel Lezen en digitale media (Universiteit Twente)

Eliane Segers bekleedt de bijzondere leerstoel Lezen en digitale media aan de Universiteit Twente. In 2020 begeleidde zij diverse promovendi op het gebied van begrijpend lezen en meertaligheid en werkte zij met promovendi en studenten aan twee onderzoekslijnen: de lijn Ik experimenteer dus ik leer; Taal in het lab en de lijn De digitaal geletterde thuisomgeving. Het project Taal in het lab is een vervolg op eerder binnen deze leerstoel uitgevoerd onderzoek over de leesvaardigheid van jongeren in het vmbo. Zij hebben moeite om teksten in lesboeken van de bèta-vakken te begrijpen. Het onderzoek richt zich op manieren om deze teksten zo aan te bieden dat ze beter worden begrepen, door de gebruikte lesmethode te koppelen aan een online, virtueel laboratorium (GoLab) waarin de leerlingen proefjes kunnen doen. Het uiteindelijke doel van het onderzoek is om een evidence-based omgeving voor vmbo-leerlingen met bijbehorend docentmateriaal te realiseren. Daarbij is er aandacht voor de integratie van taal (begrijpend lezen) en wetenschappelijk denken (hypotheses vormen, experimenteren, concluderen, vakspecifieke kennis). Het project bestaat uit drie deelstudies: (1) onderzoek naar individuele variatie in online lezen en leergedrag en wetenschappelijke kennis, (2) effectmeting van een docentinterventie gericht op het verbeteren van het online lees- en leergedrag en (3) onderzoek naar de effecten van een lesomgeving die leesmateriaal en proefjes integreert. Behalve de Universiteit Twente participeren Saxion hogeschool, uitgeverij Malmberg, Stichting Lezen en het Pius X college in Almelo. Segers begeleidt Quirine Simons, de promovenda die per 1 september 2020 aan dit project is verbonden.

De afgelopen jaren deed Segers ook onderzoek naar de geletterde thuisomgeving, die sinds de introductie van smartphone en tablet behoorlijk is veranderd. Deze studie, waarover in 2020 een publicatie verscheen, liet zien dat alleen de activiteiten in de analoge thuisomgeving waren gerelateerd aan de taalvaardigheid van de kinderen. Er kon geen relatie worden vastgesteld tussen de digitale thuisomgeving en taal en geletterdheid. Het feit dat dit verband ontbreekt, kan worden veroorzaakt door de grote variatie in de kwaliteit van de digitale thuisomgeving. In 2020 werd daarom vervolgonderzoek uitgevoerd naar dat aspect. Onder andere is gekeken naar de houding ten opzichte van moderne technologie en naar de apps die kinderen gebruiken. Het onderzoek zal behalve weten-

schappelijk inzicht ook een manier opleveren om ouders en leerkrachten tips en trucs aan te reiken voor goede apps voor kleuters. Drie masterstudenten schrijven hun scriptie over dit onderzoek.

Segers wist behalve voor de bovenbeschreven vervolgonderzoeken ook financiering te krijgen van NWO/ZonMW om te onderzoeken of en in hoeverre doelgroepkinderen uit het onderwijsachterstandenbeleid extra hard getroffen worden door de coronamaatregelen en welke lessen er getrokken kunnen worden voor toekomstige, vergelijkbare situaties. Een NWO VICI-aanvraag over digitaal begripend lezen kwam de eerste ronde met succes door en wacht nog op een definitief oordeel.

De coronamaatregelen, met name het onderwijs op afstand, zorgden voor veel extra aandacht voor digitale geletterdheid. Segers werd daarover diverse keren geïnterviewd, zowel voor professionals als voor een breed publiek. Veel lezingen en voordrachten op (internationale) congressen en symposia konden niet doorgaan als gevolg van de pandemie, maar leverden wel papers en artikelen op. Daarnaast verschenen er in diverse tijdschriften en handboeken bijdragen van Segers, al dan niet in samenwerking met collega-onderzoekers.

In 2020 was Segers naast haar hoogleraarschap actief als lid van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs (PO-raad, NRO), lid van de wetenschappelijke adviesraden van de Dr. P. A. Thiele Stichting voor boekwetenschap en van het Kletsoppen festival, consulting editor van het wetenschappelijk tijdschrift Educational Psychology, expert bij het peilingsonderzoek digitale geletterdheid aan de Universiteit Twente, wetenschappelijk directeur van Expertisecentrum Nederlands (betrokken bij o.a. PIRLS, Peil.lezen, PISA, en Dyslexiecentraal) en als voorzitter/lid van de manuscriptcommissies voor een zevental proefschriften van promovendi aan verschillende Nederlandse universiteiten.

2.2 Onderzoek door Stichting Lezen

Stichting Lezen voerde zelf verschillende literatuuronderzoeken uit. Daarnaast brachten we zoals gewoonlijk relevant onderzoek van derden in kaart over onderwerpen zoals leesmotivatie en begripend lezen. Informatie daaruit en daarover deelden we actief met het werkveld in het kader van kennisdeling (zie daarvoor paragraaf 2.1). Onze medewerker Niels Bakker werkte aan zijn promotieonderzoek naar digitaal lezen, dat hij in 2021 zal afronden.

Voorlezen aan vluchtelingenkinderen (afgerond)

In de Nederlandse asielzoekerscentra wonen op dit moment meer dan 5000 kinderen onder de 12 jaar. Door alles wat deze kinderen hebben meegemaakt, lopen zij een verhoogd risico op het ontwikkelen van psychosociale problemen. Verhalen kunnen kinderen helpen om te gaan met sociale, emotionele en psychische uitdagingen en kunnen goed zijn voor hun psychosociale gezondheid. Met een literatuurstudie onderzoekt Stichting Lezen-medewerker Marloes Robijn de effecten van creatieve bibliotherapie op kinderen in het algemeen en vluchtelingenkinderen in het bijzonder. Hoe zijn verhalen het beste in te zetten om het welzijn van deze kinderen te vergroten? Welke culturele en leesbevorderingsprojecten voor vluchtelingenkinderen bestaan er al?

Vrij lezen (afgerond)

Mustapha Esadik deed in het kader van een onderzoeksstage een literatuurstudie en een (kleine) veldraadpleging naar de rol van vrij lezen in het voortgezet onderwijs. Het onderzoek werd begeleid door Jacqueline Evers-Vermeul (Universiteit Utrecht).

Narratieve geletterdheid (lopend)

In onze mediasamenleving komen kinderen en jongeren dagelijks in aanraking met een heel scala aan (verhalende) teksten en een grote hoeveelheid informatie. Dit voortdurende beroep op hun aandacht kan het 'dieplezen' in de weg zitten maar tegelijk nieuwe vaardigheden opleveren, zoals skimmend lezen. In samenwerking met Frank Hakemulder (Universiteit Utrecht) voerden we een literatuurstudie uit om te komen tot een nieuwe definitie van geletterdheid die recht doet aan de complexe geletterde vaardigheden waarover kinderen en jongeren tegenwoordig moeten beschikken. Deze vangen we voorlopig onder de noemer narratieve geletterdheid. Marchje Kramer startte dit onderzoek in 2019. Marloes Robijn zette het in 2020 voort.

2.3 Externe onderzoeken in het kader van de onderzoeksagenda

Als (mede-)opdrachtgever zette Stichting Lezen diverse onderzoeksoopdrachten uit bij derden. Op die manier voorzagen we in de actuele kennisbehoefte van het werkveld conform de prioriteitstelling van onze onderzoeksagenda. De onderzoeken bieden inzicht in aspecten van succesvolle leesbevordering en in de benadering van leesbevordering voor specifieke doelgroepen. De onderzoeksresultaten deelden we via onze publicatielijn *Lezen onderzocht* (zie paragraaf 2.1), persberichten, nieuwsbrieven, op onze websites Leesmonitor.nl en Lezen.nl en tijdens webinars en andere (online) bijeenkomsten van Stichting Lezen en van derden, zoals het Drongo talenfestival.

Leesbevordering op de pabo (afgerond)

Voor dit onderzoek naar de stand van zaken van leesbevordering op de pabo-opleidingen keken de onderzoekers van onderzoeksbureau Oberon en MK onderzoek + advies vooral naar de plaats van jeugdliteratuur in het curriculum van de pabo's en de inzet van leesbevorderende werkvormen. Docenten van 28 van de 42 Nederlandse pabo's vulden een vragenlijst in. Daarnaast zijn er verdiepende interviews afgenomen met pabodocenten en directieleden.

Dit onderzoek is een vervolg op een vergelijkbaar onderzoek uit 2014.

Voorlezen in de kinderopvang: Onderzoeksrapport 2020 (afgerond)

Voor dit vierjaarlijkse onderzoek naar de stand van zaken van leesbevordering in de kinderopvang vulden 93 managers en 330 pedagogisch medewerkers een uitgebreide vragenlijst van onderzoeksbureau Kantar Public in. Speciale aandacht ging uit naar de deskundigheid en deskundigheidsbevordering van pedagogisch medewerkers. Bij de analyse van de resultaten is rekening gehouden met eventuele verschillen tussen organisaties die meedoen aan BoekStart en organisaties die dat niet doen.

De leeswereld van jongeren en jongvolwassenen (afgerond)

Cedric Stalpers deed op basis van eerder marktonderzoek van SMB/GfK verdiepend onderzoek naar de leeswereld van jongeren en jongvolwassenen. Aan het onderzoek deden 1036 jongeren en jongvolwassenen tussen 12 en 25 jaar mee. Stalpers onderscheidt in zijn rapport drie typen lezers: de boekmijders, die (vrijwel) niet lezen en er ook niet van houden; de boektwijfelaars, die af en toe lezen en daarbij mild enthousiast zijn en tot slot de boekenwormen, die veel en graag lezen.

Ik experimenteer dus ik leer; Taal in het lab (lopend)

Onderzoek onder leiding van Eliane Segers in het kader van de leerstoel Lezen en digitale media aan de Universiteit Twente, zie paragraaf 2.1.

Voorleesgedrag (groot-)ouders (lopend)

Ter ondersteuning van de Leescoaliticampagne Lees voort! werd een onderzoek opgestart naar het voorleesgedrag van ouders en grootouders. Grootouders kunnen een betekenisvolle rol spelen in de leesopvoeding van kinderen. Deze studie onderzoekt de aard van de voorleesinteracties van ouders en grootouders met hun (klein)kind, waarbij vooral gekeken wordt naar het gebruik van cognitief uitdagende, gedecontextualiseerde taal, bijvoorbeeld wanneer de tekst voorspelt wat er in een verhaal staat te gebeuren of wat de emoties van hoofdpersonen zullen zijn. De onderzoekers kijken ook naar de rol van het geslacht van de verzorger en van het kind, de relatie met verhaalbegrip en met de boekenkennis en de leesmotivatie van verzorgers. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van bijzonder hoogleraar Roel van Steensel (zie 2.1). Door de coronamaatregelen liep het onderzoek vertraging op omdat het niet mogelijk was om bij (groot-)ouders thuis te observeren.

App Immer (lopend)

Schrijver Niels 't Hooft ontwikkelde de app Immer, die de lezer helpt om zich te oriënteren in de tekst bij het digitaal lezen via smartphone of tablet. De app maakt het mogelijk om door de tekst te navigeren door te tikken op blokken, in plaats van door te scrollen. Onderaan de pagina is een bloem zichtbaar die zich tijdens het lezen opvult met kleur, zodat de lezer kan zien hoeveel van de tekst al gelezen is. Roel Willems (Radboud Universiteit) onderzoekt in samenwerking met Stichting Lezen hoe lezers deze toepassingen ervaren.

Jongerenleescultuur (lopend)

Qrius doet onderzoek om meer inzicht te krijgen in de leescultuur en het leesgedrag van jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 20 jaar, met name van middelbare scholieren en mbo-studenten. Het gaat vooral om het in kaart brengen van de leesgewoonten van jongeren in hun vrije tijd. Stichting Lezen wil op die manier aanknopingspunten vinden voor leesbevordering bij deze doelgroep.

2.4 Onderzoeken in het kader van Kunst van Lezen

Stichting Lezen participeert in diverse onderzoeken die voortkomen uit het programma Kunst van Lezen. De onderzoeken naar *Bibliotheek op School* in het primair onderwijs (Lisa van der Sande) en *Bibliotheek op school* in het voortgezet onderwijs (Ilona Wildeman) werden in 2020 afgerond. Het onderzoek BoekStart op Termijn loopt door tot medio 2021.

Een verkennend onderzoek naar begeleid vrij lezen werd in 2020 opgestart. Deze onderzoeken staan onder supervisie van bijzonder hoogleraar Roel van Steensel, zie paragraaf 2.1. Hij is ook betrokken bij de onderzoeken naar de stand van zaken met betrekking tot de rol en behoeften van leescoördinatoren en naar de rol van leesbevordering op het mbo. In verband met de coronamaatregelen moest de dataverzameling voor deze onderzoeken uitgesteld worden tot medio 2021.

In 2020 werd ook gewerkt aan onderzoek naar de digitale thuisomgeving van kleuters, en aan een actualisering van de meta-analyse van internationale studies die het verband tussen het lezen van boeken en de taal- en leesontwikkeling onderzoeken. De tussentijdse resultaten van deze onderzoeken werden gepresenteerd op het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen eind 2020. In 2021 zullen deze onderzoeken afgerond worden.

2.5 Onderzoeksconsortia

Stichting Lezen is kernpartner van KVB Boekwerk, het kennis- en innovatieplatform voor de boekensector, en werkt samen in diverse consortia. In 2020 zijn met deze consortia de volgende onderzoeksprojecten gerealiseerd:

SMB Onderzoek

Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) laat elke drie maanden onderzoek doen naar het leesgedrag van de Nederlandse bevolking. Voor Stichting Lezen is deelname aan dit consortium een goede manier om op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen op haar werkkterrein. De enquêtes geven inzicht in het (voor)lezen van boeken, bibliotheek- en boekhandelbezoek en trends en ontwikkelingen. Daarnaast zijn er jaarlijks twee thematische metingen. In 2020 waren deze gericht op digitaal lezen en de invloed van de coronamaatregelen op het lezen. De regie over SMB is in handen van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB). De uitvoering ligt bij marktonderzoeksbureau GfK. Deelnemers aan SMB zijn naast Stichting Lezen de Koninklijke Nederlandse Boekverkoopersbond (KBb), de Groep Algemene Uitgevers (GAU), de KB en de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB).

Het Taalvak Nederlands Onderzocht

Het Taalvak Nederlands Onderzocht verzamelt en publiceert onderzoek naar het onderwijs in taal en lezen in het basisonderwijs (met de Nederlandse Taalunie en de Universiteit Gent) en in het voortgezet onderwijs (met de Nederlandse Taalunie en de Universiteit van Amsterdam). Het gaat om onderzoeken die zijn uitgevoerd in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Alle beschrijvingen zijn via de website van de Nederlandse Taalunie toegankelijk: <http://taazoe.live.statik.be/publicaties/>. De website wordt jaarlijks aangevuld met een literatuuronderzoek naar publicaties uit het voorgaande jaar. Voor het primair onderwijs ging het in 2020 om 50 publicaties en voor het voortgezet onderwijs om 28 publicaties, waarvan de helft betrekking heeft op het lees- en literatuuronderwijs.

2.6 Scriptieprijs Leesbevordering

De tweejaarlijkse Scriptieprijs Leesbevordering is een gezamenlijk initiatief met onze Belgische zusterorganisatie Iedereen Leest om onderzoek naar lezen en leesbevordering

te stimuleren. De jury onder leiding van professor Annick Schramme (Universiteit Antwerpen) ontving voor de twaalfde editie twintig inzendingen uit verschillende disciplines en met uiteenlopende onderzoeksthema's. De winnende scriptie in 2020 was van Marlon Schotel (masteropleiding Jeugdliteratuur aan Universiteit Tilburg), en heeft als titel *"Ordinary" from an out-group's perspective: Comparing non-affected teenagers' attitudes towards (cranio)facial anomalies after book reading versus film watching*. Nog twee scripties ontvingen een eervolle vermelding: *De (de)kolonisatie van kinderland* van Sharité Severina (Universiteit van Amsterdam) en *Lezen promoten bij beginnende leraren* van Hanna Van Wambeke (Universiteit Gent).

2.7 Stichting Lezen als maatschappelijk partner bij onderzoeksaanvragen

Stichting Lezen heeft een beperkt eigen onderzoeksbudget. Om grootschalig onderzoek naar lezen en leesgedrag te kunnen realiseren, participeerden we in 2020 met succes in diverse onderzoeksaanvragen van universiteiten en hogescholen (zie Tabel 1). Op één na werden alle aanvragen toegekend. De afgewezen aanvraag viel binnen het domein van de Wetenschapscommunicatie, waar slechts 6% van de aanvragen is gehonoreerd.

Tabel 1: Overzicht van onderzoeksaanvragen in 2020 waarbij Stichting Lezen partner is

Hoofdaanvrager	Onderzoeksproject	Call/soort aanvraag	Status
Eliane Segers	Samen omhoog in de opwaartse spiraal van lezen	Wetenschapscommunicatie	Afgewezen (december 2020)
Eliane Segers	Ik experimenteer dus ik leer; taal in het lab	Tech Your Future	Toegekend (september 2020)
Geert Buelens	Naar een versterking van de veerkracht van de boekenwereld na Covid-19	ZonMw COVID-19 Programma	Toegekend (juni 2020)
Jeroen Dera	Grensverleggend literatuuronderwijs	NWO/NRO Kortlopend Praktijkonderzoek	Toegekend (december 2020)
Wenckje Jongstra	Leraren als leesbevorderaars	NWO/NRO Kortlopend Praktijkonderzoek	Toegekend (december 2020)

2.8 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Meten en weten

In 2020 voerden we twintig onderzoeksactiviteiten uit. Dat is bijna twee keer zo veel als we ons hadden voorgenomen in het activiteitenplan. De activiteiten omvatten naast eigen onderzoeken en ook werk van de met Stichting Lezen verbonden hoogleraren en consortia. We hebben vooral meer nieuw onderzoek opgestart en afgerond dan voorzien, bijvoorbeeld naar het aanleren van vakspecifieke leesvaardigheden via een online laboratorium (Taal in het lab), het voorleesgedrag van grootouders, het verbeteren van digitale leeservaringen met de app Immer, de leescultuur van jongeren en een verkennend onderzoek naar narratieve geletterdheid en de rol van dieplezen. Verschillende onderzoeksactiviteiten kwamen tot een afronding: de verkennende studie naar boekactiviteiten bij vluchtelingenkinderen, een verkennend onderzoek naar de leeswereld van jongeren en de onderzoeken naar de stand van zaken op het gebied van voorlezen in de kinderopvang en van leesbevordering op de pabo. Ten slotte hebben we ook een verkennende literatuurstudie uitgevoerd naar vrij lezen in het voortgezet onderwijs. De meeste onderzoeksactiviteiten hebben geen hinder ondervonden van de coronamaatregelen. Alleen het onderzoek naar het voorleesgedrag van grootouders werd tijdelijk stilgelegd.

Kerntaak: weten en meten	2019- 2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
leerstoel Leesgedrag			1				1	
leerstoel Lezen en wdigitale media			1				1	
SMB			4				4	
SMB verdiepen- de analyse			1				1	
HTNO po			1				1	
HTNO vo			1				1	
Onderzoek nieuw			1				5	

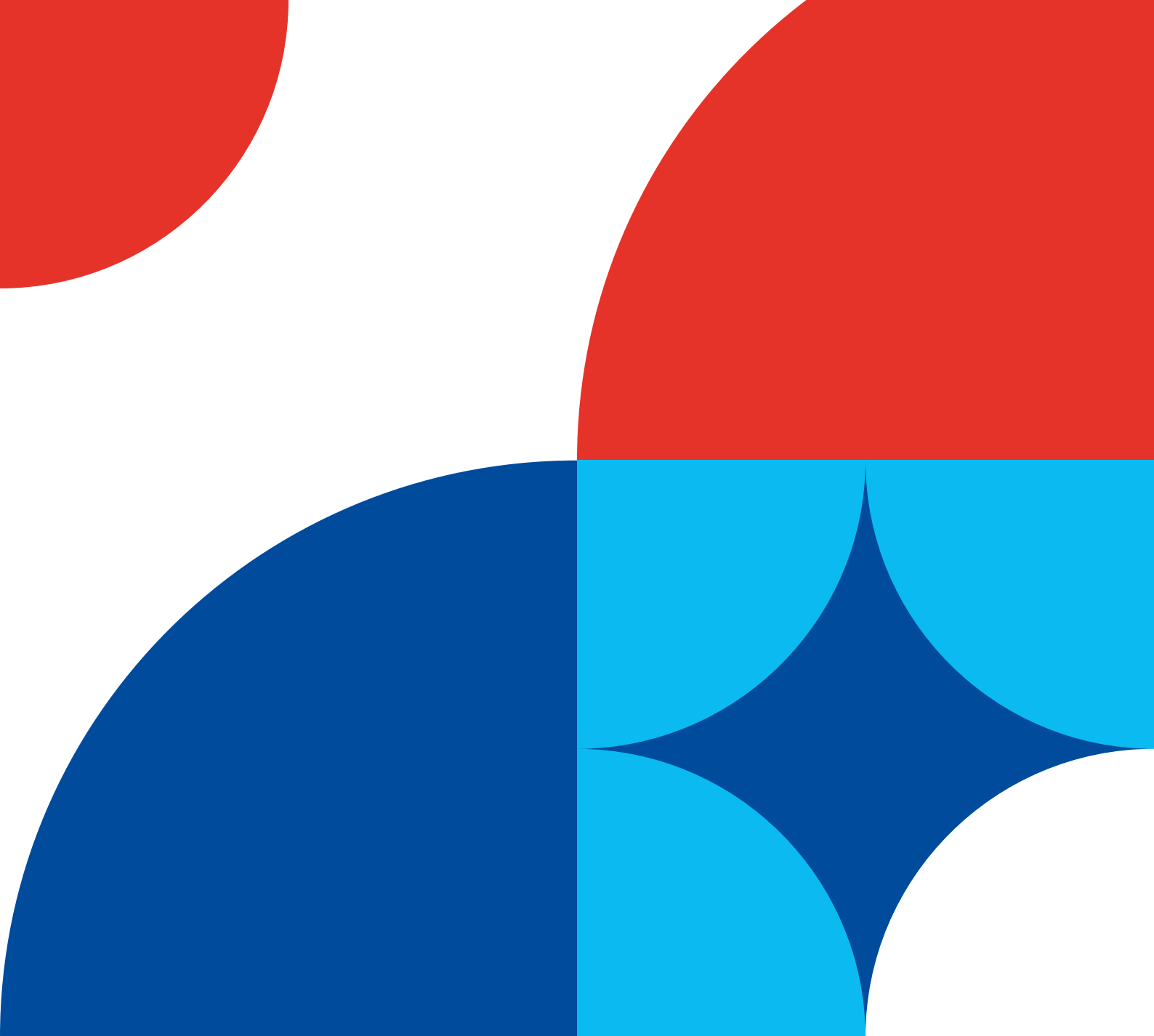
Kerntaak: weten en meten	2019- 2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik

- Taal in het lab
- Voorleesgedrag grootouders
- App Immer
- Narratieve geletterdheid
- jongerenleescultuur

Onderzoek afgerond			0				5	
--------------------	--	--	---	--	--	--	---	--

- Boekactiviteiten bij vluchtelingenkinderen
- Leeswereld van jongeren
- Leesbevordering op de pabo
- Stand van zaken voorlezen in de kinderopvang
- Vrijlezen in het vo

Totaal weten en meten	0	0	10	0	0	0	20	0
------------------------------	----------	----------	-----------	----------	----------	----------	-----------	----------

The background features a large, abstract composition of geometric shapes. A large red semi-circle is on the left, and a large blue semi-circle is on the right. These two semi-circles overlap, creating a central area of dark blue. Within this dark blue area, there is a white four-pointed star shape. The entire composition is set against a white background.

3. Kerntaak Informeren, inspireren en activeren

Stichting Lezen stimuleert en faciliteert activiteiten en samenwerking in het werkveld van intermediairs door middel van kennisdeling, deskundigheidsbevordering en landelijke campagnes en programma's. De coronapandemie had grote gevolgen voor de invulling van deze kerntaak in 2020. Sommige bijeenkomsten en evenementen konden niet doorgaan, veel kregen een andere, digitale vorm. De digitale evenementen trokken in veel gevallen veel meer deelnemers dan we fysiek hadden kunnen ontvangen. Ook nam het gebruik van onze digitale kennisproducten en publicaties toe.

3.1 Kennisdeling

Kennisdeling gebeurt via websites, brochures, het corporate tijdschrift *Lezen*, congressen, symposia, opleidingen, workshops, expertmeetings en leesbevorderingscampagnes. Door de coronamaatregelen kon een deel van de voorgenomen activiteiten niet plaatsvinden. In veel gevallen organiseerden we een digitaal alternatief. Daarmee hebben we veel intermediairs kunnen bereiken. Ook als de beperkende maatregelen kunnen worden opgeheven, zullen we een aantal activiteiten blijvend digitaal uitvoeren. Voor kennisdeling en met name voor kennisvermeerdering blijven fysieke uitwisselingsmomenten echter cruciaal.

Websites

Het afgelopen jaar zijn de bezoekersaantallen van de websites van Stichting Lezen toegenomen. Alleen de website [Leesplan.nl](https://leesplan.nl) blijft vooralsnog in deze ontwikkeling achter. In 2020 zijn de voorbereidingen getroffen voor de integratie van de corporate website van Stichting Lezen met de website van Kunst van Lezen en [Leesmonitor.nl](https://leesmonitor.nl). Hiervoor werken we samen met webbureau Noble Street. Begin 2021 zal de nieuwe website opgeleverd worden. Daarnaast zullen de komende jaren aparte doelgroepgerichte websites ontwikkeld worden. Die gaan fungeren als portal om specifieke doelgroepen een goed overzicht te bieden van alle voor hen relevante informatie omtrent leesbevordering. Deze veranderingen sluiten aan bij de doorontwikkeling van merkstrategie en huisstijl, zie daarvoor paragraaf 6.2.

Lezen.nl

Op de corporate website van Stichting Lezen kunnen gebruikers onder andere informatie vinden over leesbevordering en het werk van Stichting Lezen, publicaties downloaden en projectaanvragen indienen.

Aantal sessies 2020: 155.038 (in 2019: 117.738)

Aantal unieke bezoekers 2020: 100.207 (in 2019: 77.751)

Leesmonitor.nl

Deze website geeft toegang tot compacte informatie over de meest recente inzichten en feiten over leesgedrag, leesmotivatie en leesvaardigheid. In 2020 werd de website geactualiseerd en uitgebreid.

Aantal sessies 2020: 66.113 (in 2019: 48.464)

Aantal unieke bezoekers 2020: 49.400 (in 2019: 35.655)

Leesplan.nl

Deze op scholen en kinderopvanginstellingen gerichte website geeft houvast bij het vormgeven van een doorgaande leeslijn en leesbeleid. Stichting Lezen gaf in 2020 opdracht aan MK Onderzoek + Advies om het voorleesplan voor de kinderopvang te evalueren en te achterhalen wat gebruikers in de kinderopvang graag aangepast zouden willen zien. Naar aanleiding van dit onderzoek zal het voorleesplan in 2021 worden herzien zodat het de medewerkers in de kinderopvang opnieuw houvast biedt en inspiratie geeft om een goed voorleesplan te maken. Het is de bedoeling dat de website leesplan.nl in 2021 opgaat in de nieuwe website lezeninhetpo.nl, zie daarvoor paragraaf 5.2.

Aantal sessies 2020: 20.746 (in 2019: 22.784)

Aantal unieke bezoekers 2020: 14.947 (in 2019: 16.398)

Lezeninhetvmbo.nl

Stichting Lezen en het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO) zijn samen verantwoordelijk voor deze website. Deze bevat de belangrijkste informatie over leescompetentie, leesmotivatie en leesplezier in het vmbo, zoals samenvattingen van recent onderzoek, succesfactoren voor lezen in het vmbo, informatie over taal- en leesbeleid en praktische informatie, waaronder beproefde lessenseries voor taal en lezen in het vmbo. Speciaal voor deze website ontwikkelden Stichting Lezen en SLO een quickscan voor scholen om de stand van zaken rondom succesfactoren voor lezen in het vmbo in kaart te brengen, een kaartspel om als team in gesprek te gaan over taal- en leesbeleid en een handreiking voor een taal- en leesbeleidsplan.

Aantal sessies 2020: 11.264 (gemeten van 14-7-2019- 31-12-2019: 4.519)

Aantal unieke bezoekers 2020: 7.903 (gemeten van 14-7-2019- 31-12-2019: 3.111)

Sociale media en digitale nieuwsbrieven

De sociale media ondersteunen de websites en de andere communicatie van Stichting Lezen. Het zijn belangrijke platforms die steeds meer mensen trekken. Zo groeide het aantal volgers op Twitter van 5.665 in 2019 naar 6.071 in 2020, op Facebook van 5.820 naar 6.601, op LinkedIn van 4.656 naar 6.953 en op Instagram van 2.109 naar 2.565. In 2020 verstuurde Stichting Lezen zeven algemene digitale nieuwsbrieven.

In aanvulling op lezeninhetvmbo.nl beheert Stichting Lezen sinds 2012 een Facebook-groep 'lezen in het vmbo'. Het aantal leden van deze Facebookgroep groeit nog steeds. Begin 2020 startten we ook met een specifieke digitale nieuwsbriefservice 'lezen in het vmbo'. In totaal gingen er vier van deze nieuwsbrieven de deur uit. Eind 2020 waren er 440 nieuwsbriefabonnees.

Onderzoekspublicaties (Lezen onderzocht)

In 2020 zijn er in totaal negen onderzoekspublicaties verschenen: zes in de Stichting Lezen-reeks en drie in de Eburon-reeks. De eerste zijn 1.371 keer gedownload of digitaal ingezien; de Eburon-publicaties zijn 2.042 keer verkocht of gedownload. De publicaties komen deels voort uit onderzoek dat door of in opdracht van Stichting Lezen is uitgevoerd, zie daarvoor hoofdstuk 1.

Leesbevordering op de pabo

Dit onderzoeksrapport van Oberon en MK onderzoek + advies gaat in op de stand van zaken van leesbevordering op de pabo-opleidingen en besteedt specifiek aandacht aan de plaats van jeugdliteratuur in het curriculum van de pabo's en de inzet van leesbevorderen-

de werkvormen. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.
Oplage: 140 exemplaren in print, daarnaast 132 downloads

Voorlezen in de kinderopvang

Dit rapport van Kantar Public doet verslag van het meest recente van de vierjaarlijks terugkerende onderzoeken over de stand van zaken van leesbevordering in de kinderopvang. Deze editie van het onderzoek zoomde extra in op de deskundigheid en deskundigheidsbevordering van pedagogisch medewerkers. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.

Oplage: 100 exemplaren in print, daarnaast 174 downloads

De leeswereld van jongeren en jongvolwassenen

Verdiepend onderzoeksrapport naar de leeswereld van de boekmijders, boektwijfelaars en boekenwormen onder jongeren en jongvolwassenen, door Cedric Stalpers op basis van marktonderzoek van SMB/GfK. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.

Oplage: 100 exemplaren in print, daarnaast 274 downloads

Lezen en schrijven op het web

Kramer, Evers-Vermeul en Bakker, inventariseerden in 2019 in opdracht van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, de online lees- en schrijfplatforms die in Nederland beschikbaar zijn. Dit rapport geeft een overzicht van de achtergrond en de mogelijkheden van 74 nationale en internationale lees- en schrijfplatforms waar lezers boekentips delen, praten over boeken, zelf verhalen schrijven en leesclubs oprichten. Door deze digitale, sociale en verbindende functie bieden ze ook kansen om het lezen onder jongeren te bevorderen. De onderzochte platforms richten zich op de verkoop van of toegang tot producten, op aanbevelingen van producten en/of op sociale interactie rondom producten. Het merendeel blijkt een combinatie van deze functies te vervullen. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.

Oplage: 100 exemplaren in print, daarnaast 87 downloads

Leesbevordering basisonderwijs 2019: stand van zaken

Dit onderzoeksrapport beschrijft de stand van zaken van leesbevordering in het basisonderwijs.

Leesbevordering wordt daarbij omschreven als 'het organiseren van activiteiten die als doel hebben

om het lezen van boeken voor het plezier onder leerlingen te stimuleren'. Het rapport is gebaseerd op een vragenlijst die door honderden leerkrachten en schoolleiders uit het basisonderwijs werd ingevuld en op enkele interviews met leerkrachten, schoolleiders en leescoördinatoren. Ongeveer de helft van de respondenten doet mee aan de Bibliotheek *op school*. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.

Oplage: 140 exemplaren in print, daarnaast 596 downloads

Voorleesprojecten voor vluchtelingenkinderen

In dit rapport staat de vraag centraal of en hoe voorlezen en activiteiten rond boeken en verhalen de veerkracht en het psychosociaal welbevinden van vluchtelingenkinderen kunnen versterken. De onderzoekers leggen verbanden tussen de resultaten van wetenschappelijk onderzoek naar bibliotherapie, preventieve culturele interventies en de invloed van traumatische ervaringen en stress op het kindergebrein en hebben een inventarisatie

gemaakt van kennis en ervaring uit de praktijk. Het rapport verscheen in de Stichting Lezen-reeks.

Oplage: 150 exemplaren in print, daarnaast 103 downloads

Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit

Sara Van den Bossche en Anne Klomberg (Tilburg University) bestudeerden de etnisch-culturele diversiteit in Nederlandstalige jeugdliteratuur. Ze onderzochten hoe jeugdboeken gebruikt kunnen worden om over diversiteit en inclusiviteit na te denken, niet alleen in het leesonderwijs maar ook in de wereld buiten het boek. Daarbij richtten zij hun pijlen niet alleen op jeugdboeken zelf, maar ook op het publiek van die boeken. Hoe kunnen jonge en volwassen lezers de (impliciete) culturele denkbeelden in jeugdboeken leren herkennen en kritisch leren bevragen? Het rapport werd uitgegeven door Eburon.

Oplage: 175 exemplaren in print, daarnaast losse verkoop 145

Lezen stimuleren via vrij lezen, boekgesprekken en appberichten

Deze publicatie is een bundeling van vier evaluatiestudies van verschillende auteurs naar het programma de Bibliotheek *op school* in het primair en in het voortgezet onderwijs. De eerste twee deelstudies onderzochten de effecten van deelname aan de Bibliotheek *op school*. Leidt die tot meer leesbevordering in de klas? En welke effecten hebben leesbevorderingsactiviteiten op de leesmotivatie, leesfrequentie en woordenschat van leerlingen? De derde en vierde deelstudie gingen over de effecten van hulp bij de boekenkeuze en van *nudging* op de leesmotivatie, de leesfrequentie en het leesbegrip van leerlingen in het primair onderwijs en op het vmbo. Het rapport werd uitgegeven door Eburon.

Oplage: 150 exemplaren in print, daarnaast losse verkoop 99

Lezen doe je samen

De (bijna) lezer en de helpende ander staan centraal in dit boek. Mia Stokmans (Tilburg University) vervatte in samenwerking met Roos Wolters (Stichting Lezen) alles wat inmiddels uit onderzoek bekend is over leesdoelen, leesmotivatie en succesvolle leesbevordering in 'het leeshongermodel'. Dit model beschrijft hoe de helpende ander kan zorgen dat een niet-lezer geïnteresseerd raakt in boeken, kan helpen bij het kiezen van een boek, kan verleiden dat ook daadwerkelijk te lezen en kan vragen naar leeservaringen. Vooral bij niet-lezers en incidentele lezers is die rol van de helpende ander nodig om de leeshonger aan te wakkeren. Maar ook fervente lezers zoeken anderen op, om leeservaringen uit te wisselen en om goede tips voor een volgend leesavontuur te krijgen. Het rapport werd uitgegeven door Eburon.

Oplage: 100 exemplaren in print, daarnaast losse verkoop 112

Overige publicaties

De doorgaande leeslijn: De leesontwikkeling van 0-20 jaar

De doorgaande leeslijn is het fundament onder een effectieve aanpak om kinderen en jongeren te laten uitgroeien tot gemotiveerde, leesvaardige en literair competente volwassenen. Deze geactualiseerde publicatie beschrijft op basis van wetenschappelijke inzichten de leesontwikkeling van kinderen en jongeren. Welke factoren remmen en welke factoren stimuleren deze ontwikkeling?

De doorgaande leeslijn helpt beleidsmakers en professionals in de kinderopvang, het onderwijs en bij bibliotheken om weloverwogen beslissingen te nemen over het stimuleren

van het leesplezier en van de leescompetentie van kinderen en jongeren.

Oplage: 2000 in print, daarnaast 2.173 downloads

Voorop in leesbevordering: Activiteitenplan Stichting Lezen 2021-2024

Het activiteitenplan heeft primair betrekking op de activiteiten van Stichting Lezen als onderdeel van de Culturele basisinfrastructuur (BIS) 2021-2024. Het gaat daarnaast op hoofdlijnen in op onze bijdrage aan de preventie van laaggeletterdheid in het kader van het interdepartementale programma Tel mee met Taal. De nadruk ligt op een zo breed mogelijk gedragen leesoffensief en de rol van (toekomstige) competente professionals die een sleutelrol vervullen in de leesbevordering.

Oplage: digitaal

Kwestie van Lezen

Onder deze titel brengt Stichting Lezen met enige regelmaat brochures uit met achtergronden en praktische tips voor leraren in het primair en voortgezet onderwijs.

In 2020 verscheen deel 17 in de reeks, over leesmotivatie in het onderwijs. In de bovenbouw van het basisonderwijs begint de leesmotivatie van leerlingen te dalen. Dit zet door in het secundair onderwijs. Leesmotivatie is cruciaal voor de 'positieve leesspiraal'. Hoe plezieriger lezen wordt gevonden, hoe meer er wordt gelezen en hoe beter leerlingen in lezen worden, met nog meer leesplezier tot gevolg. Andersom geldt juist dat hoe minder plezier aan lezen wordt beleefd, hoe minder vaak er wordt gelezen, en hoe groter de kans dat de leesvaardigheid achterblijft, zeker bij zwakke lezers. Deze brochure biedt handvatten voor leerkrachten en docenten om de leesmotivatie van hun leerlingen te stimuleren.

Oplage: 2000 in print

Kinderboekengids

Voor het primair onderwijs geeft de *Kinderboekengids* van de CPNB een overzicht van lees- en boekactiviteiten. Stichting Lezen leverde hieraan zoals ieder jaar een inhoudelijke en financiële bijdrage. De gids wordt verspreid onder alle basisscholen in Nederland.

Oplage: 21.975 in print

Leeskalender voortgezet onderwijs

De Leeskalender met informatie over leesbevorderende campagnes voor vmbo tot gymnasium kan zichtbaar voor iedereen in het klaslokaal worden opgehangen. Per maand staat er een campagne centraal. Ook bevat de kalender terugkerende items, zoals het boek en de website van de maand, een wedstrijd rond een talig of literair thema, verjaardagen van schrijvers en boekentips bij themadagen.

Oplage: 7.000 in print

Leesmonitor Het Magazine

Als spin-off van de website Leesmonitor.nl verschijnt er elk jaar een magazine rond een specifiek thema. In december 2020 verscheen als achtste editie *De nieuwe lezer: Lezen in een uitdijend medialandschap*. Dit magazine beschrijft op basis van actueel empirisch wetenschappelijk onderzoek de effecten van digitalisering op het lezen, in het bijzonder op het lezen van boeken. Wie zijn de nieuwe lezers, in termen van sekse, leeftijd, opleidingsniveau en andere persoonskenmerken? Welke vormen van literatuur zien het levenslicht buiten het boek? Wat maakt digitaal lezen anders dan lezen van papier? Hoe kunnen verrijkingen in digitale boeken de geletterdheid van jonge kinderen stimuleren? Het

magazine sloot aan op het thema van het Wetenschappelijk Congres 2020.
Oplage: 2.500 exemplaren

Lezen in beeld

In 2020 gaf Stichting Lezen voor het eerst enkele infographics uit over de belangrijkste inzichten uit wetenschappelijk onderzoek: over lezen in de basisschoolleeftijd en over voorlezen aan jonge kinderen. Het streven is om jaarlijks twee nieuwe infographics uit te brengen.

Oplage: 1.500 in print per deel

Ontwerphandleiding: inzicht in jezelf en anderen ontwikkelen in de literatuurlessen

Onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht doen onder de noemer *Find it in fiction* langlopend onderzoek naar de rol en de functie van het lezen van fictie. Promovenda Marloes Schrijvers onderzocht in dat kader hoe je door middel van de literatuurlessen meer inzicht in jezelf en anderen kunt ontwikkelen. Stichting Lezen organiseerde hierover een expertmeeting en publiceerde de ontwerphandleiding die een van de resultaten was van het onderzoek. Deze handleiding is uitgedeeld tijdens de expertmeeting en ook online te vinden.

Oplage: 100 exemplaren

Tijdschrift Lezen

Dit corporate tijdschrift voor leesbevordering verschijnt vier keer per jaar en richt zich op professionals in kinderopvang, onderwijs, boekenvak, bibliotheek en beleid die werken aan leesbevordering voor kinderen en jongeren van 0 tot 20 jaar. In 2020 kwamen onder andere de volgende onderwerpen aan bod:

Lezen 1, 2020; urgentie van leesbevordering, onderzoek naar De Bibliotheek op school, de Voorleeshoek, humor als thema van de Middag van het Kinderboek.

Lezen 2, 2020; Edward van de Vendel, schrijversbezoek aan een school met Manon Sikkels en Abdelkader Benali, Creatieve duizendpoot Lisette Ma Neza en een interview met Mia Stokmans over Leeshonger.

Lezen 3, 2020: voorproefje wetenschappelijk congres, tien jaar De Weddenschap, NBD Jeugdspecialist van het jaar, Gershwin Bonevacica, Mylo Freeman.

Lezen 4, 2020: internationale samenwerking, historische jeugdboeken, Guus Kuijer krijgt de Constantijn Huygens-prijs

Oplage: gemiddeld 12.000 in print per editie en online beschikbaar via lezen.nl

Congressen, symposia en workshops

Alle eigen congressen van Stichting Lezen gingen ondanks corona in enigerlei vorm door. Voor zover er bijeenkomsten zijn geannuleerd, betreft het evenementen van derden waar Stichting Lezen wel financiële en/of inhoudelijke steun aan verleende maar geen eindverantwoordelijkheid voor droeg. Van onze eigen bijeenkomsten hielden we dit jaar behalve de aantallen live aanwezige deelnemers ook bij hoeveel mensen de video's achteraf terugkeken. Die aantallen laten zien dat het beschikbaar stellen van een videoregistratie het bereik sterk vergroot.

Lezen Centraal - Het oneindige verhaal/De doorgaande leeslijn

Het jaarlijkse congres van Stichting Lezen zou plaatsvinden op 1 april maar kon door corona niet doorgaan. In plaats van het uitgebreide congresprogramma onder de titel *Het oneindige*

verhaal is er een aangepast onlineprogramma gemaakt in de vorm van een webinar. Dit webinar met de titel *De doorgaande leeslijn* vond plaats op 9 juni. De inhoud en de presentatie van de vernieuwde publicatie *De doorgaande leeslijn* stonden centraal in het programma. Onder leiding van moderator Bas Maliepaard spraken vier deskundigen over de vele facetten van effectieve leesbevordering thuis, in de kinderopvang en in het onderwijs voor 0- tot 20-jarigen. De deelnemers konden via de chat vragen stellen aan de sprekers.

Aantal deelnemers (live): 942

Weergaven via YouTube (achteraf teruggekeken): 3.217

Wetenschappelijk congres - De nieuwe lezer: Lezen in het digitale tijdperk

Het tweejaarlijkse wetenschappelijke congres van Stichting Lezen werd vanwege de pandemie online gehouden op 10 december en had als thema *De nieuwe lezer: lezen in het digitale tijdperk*. Hoe ziet lezen eruit in het tijdperk van digitale media? Staat het 'diep lezen' onder druk, zoals soms wordt beweerd? Zijn nieuwe technologieën een bedreiging voor het lezen, of mogelijk (ook) een verrijking? Welke kruisbestuivingen tussen literatuur en andere media ontstaan er? En op welke manieren komen we tegenwoordig in aanraking met boeken? Het plenaire programma werd gemodereerd door journalist, documentairemaker en radio-dj Shay Kreuger, die als lid van de raad van toezicht betrokken is bij Stichting Lezen.

Aantal deelnemers (live): 991

Weergaven via Youtube (achteraf teruggekeken): 1.426

Conferentie Het Schoolvak Nederlands

Deze bijeenkomst werd geannuleerd als gevolg van de pandemie. Op 28 januari 2021 vond een digitale variant plaats.

Nationale Onderwerijstentoonstelling

In het verslagjaar zijn de voorbereidingen gestart voor deelname aan de Nationale Onderwijs Tentoonstelling in januari 2021. Deze beurs voor professionals in het onderwijs vindt om de twee jaar plaats in de Jaarbeurs in Utrecht. Vanwege corona is de NOT verplaatst naar eind november 2021.

Dag van het Literatuuronderwijs

Op 24 november vond de Dag van het Literatuuronderwijs plaats. Voor het eerst digitaal, vanwege de pandemie. De dag stond in het teken van het Leesoffensief en werd geopend door minister Van Engelshoven. Tijdens de digitale presentaties en workshops kwam een echt congresgevoel tot stand.

Stichting Lezen was zoals altijd nauw betrokken bij het programma. We droegen bij aan het speciale gedeelte voor leraren-in-opleiding, die tegen gereduceerd tarief mochten deelnemen.

Aantal deelnemers (live): ruim 800 docenten

Pabo Leest!

Op het symposium Pabo Leest! konden pabo-studenten en aankomende onderwijsassistenten kennis en ideeën opdoen voor hun (toekomstige) lessen. Passionate Bulkboek organiseerde dit evenement met steun van Stichting Lezen/ Kunst van Lezen. De tweede editie vond plaats op 24 november 2020 in de vorm van een digitaal, interactief symposium. Het programma bestond uit live online lezingen en workshops van bekende kinderboeken-

schrijvers, illustratoren en vakdidactici.
Aantal deelnemers (live): 538

Annie M.G. Schmidtlezing

Deze lezing is geannuleerd in verband met de pandemie.

Bijdragen aan kennisdelingsinitiatieven van derden

Stichting Lezen was in 2020 inhoudelijk betrokken bij een groot aantal andere (online) congressen en symposia die georganiseerd werden door derden. Zo gaven medewerkers presentaties op de World Literacy Summit, de International Bookfair in Vilnius, het online Drongo-festival, een kennissessie van de VoorleesExpress en een digitale bijeenkomst van Cubiss voor bibliotheekmedewerkers over pabo's. Ook verzorgden medewerkers diverse presentaties in relatie tot de Kunst van Lezen-programma's, namelijk op het online In de wolken Festival van Ouders van Nu en voor het LPCK, het platform voor de penvoerders van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). Daarnaast was de programmaspecialist BoekStart betrokken bij de Media Ukkie Dagen.

Medewerkers van Stichting Lezen namen deel aan verschillende adviesgroepen zoals de werkgroep Speelsbrein, de Prentenboeken Top tien van CPNB en de Bibliotheekservice Passend Lezen. Daan Beeke is als EURead projectmanager verbonden aan het Erasmus-Plus project European Book Day en samen met Marijke Bos is hij lid van de werkgroep Global Network for early years bookgifting. Agnes van Montfoort is lid van de Taalraad van de Taalunie en fungeerde als voorzitter van een subgroep van de Taalraad die zich bezighield met de doorontwikkeling van de leesscan. Hiervan zijn uiteindelijk twee versies verschenen: een Nederlandse en een Vlaamse.

3.2 Deskundigheidsbevordering

De toerusting van professionals die een rol (kunnen) spelen in leesbevordering, is een belangrijke taak van Stichting Lezen. We ontwikkelden, binnen onze reguliere BIS-taken, voor pedagogisch medewerkers de opleiding tot (voor)leescoördinator en voor leerkrachten de opleiding tot leescoördinator (Open Boek). Deze opleidingen worden ook ingezet in het programma Kunst van Lezen. We verbeteren het opleidingsaanbod voortdurend op basis van nieuw onderzoek en voortschrijdend inzicht.

Deskundigheidsbevordering voor- en vroegschoolse educatie

Stichting Lezen verzorgde in 2020 een fysieke train de trainer voorleescoördinator voor bibliotheektrainers en binnen de Kunst van Lezen-programma's online trainingen in het kader van de opleiding BoekStartcoach, de verdiepingsmodule BoekStartcoach en de nascholing voor trainers Voorleescoördinator.

We vernieuwden de train de trainer interactief voorlezen en de bijbehorende training voor pedagogisch medewerkers en gaven de herziene training voor het eerst in het najaar.

We ontwikkelden de eerste van drie delen van een training voor pedagogisch medewerkers en bibliotheekmedewerkers over het werken met digitale prentenboeken in de kinderopvang. Deel 2 en 3 volgen in 2021. Deel 1 en 2 zijn gericht op bibliotheekmedewerkers die daadwerkelijk in de kinderopvang aan de slag gaan. Deel 3 is bedoeld voor beleidsmakers van bibliotheken die met het management van kinderopvanginstellingen in gesprek gaan.

Deskundigheidsbevordering primair onderwijs

In het kader van Kunst van Lezen is in 2020 de basistraining Leesconsulent vernieuwd. In opdracht van Stichting Lezen ontwikkelde Stichting De Schoolschrijver en Mariet Lems de cursus Creatief schrijven in de klas (*Weten waar de woorden zijn*) om leerkrachten en leesconsulenten op te leiden tot specialist creatief schrijven primair onderwijs. Deze specialisten kunnen creatief schrijven in samenhang met leesbevordering introduceren en borgen in het onderwijs. In 2020 zou de pilotfase van deze cursus worden afgerond. In verband met de coronamaatregelen kon alleen de pilot in Den Haag (met vertraging en gedeeltelijk online) doorgaan. De pilot in Venlo is uitgesteld tot maart 2021. Stichting Lezen organiseerde online voor trainers Open Boek een nascholingsbijeenkomst over het onderwerp 'diep lezen en rijke teksten' en ontwikkelde een draaiboek voor trainers die de cursus Open Boek online aan leerkrachten aanbieden. De materialen waarmee trainers Open Boek een nascholing over de Boekenkring kunnen geven zijn door Nicolien de Pater en Liselotte Dessauvagie vernieuwd.

Deskundigheidsbevordering mbo

Stichting Lezen ontwikkelde samen met het ROC Midden Nederland het Keuzedeel voor de opleiding Specialist Leesbevordering 0-12 jaar, met bijbehorende materialen zoals een promotiefilm, een docentenhandleiding, een studentenreader en een set PowerPoints.

Deskundigheidsbevordering pabo

Stichting Lezen actualiseerde het lesprogramma Open Boek Pabo. In de nieuwe versie heeft De doorgaande leeslijn een prominente rol en zijn de laatste onderzoeken meegenomen. We stellen de docentenhandleiding, de studentenreader en een set PowerPoints, gratis beschikbaar aan de pabo's.

Deskundigheidsbevordering Fries en meertaligheid

Op initiatief van Fers en in samenwerking met het Lectoraat Meertaligheid en geletterdheid (NHL Stenden) ontwikkelde Stichting Lezen in 2020 een driedaagse module over meertaligheid voor bibliotheekmedewerkers specifiek voor de Friese situatie. Ook gaven we de eerste training op basis van deze opzet. De module vormt ook de basis voor een landelijke module meertaligheid binnen de Bibliotheek op school.

3.3 Landelijke campagnes

Stichting Lezen is in uiteenlopende rollen betrokken bij landelijke leesbevorderingscampagnes. Op die manier maakt Stichting Lezen kennis over lezen en leesbevordering in de praktijk zichtbaar en versterkt zij de samenwerking met en tussen professionele intermediairs in bibliotheek, boekenvak, onderwijs en kinderopvang.

Campagnes van Stichting Lezen

De Nationale Voorleesdagen (0-6 jaar)

Tijdens De Nationale Voorleesdagen van 22 januari tot en met 1 februari 2020 stond voorlezen centraal in boekhandel, bibliotheek, kinderopvang en basisschool. Het Nationale Voorleesontbijt vormde traditiegetrouw de aftrap. H.K.H. Prinses Laurentien en de ministers Van Engelshoven, De Jonge, Slob en Koolmees onderstreepten het belang van voorlezen door mee te doen aan Het Nationale Voorleesontbijt, de jaarlijkse aftrap van de cam-

pagne. Er was veel media-aandacht van onder meer het NOS Journaal en Goedemorgen Nederland. Prentenboek van het Jaar was *Moppereend* (2018, Lemniscaat), geschreven door Joyce Dunbar en geïllustreerd door Petr Horáček.

De Nationale Voorleesdagen brengt ouders en kinderen op een laagdrempelige manier in aanraking met voorlezen. 92% van de kinderopvanginstellingen, 33% van de basisscholen, 64% van de bibliotheken en 49% van de boekhandels doen mee. De Nationale Voorleesdagen bestaat sinds 2004 en is een initiatief van Stichting Lezen, georganiseerd door de Stichting CPNB.

De Nationale Voorleeswedstrijd (10-12 jaar)

Deze jaarlijkse wedstrijd voor de groepen 7 en 8 van de basisschool vond in 2020 voor de zevenentwintigste keer plaats. Vanwege de coronacrisis werd de grote landelijke finale in mei geannuleerd en kon er geen Nationale Voorleeskampioen 2020 gekozen worden. Ook de meeste provinciale finales werden afgelast. Niettemin kozen kinderen op bijna de helft van de basisscholen in Nederland een schoolkampioen. De 3.091 schoolkampioenen gingen door naar de verkiezing van de voorleeskampioen van hun gemeente.

Bijna 180.000 kinderen hebben als voorlezer of luisteraar meegedaan aan de schoolrondes. De wedstrijd is een initiatief van Stichting Lezen, in samenwerking met de bibliotheken. Dit jaar was de uitvoering voor het eerst in handen van 125Procent.

Read2Me! (12-13 jaar)

Voor de negende keer werd op landelijk niveau de voorleeswedstrijd voor brugklassers Read2Me! georganiseerd. Tot een landelijke finale kwam het helaas niet. Finalisten werden opgeroepen een voorleesfilmpje te produceren en online te delen, maar daar werd niet veel gehoor aan gegeven.

Aan het voortraject deden 32.625 brugklassers mee als luisteraar of als deelnemer. Van de middelbare scholen was zo'n 30% betrokken en van de bibliotheken deed bijna de helft mee. Opdrachtgever is het programma Kunst van Lezen. Stichting Lezen heeft hierin een rol als coördinator en inhoudelijk adviseur.

De Jonge Jury (12-16 jaar)

De Jonge Jury is het grootste leesbevorderingsprogramma voor 12- tot 16-jarigen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en beleefde in 2020 de negentiende editie. Leerlingen werden uitgedaagd om één of meer boeken te lezen, die waren aanbevolen door tien jongeren van het Jonge Jury Boekgenootschap. Tot 8 mei konden de jongeren stemmen op hun favoriete titels uit 2019. Op 3 juni vond de Dag van de Jonge Jury plaats in de vorm van een online tv-programma. *Match* van Buddy Tegenbosch werd tot winnaar uitgeroepen. De Jonge Jury Debuutprijs ging naar Astrid Boonstoppel. De webcontent blijft beschikbaar.

Van de scholen in het voortgezet onderwijs deed 50% mee aan de Jonge Jury. Ruim 10.500 scholieren uit klas 1 tot en met 3 brachten hun stem uit. De organisatie is in handen van Passionate Bulkboek.

De Weddenschap (12-20 jaar)

In april 2020 liep de negende editie van De Weddenschap af. Dit is een laagdrempelige leescampagne gericht op jongeren uit het praktijkonderwijs, het vmbo en het mbo. Voor relatief veel van deze leerlingen en studenten is lezen geen vanzelfsprekendheid. Een groot deel leest zelden of nooit. Met de inzet van influencers, docenten en medewerkers

van de Bibliotheek proberen we deze aarzelende lezers aan het lezen te krijgen. Dit jaar lazen Sarah-Jane, Loiza Lamers en Gerson Main ieder drie boeken in een half jaar tijd. Zij daagden de deelnemende jongeren uit dat ook te doen. Door Corona werden er in de laatste maanden minder leerlingen aangemeld. Er waren 2000 geregistreerde leerlingen. In de Linda verscheen naar aanleiding van de aftrap van De Weddenschap een artikel over De Weddenschap en over lezen. In november 2019 was Gerson Main te gast bij de NPO om te vertellen over De Weddenschap. In samenwerking met de Bibliotheek Den Haag, het Johan de Witt college en technicus Marc Brouwer van de Grote Vriendelijke Podcast werd een podcast gemaakt.

Eind oktober 2020 startte de jubileumeditie van De Weddenschap met als uitdagers Famke Louise, DIO en Jeangu Macrooy. Daarnaast werden op enkele plekken lokale bekendheden ingezet. Om de betrokkenheid van docenten te vergroten, gaven vijftig bekende personen, onder wie minister Slob van Basis- en Voortgezet onderwijs, boeken-tips via een filmpje.

Mede door de ruime media-aandacht van Arjen Lubach, M en Op1 haalde de jubileumeditie van De Weddenschap een groot aantal deelnemers. In totaal deden ruim 150 docenten en 620 klassen mee. De organisatie van de campagne was in handen van MediaMucho. Stichting De Versterking verleende extra financiële ondersteuning aan de jubileumeditie.

De Inktap (15-18 jaar)

Bij deze campagne kiezen jongeren hun favoriete boek uit de drie winnende titels van de BNG Bank Literatuurprijs, de Bookspot Literatuurprijs en de Libris Literatuur Prijs. Winnaar van de negentiende editie was Nina Polak met haar roman *Gebrek is een groot woord*. De traditionele prijsuitreiking kon door de pandemie geen doorgang vinden. Met de productie van De Inktap Podcasts realiseerden we een alternatieve inhoudelijke afsluiting.

De Podcastserie werd in totaal 772 keer beluisterd (peildatum 20 juli 2020). In totaal namen 1.182 leerlingen van 63 scholen uit heel Nederland deel aan het project. Het project wordt uitgevoerd door Passionate Bulkboek.

Pabo Voorleeswedstrijd (17-20 jaar)

Voor aanstaande leerkrachten is het belangrijk om tijd en aandacht te besteden aan jeugdliteratuur en voorleesvaardigheden. Een leerkracht die zelf plezier heeft in voorlezen en het boekenaanbod kent, is van onschatbare waarde voor leerlingen. Aangezien het dit jaar niet mogelijk was om een finale in een theater te organiseren, is gekozen voor een online voorleesestafette waarbij de pabo-schoolkampioenen om en om voorlezen uit hetzelfde boek.

Aan deze negende editie deden studenten mee van 38 pabo-opleidingen (77%). De Pabo Voorleeswedstrijd is een initiatief van Stichting Lezen/Kunst van Lezen.

Overige campagnes waarbij Stichting Lezen betrokken is

Poëzieweek 30 januari-5 februari 2020

Op 30 januari 2020 ging de achtste Poëzieweek van start, met als thema De toekomst is nu!. Het Poëzieweekgeschenk was een bloemlezing met 10 gedichten van 10 dichters die aan het begin van hun dichterscarrière staan.

De website met lessuggesties werd door 21.156 mensen bezocht. Stichting Lezen is een van de sponsors van Poëzieweek en van de Dichter des Vaderlands. Samen met Iedereen Leest verzorgde Stichting Lezen net als voor eerdere edities de lessuggesties bij de Poëzieweek.

Boekenweek Live! / Boekenweekeducatie

Tijdens de jaarlijkse talkshow Boekenweek Live! gaan leerlingen onder leiding van presentator Tim Hofman in gesprek met de auteur van het Boekenweekgeschenk. In 2020 was dat Annejet van der Zijl. Deelnemende leerlingen lazen haar roman *Sonny Boy* en reageerden hier tijdens de uitzending op met creatieve opdrachten. Ook auteur Karin Amatmoekrim schoof aan. Zij schreef een verhaal voor de bundel *3PAK* die ter gelegenheid van de Boekenweek voor Jongeren werd uitgegeven. Zo werd een verbinding gelegd met de Boekenweek voor Jongeren, meer aansluiting gezocht bij de doelgroep en konden leerlingen kennismaken met meer dan één auteur.

Aan Boekenweek Live deden 48 schoolklassen mee, met in totaal 1.450 leerlingen. Via Youtube werd de uitzending 1.711 keer bekeken. Bijna 2.300 mensen bezochten de website met lessuggesties. Stichting Lezen was zowel financieel als inhoudelijk betrokken bij de samenstelling van het programma.

LêsNo 2020

Dit jaarlijkse project voor het voortgezet onderwijs wil Friese jongeren stimuleren om jaarlijks een Fries boek te lezen en hun plezier in het (Fries) lezen te laten ontdekken en te vergroten. In 2020 ging de zesde editie van start. Het project maakt gebruik van transmediale storytelling. Anita Terpstra schreef het boek *The Challenge*, dat werd aangevuld met een audio-meeleesversie, lesmateriaal en een website <https://lesno.nl/>.

In totaal deden 3.805 leerlingen uit 160 klassen van 29 verschillende scholen mee. Het project wordt uitgevoerd onder de vlag van het Platform Lêsbefoarderend Fryslân (PFL). Voor dit project zijn de kernpartners Afûk, Fers (voorheen Bibliotheekservice Fryslân), Cedin en Omrop Fryslân. Het project is mede mogelijk gemaakt door de financiële bijdrage van de Provincie Fryslân.

Programma's Kunst van Lezen

De programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*, uitgevoerd binnen Kunst van Lezen, maken binnen Stichting Lezen grotendeels deel uit van de kerntaak 'informereren, inspireren en activeren'.

Met onze bijdrage aan deze programma's geven we uitvoering aan maatregel 6A van het landelijk actieprogramma Tel mee met Taal 2, die gericht is op generieke inzet op leesbevordering en leesplezier. BoekStart stimuleert het voorlezen aan baby's en kinderen in de voorschoolse leeftijd thuis en in de kinderopvang. Bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) voor het bibliotheekwerk, consultatiebureaus en kinderopvanginstellingen zijn hiervoor belangrijke partners. In het kader van de Bibliotheek *op school* leveren we een bijdrage aan de educatieve samenwerkingsrelaties tussen scholen en bibliotheken, die zo belangrijk zijn voor het leesklimaat waarin kinderen en jongeren opgroeien. Effectieve leesbevordering op (voor)school kan niet zonder de bibliotheken. Niets voor niets hebben deze een wettelijke taak om educatie en leesbevordering te ondersteunen, recent nog vastgelegd in het Bibliotheekconvenant. Vrijwel alle bibliotheken (98,6%) doen mee aan BoekStart; ruim 87% werkt al samen met het onderwijs.

In totaal bereikten de programma's van Kunst van Lezen in het schooljaar 2019-2020 ruim een miljoen kinderen en jongeren via de bibliotheken. Daarbij ging het om 208.500 kinderen van 0-4 jaar in het kader van BoekStart, 711.000 kinderen via de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs en 170.000 jongeren via de Bibliotheek *op school* in het voortgezet onderwijs.

Informatie hierover is opgenomen in het jaarverslag van Kunst van Lezen.

3.4 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Informeren, inspireren en activeren

Deze kerntaak is erop gericht om intermediairs informatie, inspiratie en instrumenten te bieden om leesbevordering voor hun eigen lokale praktijk gestalte te geven. Door de coronamaatregelen zijn we op dit gebied meer online gaan doen. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen: onze kennisproducten hebben meer intermediairs dan ooit bereikt. Nieuw in 2020 zijn de infographics waarmee we op een overzichtelijke manier wetenschappelijke kennis in beeld brachten.

De grootschalige campagnes waar Stichting Lezen een rol in heeft, zijn bedoeld om kinderen en jongeren en hun ouders aan te zetten om meer te gaan lezen. De meeste landelijke campagnes zijn ondanks de pandemie doorgezet, al moesten we daarvoor in veel gevallen een aangepaste vorm vinden. De afgelopen jaren zijn we in dat kader iets minder school-gerichte activiteiten en fors meer publieke activiteiten gaan uitvoeren om een zo groot mogelijke doelgroep te bereiken.

We hebben acht schoolgebonden activiteiten (één minder dan gepland) gerealiseerd met in totaal 26.467 deelnemers (circa 8.000 minder dan gepland). Daarnaast organiseerden we 32 in plaats van de geplande 21 openbare activiteiten, waarmee we 240.849 deelnemers bereikten; een kleine 40.000 meer dan voorzien.

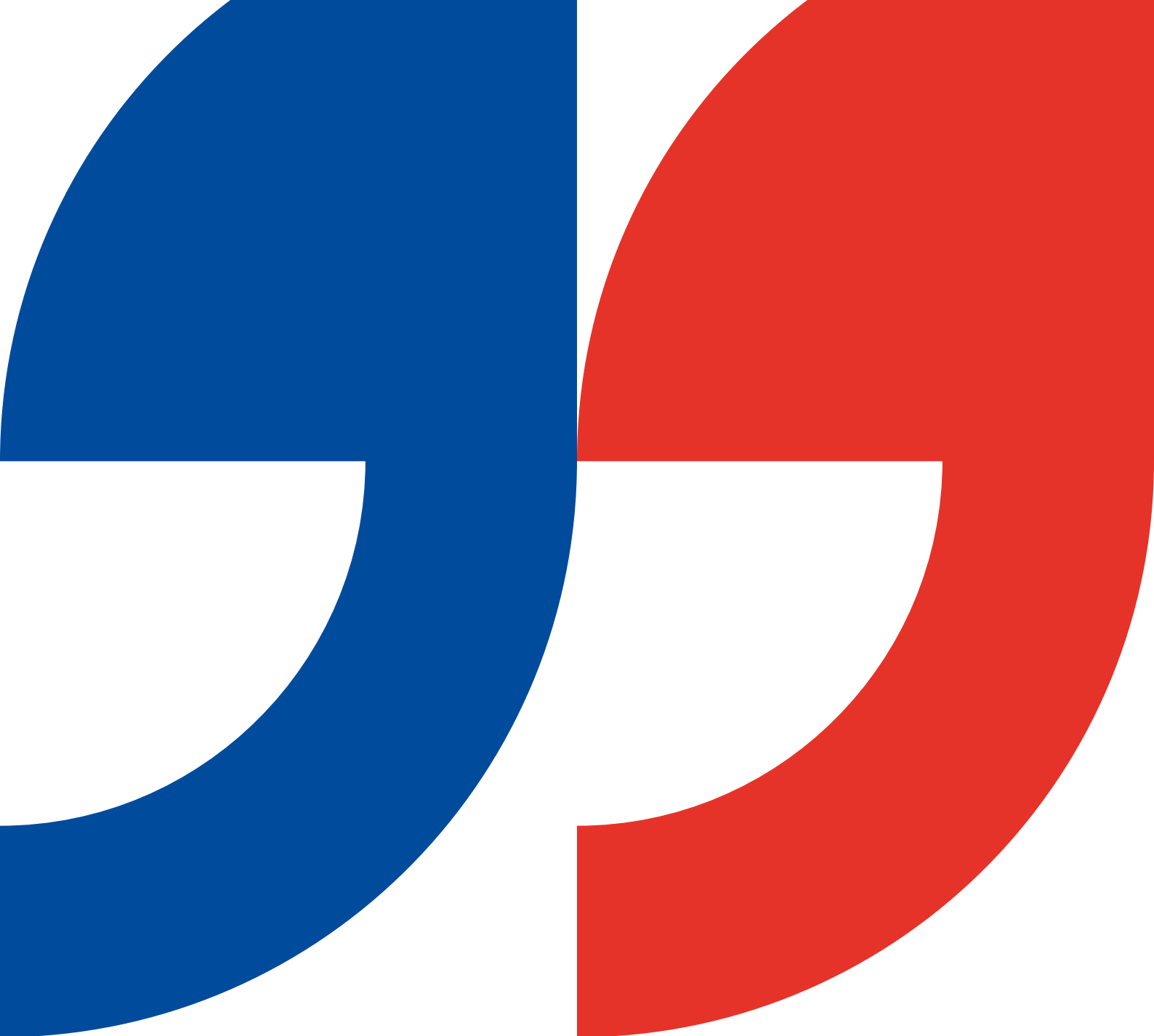
Kerntaak: informeren, inspireren en activeren	2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Campagnes:								
De Nationale Voorleesdagen			1	10.365			1	12.187
De Nationale Voorleeswedstrijd	1	3.257			1	3.091		
De Jonge Jury			1	289			1	385
De Inktaap	1	50			1	63		
De Wedden-schap			1	129			1	73
Read2Me!	1	229			1	261		
Boekenweek-educatie	1	6.994			1	2.978		
Pabo Voorleeswedstrijd	1	40			1	38		
Poëzieweek	In aanvraag kerntaak 3				1	21.156		

LêsNo	1	147			1	160		
Kerntaak: informereren, inspireren en activeren	2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Congressen, symposia en workshops:								
Lezen Centraal			1	300			1	4.159
Wetenschap- pelijk congres							1	991
Het Schoolvak Nederlands	1	500			-	-		
NOT							-	-
Dag van het literatuur- onderwijs							1	805
Pabo Leest							1	538
Annie M.G. Schmidt-lezing			1	150			-	-
Websites:								
Lezen.nl			1	103.992			1	100.207
Leesplan.nl			1	12.443			1	14.947
Leesmonitor.nl			1	21.157			1	49.400
Lezeninhet vmbo.nl							1	7.903

Kerntaak: informereren, inspireren en activeren	2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Brochures, digitale themadossiers, tijdschrift Lezen:								
Leesmonitor- magazine			1	3.000			1	2.500
Kwestie van Lezen			2	5.000			1	2.000
Onderzoeks- publicaties Eburon			1	500			3	2.042
Onderzoeks- publicaties digitaal			3	15.000			6	1.371
beleidsnotitie							2	4.173
Lezen in de klas	1	14.000			1	7.000		
Lezen in beeld (infographic)							2	3.000
ontwerphand- leiding							1	100
Kinderboeken- gids			1	21.310			1	21.975
Tijdschrift Lezen			4	10.000			4	12.093
Totaal informereren, inspireren en activeren	9	26.467	21	203.885	8	34.747	32	240.849

Stichting Lezen werkt voortdurend aan de ontwikkeling van nieuwe, effectieve methoden, producten, interventies en activiteiten en stimuleert de inbedding daarvan. We baseren experimenten en innovaties op de kennis die we in huis hebben en de input vanuit het werkveld.

Parallel aan de onderzoeksagenda werkt Stichting Lezen aan een innovatieagenda, gericht op het detecteren van nieuwe ontwikkelingen en innovatiekansen. In de periode 2017-2020 lag het accent op de doorgaande leeslijn, leessocialisatie, differentiatie, lezen in combinatie met digitale media en creatief schrijven.

4. Kerntaak Experimenteren en innoveren

4.1 Door Stichting Lezen (mede-)gefinancierde projecten

Per leeftijdsgroep is er jaarlijks een klein budget beschikbaar voor de medefinanciering dan wel het opstarten van innovatieve projecten rond kansrijke, nieuwe concepten, methodieken en interventies op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie. In totaal kreeg Stichting Lezen daarvoor in 2020 28 aanvragen binnen. Daarvan zijn er 22 toegekend.

Bij de beoordeling van de projectaanvragen baseerden we ons op het *meerjarenbeleidsplan 2017-2020 Lezen voor het leven*, de jaarlijkse toelichting op het bestedingsplan en de criteria voor projectaanvragen. Kleinschalige initiatieven worden met projectbijdragen in pilots uitgetoetst, geëvalueerd en indien goed bevonden overdraagbaar gemaakt.

Nationale Mediatheek Trofee

Een inspirerende leesomgeving zet aan tot lezen. Om het belang van zo'n goede leesomgeving onder de aandacht te brengen bij mediathecarissen, docenten en leerlingen is deze prijs in het leven geroepen. In 2020 won het Maaswal College te Wijchen de trofee. Om meer bekendheid aan dit project te geven, werd de uitreiking in 2020 gekoppeld aan de Dag van het Literatuuronderwijs.

In totaal waren er 17 inzendingen. Online werden er 3.519 stemmen uitgebracht.

Stap op de Rode Loper

Stap op de Rode Loper brengt leerlingen in de bovenbouw van het vmbo in contact met auteurs.

In 2014 begon dit als een eenmalig project in Amsterdam. Mede door de bescheiden financiële steun van Stichting Lezen kon dit project uitgroeien tot een geheel van jaarlijkse evenementen in verschillende steden, waaronder Amsterdam, Leeuwarden, Groningen en Eindhoven. Door corona konden diverse live-versies niet doorgaan. Veel auteurs zijn digitaal toch aanwezig geweest in schoolklassen.

Boekenweek voor Jongeren Literatuur

De Boekenweek voor Jongeren bestaat sinds 2018 uit een campagneweek, een tournee van 21 auteurs langs 100 scholen en de geschenkbundel *3PAK* met bijbehorend lesmateriaal. De bundel is tijdens de campagneweek gratis verkrijgbaar bij boekhandels en bibliotheken en wordt ook via scholen verspreid. In 2020 werd *3PAK* gevuld met verhalen van Daniëlle Bakhuis, Pepijn Lanen en Johan Fretz. Stichting Lezen richt zich voornamelijk op de educatieve componenten van de campagne. De Boekenweek voor Jongeren kreeg financiële steun van Fonds 21, die de campagne voor het derde achtereenvolgende jaar steunde. Stichting De Versterking financierde extra onderdelen, zie daarvoor paragraaf 3.2. De website trok 2.978 bezoekers.

De Grote Vriendelijke Podcast

Deze eerste Nederlandse podcast over jeugdliteratuur is in 2018 gelanceerd door kinderboekrecensenten Jaap Friso (JaapLeest.nl) en Bas Maliepaard (*Trouw*). Zij informeren ouders, leraren, mensen uit het boekenvak en kinderboekenliefhebbers maandelijks over jeugdliteratuur. Elke uitzending bevat korte besprekingen van recente boeken of andere actualiteiten en een uitgebreid interview met een schrijver, illustrator, vertaler of uitgever.

De grote podcast voor kleine oren

Stichting Radiomakers Desmet deed een aanvraag voor het maken van een podcast voor kinderen met een audioverhaal van een hoofdstuk van een bestaand (literair) kinderboek, muziek en de mogelijkheid voor kinderen om hierover te communiceren. In een pilot op 5 basisscholen werd dit concept uitgetoetst. Het doel is steeds nieuwe verrijkte audioverhalen uit te brengen.

Stichting Lezen honoreerde dit project omdat de podcast authentieke teksten gebruikt en uitnodigt daarover te praten. Dit kan bijdragen aan de taalvaardigheid en leesmotivatie van kinderen. Daarnaast vonden we het van belang dat er twee scholen nauw betrokken waren bij de ontwikkeling en evaluatie van de podcast, dat twee uitgeverijen hadden toegezegd mee te willen werken en dat de podcast gratis zou worden aangeboden. Vanwege de herhaaldelijke sluiting van basisscholen in het kader van de coronamaatregelen is dit project in 2020 niet afgerond.

Er was eens...

Deze verhalenwedstrijd van Passionate Bulkboek daagt leerlingen in het vmbo en studenten van het mbo en hbo uit om een verhaal te schrijven. Aan het begin van het project ontvangen ze ter inspiratie een leesboek dat is afgestemd op hun niveau en beleveniswereld. Een bekende auteur geeft een workshop, waarna de jongeren in zeven lessen aan de slag gaan. Alle ingezonden verhalen worden gebundeld en uitgedeeld aan de deelnemers. In het afgelopen schooljaar (2019-2020) deden er in totaal 4.034 leerlingen en studenten uit heel Nederland mee. De vmbo-editie groeide ten opzichte van 2019 van 2.375 naar 2.548 deelnemers verspreid over 31 scholen en 122 klassen. In het mbo nam het aantal deelnemers toe van 896 studenten vorig jaar naar 1.264 dit jaar. Voor Stichting Lezen is de relatie tussen lezen en creatief schrijven een belangrijk speerpunt omdat we weten dat zelf schrijven een positieve invloed heeft op de leesmotivatie.

4.2 Extern gefinancierde projecten

Met middelen die we verworven uit sponsoring en private fondsen, kon Stichting Lezen het afgelopen jaar extra leesbevorderingsactiviteiten realiseren in het kader van bestaande projecten van onszelf of van derden of als op zichzelf staand initiatief.

Projecten met steun van Stichting De Versterking

Voorleestas

De Voorleestas kon als extra element worden toegevoegd aan De Nationale Voorleesdagen. Ruim 50 scholen in krimp- en anticipatie regio's konden de Voorleestas meegeven aan leerlingen voor wie het niet vanzelfsprekend is om thuis voorgelezen te worden. In de tas zat de mini-editie van het prentenboek van het jaar, de voorleesknuffel en ondersteunende informatie voor ouders. De bibliotheken en scholen zijn reuze tevreden over de actie, zo blijkt uit een enquête. Zij hopen op een voortzetting en uitbreiding in 2021. De Versterking heeft aangegeven dit project te willen blijven steunen.

Vakantielezen

Om het doorlezen tijdens de zomervakantie te stimuleren, werd het project Vakantielezen ontwikkeld. Kinderen kregen een vakantieleestas mee naar huis, gevuld met boeken. In de

zomervakantie organiseerden bibliotheken activiteiten voor de vakantieleeskinderen. Na de zomer werd er op school nagepraat over Vakantielezen. Leesconsulenten en leescoördinatoren zijn de trekkers van het project binnen de school. Zij enthousiasmeren kinderen, zorgen voor veelzijdig en boeiend leesmateriaal en bewaken de continuïteit.

In juni 2020 startte het project met een feestelijke aftrapbijeenkomst op school voor kinderen uit groep 3 en 4 en hun ouders. Tijdens die bijeenkomst kregen de kinderen Vakantieleestasjes met onder andere een samenleesboek, een taal-doe-boek en een moppenboek. Daarbij mochten ze nog drie leenboeken uit de schoolbibliotheek meeneemen. Ook scholen en bibliotheken die niet aan het gesubsidieerde project meededen, konden het doorlezen in de vakantie stimuleren door het aanschaffen van lege vakantieleestasjes. Zij vulden deze met leesboeken en met te downloaden materialen voor kinderen en ouders.

In totaal hebben 130 scholen en circa 6.500 kinderen aan het project meegedaan. Er zijn 8.500 losse tassen besteld. De Versterking heeft aangegeven ook dit project volgend jaar te willen blijven steunen.

De kracht van schurende en naburige teksten bij historisch redeneren

Dit is een vervolg op het project De kracht van bekroonde jeugdliteratuur dat in 2020 werd afgerond. De Katholieke Pabo Zwolle nam in samenwerking met de pabo van Iselinge Hogeschool het initiatief om jeugdliteraire teksten te gebruiken om historisch redeneren aan te leren. Deze kennis wordt uitgewerkt in professionele leernetwerken waarin aankomende en ervaren leraren samenwerken bij het maken en uitwerken van lessen. Betrokken zijn opleiders Nederlands en geschiedenis, het lectoraat van de Zwolse pabo en een student/stagiaire van Universiteit Leiden. Door corona loopt het project iets achter op schema. Op 4 november 2020 organiseerde de Katholieke Pabo Zwolle een digitale studiemiddag over het project waaraan zo'n 70 mensen deelnamen.

Ondergedoken als Anne Frank

In 2020 werd er rondom het boek *Ondergedoken als Anne Frank* een mbo-project ontwikkeld waarin het vak Nederlands gekoppeld wordt aan het vak burgerschap en het altijd actuele thema 'vrijheid'. Met de schrijvers van het boek en practor Koen Vos van ROC Friese Poort heeft Stichting Lezen dit doorontwikkeld tot een landelijk project voor mbo-scholen. Ook de MBO-raad en docenten van verschillende roc's schaarden zich achter het project. Van het boek *Ondergedoken als Anne Frank* verscheen in het kader van dit project zowel een papieren versie, een e-book en een luisterboek. Ook werd er een website ontwikkeld en een lespakket dat gratis werd verspreid. De boeken en lespakketten zouden in eerste instantie verspreid worden op bijeenkomsten van de MBO-raad, maar de pandemie verhinderde dat. De overgebleven boeken werden daarom zoveel mogelijk verspreid onder belangstellende docenten. In 2021 wordt een doorstart gemaakt met dit project, waarbij De Versterking opnieuw financieel zal bijdragen.

Praten over fictiefragmenten

De website pratenoverfictiefragmenten.nl kwam tot stand onder leiding van oud-leraren-opleider Hans Goosen. Een groep docenten Nederlands maakte een selectie van jeugdboeken die geschikt zijn voor leerlingen in het vmbo en de onderbouw van havo/vwo. Daaruit werden vervolgens fragmenten gekozen die geschikt zijn te gebruiken als onderwerp van boekgesprekken in de klas. De website bevat gratis lesmateriaal bij recente jeugd- en adolescentenromans voor alle leerwegen in het vmbo en voor de onderbouw

havo/vwo. De website is nog in opbouw: de docentenwerkgroep is alweer aan de slag met nieuwe titels.

Boekenweek voor Jongeren (Fonds 21/ de Versterking)

In het kader van de Boekenweek voor Jongeren konden we dankzij Stichting De Versterking boekenpakketten voor deelnemende scholen financieren, met daarin de beste boeken voor jongeren. Ook organiseerden we een (digitale) inspiratiemiddag voor docenten en auteurs. De Versterking heeft aangegeven hieraan volgend jaar opnieuw een bijdrage te willen leveren.

Projecten met steun van de VriendenLoterij

Boekenboost

Met de Boekenboost willen CPNB en Stichting Lezen het leesplezier van kinderen en jongeren een positieve boost geven door te zorgen voor veel leuke boeken in de klas en in de kinderopvang. Een goede leesomgeving helpt leesplezier te vergroten en leesachterstanden te verminderen. Op veel Nederlandse scholen en opvanglocaties zijn onvoldoende recente en inspirerende leesboeken aanwezig.

In 2020 heeft de eerste ronde van de BoekenBoost plaatsgevonden in de kinderopvang (tijdens De Nationale Voorleesdagen) en het voortgezet onderwijs (tijdens de Boekenweek voor Jongeren). Voor het basisonderwijs vond in 2020 de tweede ronde plaats (rond de Kinderboekenweek). De scholen worden geselecteerd door leesconsulenten. Die gaan op zoek naar scholen die bijvoorbeeld nog geen schoolbibliotheek hebben.

Stichting Lezen onderzoekt in dit project wat het effect van het extra boekenaanbod is op leestijd en leesmotivatie bij de kinderen en het leesklimaat op school. Daarnaast bekijken we in hoeverre het versterkte netwerk van school, boekhandel en bibliotheek positieve effecten heeft op het leesgedrag van de kinderen. We startten in 2020 met dit effectonderzoek, met vragenlijsten voor de verschillende doelgroepen. De respons was gemiddeld 47% en de eerste resultaten waren positief.

Leescoalitie

De VriendenLoterij verleende Stichting Lezen ook een bijdrage voor de activiteiten in het kader van de Leescoalitie. De verslaglegging daarvan is opgenomen in het jaarverslag van de Leescoalitie.

Projecten met steun van het Tante Anne fonds

Uit de nalatenschap van mevrouw Elema heeft Stichting Lezen een legaat ontvangen. Conform het verzoek van mevrouw Elema wordt dit Tante Anne fonds besteed aan projecten die kinderen de magie van het lezen laten ontdekken. We richten deze projecten hoofdzakelijk op kinderen die bezig zijn om te leren lezen. We willen hen door middel van auteursbezoeken inspireren en enthousiasmeren, zowel in schoolverband als buiten school. In 2020 voerden we hierover verkennende gesprekken, onder andere met De Schrijverscentrale en De Schoolschrijver. Voor de uitvoering is contact gezocht met Stichting Kleine Lettertjes.

4.3 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Experimenteren en innoveren

In totaal hebben we zeven activiteiten uitgevoerd in het kader van de derde kerntaak. Zowel het aantal projecten als het bereik was hoger dan we in het activiteitenplan hadden voorzien. In dit overzicht zijn alleen de projecten die we vanuit BIS-middelen hebben gefinancierd meegeteld. Veel innovatie komt echter ook tot stand vanuit de projectsubsidies voor Kunst van Lezen en door externe private financiering.

Kerntaak: experimenteren en innoveren	2019 activiteitenplan				2019 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Literatour			1	484			1	23.605
Prijs Nationale Mediatheek-trofee	1	20			1	17		
Pilotprojecten:	2	100	1	100	4	7.484	1	7.200

Schoolgebonden:

Er was eens ...

De kracht van schurende en naburige teksten bij historisch redeneren

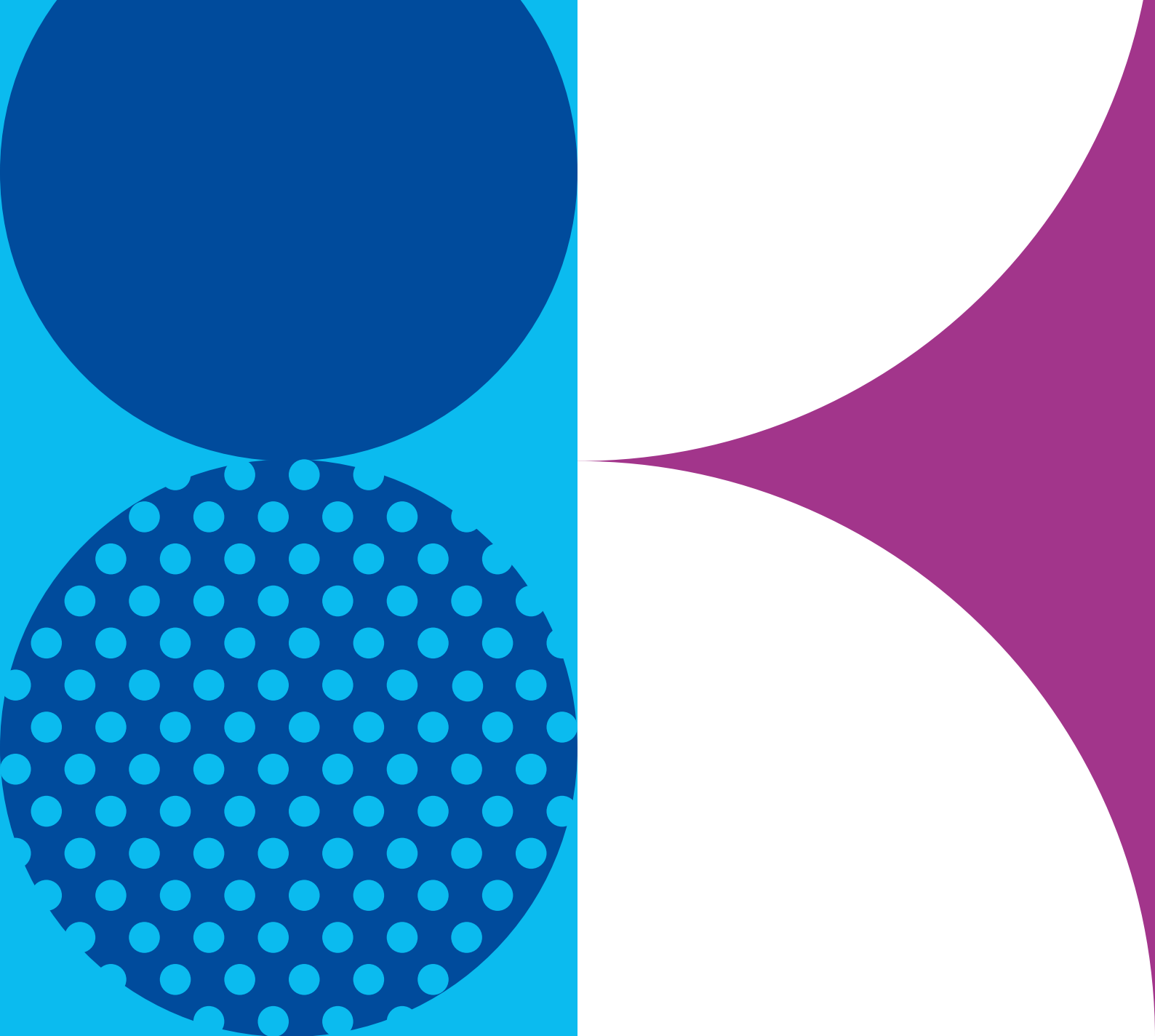
Stap op de Rode Loper

Grote podcast voor kleine oren

Openbaar:

De Grote Vriendelijke Podcast

Totaal experimenteren en innoveren	3	120	2	584	5	7.501	2	30.805
---	----------	------------	----------	------------	----------	--------------	----------	---------------

5. Kerntaak Overtuigen en beïnvloeden

Stichting Lezen investeert in het overtuigen en beïnvloeden van strategische partijen die ervoor kunnen zorgen dat er meer aandacht, tijd en geld komt voor leesbevordering in het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdgezondheidszorg en de bibliotheek. Dat doen we zowel vanuit onze BIS-taak (coördineren van leesbevordering en literatuur-educatie in Nederland) als vanuit onze rol als voorzitter van de Leescoalitie (vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid bij en steun voor leesvaardigheid).

5.1 Bewustwording

Het zijn de beslissers in en om kinderopvang, (voor)school, jeugdgezondheidszorg, welzijn, het boekenvak en de bibliotheek die ruim baan moeten maken voor lezen en leesbevordering binnen hun instellingen en die hun schouders moeten zetten onder de integrale aanpak van (laag)geletterdheid. Wij zetten onze kennis, visie, producten en initiatieven in om hen te overtuigen en te beïnvloeden om mee te doen.

In afstemming met de raad van toezicht is de keuze gemaakt om in 2020 prioriteit te geven aan het onderwijs. Actuele thema's zoals gelijke kansen en burgerschap bieden aanknopingspunten om het leesbevorderingsbeleid verder te verankeren in scholen.

Ambassadeurs

De Dichter des Vaderlands en de Kinderboekenambassadeur zijn beiden belangrijke ambassadeurs die het belang en het genot van lezen, poëzie en literatuur zichtbaar maken voor iedereen. Stichting Lezen ziet hen ook als onmisbare instrumenten in het kader van de kerntaak Overtuigen en beïnvloeden.

Kinderboekenambassadeur

Manon Sikkel is Kinderboekenambassadeur sinds 2019 en heeft als motto: Lezen brengt ons samen. Zij wil meer aandacht genereren voor diversiteit in kinder- en jeugdliteratuur. De activiteiten van de Kinderboekenambassadeur zijn in 2020 sterk beïnvloed door de coronamaatregelen. Aan het begin van het jaar ontvingen alle scholen de leeskalender van de Kinderboekenambassadeur met daarop alle leesactiviteiten van het hele jaar. Door de lockdown en het sluiten van de scholen heeft deze kalender niet de geplande aandacht en uitvoering kunnen krijgen. De stroom van inspirerende filmpjes, die kinderen maakten bij hun bezoek aan de Kinderboekenambassade in het Letterkundig Museum, droogde op door de lockdown.

Toch bracht diezelfde lockdown ook mooie dingen teweeg. De hashtag #ikleesthuis, die de Kinderboekenambassadeur op haar socialmedia-accounts introduceerde, werd door CPNB opgepakt en uitgewerkt tot een grote leescampagne voor volwassenen. Manon Sikkel zelf knoopte er een wedstrijd aan vast. Kinderen stuurden foto's van hun favoriete leesplek thuis en maakten daarmee kans om een boek te winnen.

Op alle mogelijke manieren onderstreepte de ambassadeur geregeld de betekenis van (voor)lezen. Zo haalde zij uitgeverijen over om drie kisten boeken te doneren die werden verloot onder basisscholen, die bij hun aanmelding moesten verwoorden waarom ze het zo belangrijk vonden om die boeken te krijgen.

De pers besteedde veelvuldig aandacht aan het werk van de Kinderboekenambassadeur, onder andere op Radio 1 en Radio 2, in het Jeugdjournaal, AD, Volkskrant en regionale en vakbladen.

Op sociale media heeft het account van de ambassadeur ruim 5.000 volgers, die via deze kanalen geregeld van haar horen.

In plaats van de jaarlijkse ontmoeting van alle internationale Kinderboekenambassadeurs op de Kinderboekenbeurs in Bologna, troffen zij elkaar dit jaar op 19 november online. De Kinderboekenambassadeurs uit Engeland, Ierland, Wales, Finland, Zweden, Australië, Nieuw-Zeeland, Italië en Nederland wisselden kennis uit en spraken af om aan het eind van het jaar een gezamenlijke solidariteitsboodschap met de hashtag #readaroundtheworld uit te zenden.

Manon Sikkel is de vijfde Kinderboekenambassadeur. Het instituut heeft inmiddels een vaste plaats verworven in het werkveld. De ambassadeur heeft ruimte voor eigen accenten. De Kinderboekenambassadeur wordt telkens voor twee jaar aangesteld door Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds, in samenwerking met De Schrijverscentrale en CPNB. Deze organisaties hebben besloten dat het ambassadeurschap van Manon Sikkel met een jaar verlengd wordt om activiteiten die door corona niet door konden gaan alsnog te kunnen uitvoeren.

De Kinderambassadeur heeft een eigen website, Kinderboekenambassadeur.nl.

Aantal sessies: 33.071

Aantal unieke bezoekers: 25.807

Dichter des Vaderlands

Tsead Bruinja was in 2019 en 2020 de Dichter des Vaderlands. Hij nam de titel over van Ester Naomi Perquin en werd daarmee de zevende in de rij van Dichters des Vaderlands. Dit poëtische boegbeeld levert een positieve bijdrage aan de leescultuur door gedichten te schrijven bij nationale gebeurtenissen en door op te treden als ambassadeur van de poëzie. Dat is voor Stichting Lezen de reden om het ambt te ondersteunen.

Stichting Lezen in de pers

Bij de doelstellingen van Stichting Lezen hoort een actief persbeleid. We onderhouden goede contacten met journalisten, zijn benaderbaar en zetten consequent persberichten en achtergrondinformatie uit bij actualiteiten. De vakpers en de algemene media weten Stichting Lezen dan ook goed te vinden voor achtergronden, feiten en kennis en als ze in contact willen komen met professionals en onderzoekers op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie. De media brengen het werk van Stichting Lezen onder de aandacht van een groot publiek, zeker rond grotere evenementen zoals De Nationale Voorleesdagen, De Nationale Voorleeswedstrijd en de Jonge Jury.

Afgelopen jaar zorgde de coronacrisis voor veel extra vragen over voorlezen en leesgedrag. Ook de alarmerende cijfers over de afnemende leesprestaties van jongeren genereerden media-aandacht. Veel programma's met een hoog bereik besteedden aandacht aan de afnemende belangstelling voor lezen onder jongeren en bespraken mogelijkheden om daarin verandering aan te brengen. De directeur trad op in Goedemorgen Nederland, het Nederlands Dagblad besteedde aandacht aan voorlezen, het AD publiceerde een bijdrage over het nut van voorlezen en voorleestips, Trouw schreef een verhaal over het effect van corona op het leesgedrag, HP/DeTijd interviewde de directeur en een van de hoogleraren en de stichting en de hoogleraren leverden diverse bijdragen aan NU.nl, RTL Nieuws, EenVandaag en andere media.

Expertmeetings

In 2020 zijn diverse expertmeetings/webinars georganiseerd in het kader van bewustwording. Ook voor de doelgroep experts moeten we blijven werken aan bewustwording, bijvoorbeeld als het gaat om het belang van de doorgaande leeslijn en met betrekking tot relatief nieuwe thema's zoals de gezinsaanpak en diversiteit en inclusie in relatie tot leesbevordering.

Expertmeeting gezinsaanpak

Op 10 januari organiseerde Stichting Lezen een expertmeeting over taalinterventies in taalarme gezinnen. Wat valt er al te vertellen over de impact en effectiviteit van dit soort interventies? Wat is er nodig voor succesvolle verandering in gezinnen op de lange termijn? Roel van Steensel en Martine van der Pluijm presenteerden wetenschappelijke inzichten omtrent taalinterventies in taalarme gezinnen. Leonie Venhoeven vertelde over het belang van gedragsbeïnvloeding om met (taal)interventies duurzame positieve verandering te bewerkstelligen. Aansluitend gingen de deelnemers in gesprek over taalinterventies, gedragsverandering, meertaligheid en armoede.

Aantal deelnemers: 45

Vind het in fictie

Op 16 januari organiseerde Stichting Lezen het symposium 'Vind het in fictie'. In Utrecht kwamen wetenschappers, lerarenopleiders, studenten en beleidsmakers samen om zich te verdiepen in het onderzoek van twee promovendi. Hoe kunnen leerlingen het inzicht in zichzelf en anderen vergroten door het lezen van fictie, was de onderzoeksvraag die Marloes Schrijvers tijdens de bijeenkomst aan de orde stelde. Martijn Koek verdiepte zich in de onderzoeksvraag of literatuuronderwijs kan bijdragen aan de ontwikkeling van kritisch denkvermogen. Schrijver Jaap Robben ging in op de praktijk van een klassenbezoek over poëzie.

Aantal deelnemers: 56

De doorgaande leeslijn

Als digitaal alternatief voor het geannuleerde congres Lezen Centraal is het webinar *De doorgaande leeslijn* georganiseerd. Zie paragraaf 2.1.

Webinar Inclusiviteit in jeugdliteratuur

De in de Eburon-reeks opgenomen publicatie *Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit* van Sara Van den Bossche en Anne Klomberg was voor Stichting Lezen reden om op 2 december het webinar *Inclusiviteit in jeugdliteratuur* te organiseren. Hoe inclusief (of exclusief) is de Nederlandstalige jeugdliteratuur? Wat doet het met kinderen als zij zichzelf of anderen niet of eenzijdig in jeugdliteratuur gerepresenteerd zien? Wat moet er gebeuren om het aanbod aan jeugdliteratuur inclusiever te maken? Het webinar had de vorm van een panelgesprek onder leiding van Hasna El Maroudi en belichtte inclusiviteit vanuit verschillende invalshoeken (wetenschap, uitgeverswereld, schrijversvak, boekenvak).

Aantal deelnemers (live): 483

Aantal weergaven via YouTube (achteraf teruggekeken): 571

5.2 Overleg en krachtenbundeling

Steeds meer partijen raakten de laatste jaren doordrongen van het belang van lezen en de noodzaak van leesbevordering. Steeds meer organisaties ontplooiën activiteiten op dit gebied. De pandemie versterkte dit alleen maar. Naarmate de zorgen over de oplopende leer- en leesachterstanden toenamen, groeide het aantal initiatieven om daar wat aan te doen. Stichting Lezen werkte vanuit de coördinerende rol die haar in de BIS is toebedeeld en als voorzitter van de Leescoalitie voortdurend aan het bij elkaar brengen van informatie, van partijen en van initiatieven. Ook probeerden we sturing te geven op belangrijke momenten. Bij de heropening van de scholen in mei bijvoorbeeld, gaven we alle taal- en leescoördinatoren en directeuren van basisscholen [praktische tips en trucs](#) om in te zetten op leesmotivatie en de leesachterstanden voortvarend aan te pakken.

In afstemming met de raad van toezicht is de keuze gemaakt om in 2020 sterk in te zetten op het versterken van de banden met het onderwijs op bestuurlijk niveau (PO-Raad, de VO-raad en bestuurders van pabo's, hbo's en mbo's). Actuele onderwijsthema's zoals gelijke kansen en burgerschap bieden aanknopingspunten om het leesbevorderingsbeleid verder te verankeren in scholen. Ook zijn de relaties met de VNG verstevigd. Stichting Lezen heeft een adviserende rol in de Taalraad Begrijpend Lezen van de Taalunie en droeg bij aan de totstandkoming van het Bibliotheekconvenant.

Leescoalitie

In 2012 bundelden organisaties met een landelijke taak in taal- en leesbevordering hun krachten om zoveel mogelijk mensen aan te zetten tot (voor)lezen. De Leescoalitie bestaat op dit moment uit Stichting Lezen (initiatiefnemer, voorzitter en penvoerder), Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB), Stichting Lezen & Schrijven, het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum, de bibliotheeksector (KB en Vereniging Openbare Bibliotheken) en het Letterenfonds. De Leescoalitie is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een belangrijke gesprekspartner voor de overheid, de politiek, het letterenveld en maatschappelijk relevante partijen.

In 2020 investeerde Stichting Lezen in samenwerking met de Leescoalitie zeer veel in de strategische voorbereiding van het leesoffensief (zie onder) en verbreding van het netwerk rond leesbevordering.

In 2020 vond veel overleg plaats met het ministerie van OCW, ook om de rol van de Leescoalitie te bestendigen. Om het toegenomen werk van de Leescoalitie mogelijk te maken, het Leesoffensief werkelijk gestalte te geven en bredere steun te verwerven, was extra inzet nodig voor de algemene leiding, de coördinatie van gesprekken met het veld, de strategie, de communicatie, de lobby. Het ministerie verstrekke Stichting Lezen hiervoor als penvoerder van de Leescoalitie in 2020 een projectsubsidie.

De Leescoalitie lanceerde in 2020 daarnaast de campagne Lees voort!, gericht op grootouders als leesopvoeders. Via de campagnes van de Leescoalitie generen we op een positieve manier aandacht voor lezen bij een algemeen publiek. In 2020 hebben in totaal 134.479 mensen actief meegedaan met een activiteit die door de Leescoalitie is georganiseerd. Daarnaast konden ruim 500.000.000 keer mensen in aanraking komen met een van de activiteiten – zie voor een uitgebreider overzicht het inhoudelijk jaarverslag van de Leescoalitie.

Alle partners dragen inhoudelijk en financieel bij aan de totstandkoming van de activiteiten. Als voorzitter en penvoerder draagt Stichting Lezen zowel financieel als in menskracht en

coördinatie in grotere mate bij dan de andere partners. De VriendenLoterij sponsort tot en met 2024 de campagnes van de Leescoalitie.

Meer informatie is te vinden in het inhoudelijk jaarverslag 2020 van de Leescoalitie.

Leesoffensief

In 2019 gingen er veel alarmbellen af over laaggeletterdheid en ontlezing. De SER, de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad riepen op om de krachten te bundelen, deze problematiek gezamenlijk en integraal aan te pakken en alles op alles te zetten om het leesplezier en de leesmotivatie te bevorderen. De Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad bepleitten in hun advies LEES! een leesoffensief. Zij drongen aan op extra geld ten behoeve van een krachtig en samenhangend leesbeleid, een rijk en divers leesaanbod en een positieve en stimulerende leescultuur thuis, op school en in de kinderopvang. De raden erkenden het belang van leesbevordering en zochten de oplossingen niet alleen het in cultuurbeleid, maar ook in het onderwijsbeleid. De ministers Slob en Van Engelshoven kondigden daarop in december 2019 een leesoffensief aan.

Onder voorzitterschap van Stichting Lezen heeft de Leescoalitie in 2020 ook vorm gegeven aan het leesoffensief. Veel inspanningen waren erop gericht zoveel mogelijk maatschappelijke partijen aan het offensief te verbinden om het eminente belang van lezen op de politieke agenda te krijgen en te houden en de uitvoering vaart te geven en kracht bij te zetten.

Ter voorbereiding van het leesoffensief ging Stichting Lezen met en/of namens de Leescoalitie gesprekken aan met partijen buiten het boekenvak en het letterenveld, zoals de onderwijsraden, de KNAW, de SER, het NCJ, LAKS en Ouders en Onderwijs. Zo kregen we een goed beeld van de zorgen en ideeën die daar leven en haalden we extra argumenten op om ons pleidooi voor het lezen te versterken. Op deze manier vormden we allianties met partijen die op onderdelen een gelijkaardige ambitie hebben en verzamelden we de bouwstenen voor een gezamenlijk manifest. Alle partijen waarmee we spraken, maken zich zorgen over laaggeletterdheid, taalachterstanden en ontlezing. Het onderwerp leeft op alle niveaus, in het onderwijs en daarbuiten, en iedereen is het erover eens dat de tijd daar is om een leesoffensief te starten. Ook ontmoetten we volop steun voor onze visie op en aanpak van leesbevordering: het belang van de doorgaande leeslijn, het besef dat het bestrijden van laaggeletterdheid onbegonnen werk is als we het leesplezier en de leesresultaten van kinderen en jongeren niet weten te verbeteren. De rol van taal wordt als cruciaal gezien als het gaat om het nastreven van een inclusieve, betrokken, creatieve, slimme en belezen samenleving.

De Leescoalitie wist op die manier veel en uiteenlopende krachten te bundelen. Dat resulteerde in oktober 2020 in het manifest *Tijd voor een ambitieus leesoffensief*. Behalve door de partners in de Leescoalitie werd dit gesteund door elf andere organisaties uit het veld van onderwijs, cultuur en jeugdgezondheid: de PO-Raad, de VO-Raad, de Taalunie, de Schrijverscentrale, De Schoolschrijver, KNAW, SLO, Ouders & Onderwijs, LAKS, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en de SER. Het manifest beschrijft de problemen rondom het leesbeleid in Nederland en formuleert krachtige ambities waaraan gewerkt moet worden:

1. Elke leerling verlaat school met voldoende leesniveau. Focus hierbij op groepen die het hardst achterblijven: jongens, leerlingen in het vmbo en mbo, jongeren met een migratieachtergrond.
2. Alle leraren en onderwijsassistenten zijn voldoende toegerust om goed en motive-

- rend leesonderwijs te geven; pedagogisch medewerkers weten hoe ze leesbevorderend moeten werken. Leesvaardigheid én leesplezier staan hierbij centraal.
3. De kunst van het lezen is een zorg voor iedereen en behoeft structurele aandacht van het kabinet, de Kamer, regionale en lokale overheden, werkgevers, vakbonden en alle mensen die verantwoordelijkheden dragen voor anderen. Een goede leesvaardigheid is een basisbehoefte voor iedereen en er zijn forse investeringen en daadkracht nodig om iedereen in Nederland gelijke kansen te bieden.

De Leescoalitie bood het manifest op 15 oktober aan. Daarbij drongen we bij de ministers Slob en Van Engelshoven aan op nauwe samenwerking tussen de onderwijs- en de cultuuroop van het ministerie van OCW om te komen tot een actief en inclusief leesbeleid, waarin leesplezier een essentiële rol vervult. Minister Van Engelshoven nam het manifest mede namens minister Slob in ontvangst. Zij gaf aan de samenwerking op dit onderwerp te waarderen, het onderwerp serieus te nemen en graag in gesprek te willen gaan over het Leesoffensief.

Het manifest kreeg zeer veel aandacht in de media. Van Radio 1, het NOS Journaal, het Jeugdjournaal, het radioprogramma Stand.nl tot WNL en 3FM was het in het nieuws. Verder stonden er artikelen in het AD, Reformatorisch Dagblad, op Nu.nl, Telegraaf.nl en de Volkskrant. In de erop volgende dagen verschenen er diverse opiniestukken en ingezonden brieven in kranten en online. Ook was er veel discussie op Twitter. Enkele leerkrachten lieten merken dat ze zich niet gehoord voelden en graag eerder betrokken waren geweest bij de totstandkoming van het manifest. Op de website www.tijdvooreenleesoffensief.nl konden mensen via een formulier hun steun aan de oproep laten blijken, door een boodschap en hun gegevens achter te laten. Hier kwamen honderden, vooral ondersteunende reacties op.

Na de publicatie volgden gesprekken met diverse onderwijsorganisaties en lerarenvertegenwoordigingen, die belangrijke partners zijn bij het zoeken naar oplossingen. Met het oog daarop bereiden we ook een campagne voor gericht op leerkrachten en intermediairs, om hen te ondersteunen in en te inspireren tot het geven van goed leesonderwijs.

Eveneens op 15 oktober brachten de ministers Slob en Van Engelshoven een kamerbrief naar buiten met een update over het leesoffensief. Zij schreven: "Bij alle betrokken partijen die wij in de afgelopen maanden hebben gesproken, is het besef aanwezig dat het tijd gekeerd moet worden en dat alle Nederlandse leerlingen goed moeten kunnen lezen als zij van school komen. Er is echter nog een slag te maken tussen dit besef en de daadwerkelijke aanpak op scholen. Het leesoffensief moet ervoor zorgen dat vereende krachten en een gecombineerde inzet op zowel korte als lange termijn leidt tot een duurzame verandering in het leesonderwijs en in de leescultuur."

Zij definiëren drie lijnen voor het leesoffensief:

1. een betere structurele verankering van leesvaardigheid in het onderwijs (o.a. via curriculumveranderingen)
2. het stimuleren van meer leesplezier (waarbij de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school worden genoemd als goede basis)
3. het opstellen en uitvoeren van een actie-agenda met maatschappelijke partners (vergroten aandacht voor goed leesbeleid binnen het onderwijs samen met de PO-Raad, VO-raad en de Inspectie, zorgen voor meer samenhang in het leesbeleid; de Leescoalitie is gevraagd om een coördinerende rol te nemen in het afstemmen van activiteiten en aanbod).

Handen ineen voor lezeninhetpo.nl

Mede ingegeven door de afnemende leesmotivatie en leesvaardigheid van kinderen en jongeren, ontstond er bij zowel scholen als bij lettereninstellingen en beleidsmakers behoefte aan een overkoepelende website over lezen in het basisonderwijs. Het ministerie van OCW gaf de Leescoalitie de opdracht voor de totstandbrenging van lezeninhetpo.nl. Stichting Lezen nam de uitvoering ter hand, samen met SLO en de Taalunie. De website presenteert alle (recente) informatie over effectief, motiverend leesonderwijs en leesbevordering op een samenhangende, overzichtelijke en praktijkgerichte manier.

Mediapartnerschap met NPO Zapp/AVROTROS

Stichting Lezen ging in 2020 een samenwerking aan met het tv-programma Brugklas (NPO Zapp / AVROTROS). De producent heeft vijf afleveringen gemaakt waarin lezen centraal staat en De Jonge Jury een belangrijke rol speelt. Ook de bekende en bij de doelgroep populaire schrijfster Mel Wallis de Vries werkte mee. Het succesvolle programma bereikt een grote groep 9- tot 13-jarigen, niet alleen op tv, maar ook door de crossmediale aanpak. Elke aflevering trekt publiek op tv (inclusief 3-4 herhalingen), online, Instagram (292.000 volgers) en YouTube (188.000 volgers). De tv-uitzendingen van de afleveringen over lezen zullen in de periode van januari tot mei 2021 te zien op NPO 3.

Heel het boekenvak (en meer) achter # ikleesthuis

Een groot aantal partijen uit het boekenvak schaarde zich in coronatijd achter de door Kinderboekenambassadeur Manon Sikkel geïntroduceerde hashtag #ikleesthuis. In de loop van het jaar werden er steeds nieuwe campagne-activiteiten aan vastgeknoot. Stichting CPNB, in samenwerking met Stichting Lezen, de Groep Algemene Uitgevers, de Koninklijke Boekverkoopersbond, de Vereniging Openbare Bibliotheken, de Koninklijke Bibliotheek, het Letterenfonds, NBD Biblion en het Centraal Boekhuis riepen met de campagne rond het 'thuislezen' mensen op naar hun (online) boekhandel te gaan of gebruik te maken van de diensten van onlinebibliotheek.nl. Juist nu het sociale leven stil ligt en mensen noodgedwongen aan huis gekluisterd zijn, kunnen boeken zorgen voor verrijking en verdieping, verhalen die ontspanning en ontsnapping bieden. Buitenreclamebedrijf JCDecaux zorgde voor posters in abri's door heel Nederland. Ook online, op sociale media, in dagbladen en op de radio was de campagne niet te missen. Allerlei organisaties en bedrijven haakten aan, zoals de Ouderenbond KBO-PCOB, opticienketen Eyewish en McDonalds.

Samenwerking met fondsen en BIS-instellingen

Als coördinerende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie stemt Stichting Lezen haar activiteiten af met de andere door de overheid gefinancierde instellingen zoals het Nederlands Letterenfonds en De Schrijverscentrale en zijdelings met het Fonds voor Bijzondere Journalistieke Projecten. Vanaf 2021 maken ook De Schoolschrijver en Het Literatuurhuis deel uit van de BIS. De samenwerking tussen De Schrijverscentrale, het Letterenfonds, De Schoolschrijver en Stichting Lezen verloopt goed en de inhoudelijke samenwerking is in 2020 versterkt.

Overstijgende onderwerpen zoals ontleding, digitalisering, diversiteit en inclusie, invloed van corona op de cultuursector worden gezamenlijk besproken. Daarnaast werken we samen aan concrete projecten zoals Literatour, de Boekenweek voor jongeren. Met De Schrijverscentrale en De Schoolschrijver werken we veelvuldig samen, onder andere bij de ontwikkeling en de uitvoering van projecten in het kader van het Tante Anne Fonds. Met

het Letterenfonds realiseerden we de bundel *Een STUK! meer* voor het vmbo. Stichting Lezen maakt deel uit van het samenwerkingsverband van ondersteunende instellingen in de BIS, 'de wendbaren'. De deelnemers wisselen ervaringen uit en delen kennis over sectoroverstijgende onderwerpen zoals monitoring en digitalisering. We trokken ook gezamenlijk op in gesprekken over de gevolgen van de pandemie, onder meer met het ministerie van OCW en de Raad voor Cultuur. In samenwerking met het Fonds Cultuurparticipatie en het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst werd invulling gegeven aan de motie Ellemet, die de aansluiting bepleit van leesbevordering op het programma Cultuureducatie met kwaliteit. Constructieve samenwerking is er ook in de keten van het boekenvak binnen KVB Boekwerk. In dit kennis- en innovatieplatform voor het boekenvak werken de Groep Algemene Uitgevers (GAU), de Koninklijke Boekverkoopbond (KBb), Stichting Lezen, de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) en het Nederlands Letterenfonds als kernpartners samen aan onderzoek, monitoring en kennisdeling. Zie daarvoor paragraaf 2.5.

Adviescommissies

In verband met de Corona maatregelen kwamen de adviescommissies in 2020 niet bij elkaar.

Platform Lêsbefoarderding Fryslân

Stichting Lezen is samen met de Afûk, Fers (voorheen Bibliotheekservice Fryslân), Cedin, provincie Fryslân en het Letterenfonds kernpartner van het Platform Lêsbefoarderding Fryslân (PLF). Ook Omrop Fryslân en Sintrum Frysktalige Berne-opfang zijn daarbij belangrijke partners. Overige Friese instellingen zoals Tresoar en de Fryske Akademy zijn op afstand betrokken. In samenwerking met het PLF zijn in 2020 activiteiten voor LêsNo gecontinueerd en is een module rond deskundigheidsbevordering meertaligheid opgezet. Het PLF is van plan om LêsNo landelijk uit te rollen met financiële steun van het Letterenfonds en met Passionate Bulkboek als organisatorische partner. De pandemie was aanleiding om de landelijke uitrol uit te stellen tot 2021.

Internationale samenwerking

Stichting Lezen werd in 2020 ook internationaal gewaardeerd als samenwerkingspartner. Stichting Lezen is sinds de oprichting in 2000 lid van EURead; directeur-bestuurder Gerlien van Dalen is sinds 2015 vicevoorzitter. Dit Europese netwerk van dertig organisaties uit 21 landen is gericht op uitwisseling van kennis en expertise rond leesbevordering. De leden kwamen dit jaar digitaal bijeen, onder andere voor kennisuitwisseling over de coronapandemie.

Het Global Early Years Bookgifting Network, dat onder de paraplu van EURead is opgericht, was in 2020 zeer actief. Leden ontmoetten elkaar meerdere malen online. Op de website (onderdeel van de EURead-website <https://www.euread.com/>) werd veel informatie verzameld en gedeeld.

Wereldwijde contacten over leesbevordering vanuit bibliotheken lopen via Adriaan Langendonk, de programmamanager leesbevorderingsprogramma's, die voorzitter is van de sectie Literacy & Reading van de IFLA (150 aangesloten landen). Peter van Duijvenboden is bestuurslid van IBBY Nederland, de Nederlandse afdeling van de International Board on Books for Young People.

5.4 Samenvattend overzicht activiteiten kerntaak Overtuigen en beïnvloeden

Overtuigen en beïnvloeden hebben we het afgelopen jaar op verschillende manieren vormgegeven. Veel aandacht en tijd ging naar de voorbereiding van het Leesoffensief, het manifest *Tijd voor een ambitieus leesoffensief* en het verwerven van maatschappelijke steun daarvoor. De presentatie daarvan in oktober markeerde naar wij hopen de start van een nieuwe, intensieve en breed gedragen fase in de leesbevordering in Nederland. We organiseerden verschillende offline en online expertmeetings. We steunden de Kinderboekenambassadeur en de Dichter des Vaderlands, die als boegbeelden van de (jeugd) literatuur steeds weer positieve aandacht voor lezen weten te bewerkstelligen. Ook de samenwerking binnen de Leescoalitie genereerde keer op keer veel en gunstige aandacht voor lezen, zowel bij een groot en breed publiek als bij beleidsmakers en beslissers. We wisten een mediapartnerschap aan te gaan dat ons helpt om het lezen bij jongeren onder de aandacht te brengen. Met de fondsen en de letterenpartners en ondersteunende instellingen in de BIS stemden we af en werkten we samen op onderwerpen die zich daarvoor leenden. Ook internationaal onderhielden we goede samenwerkingsrelaties, onder andere via EURead.

Kerntaak: overtuigen en beïnvloeden	2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Expert-meetings			2	50			3	1.155

Diversiteit (digitaal)

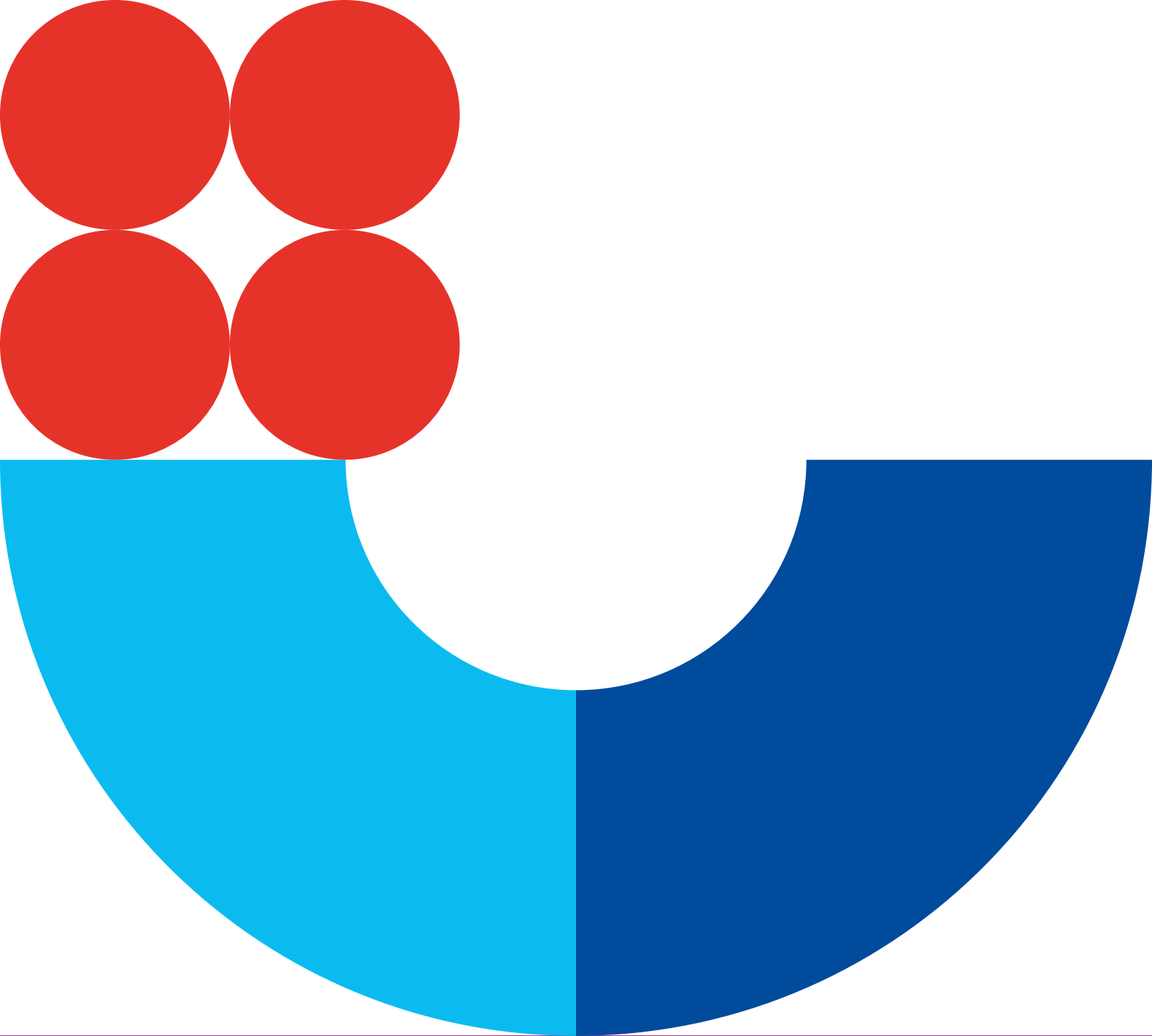
Vind het in fictie (fysiek)

Gezinsaanpak (fysiek)

Advies-commissies								n.v.t.
Leescoalitie								
Leescoalitie algemeen deelnemers							1	134.479
Leescoalitie Campagne			1	50.000*			1	50.005.436*
Ambassadeurs								
Dichter des Vaderlands							1	
Kinderboeken-ambassadeur			1				1	25.807

Kerntaak: overtuigen en beïnvloeden	2020 activiteitenplan				2020 werkelijk			
	school		openbaar		school		openbaar	
	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik	aantal	bereik
Overig								
Brugklas TV							1	n.t.b.
Internationale activiteiten			1				1	
Totaal overtuigen en beïnvloeden			5	50.050			9	50.166.877

* Dit betreft geen absoluut bereik, maar het aantal keer dat iemand met een uiting van de Leescoalitie in aanraking is gekomen.

6. Organisatie

6.1 Positie in het bestel en financieel kader

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in de periode 2017-2020 voor haar kerntaken. Voor de planperiode 2017-2020 had het ministerie van OCW Stichting Lezen structureel in totaal € 7.480.000 toegekend; een bedrag van € 1.870.000 per jaar. Inclusief loon- en prijsbijstellingen bedraagt de BIS-subsidie voor 2020 € 2.090.470.

Daarnaast ontving Stichting Lezen in 2020 € 3.350.000 uit het Actieprogramma Laaggeletterdheid Tel mee met Taal (2020-2024) voor de uitvoering van Kunst van Lezen. Hiervan is ultimo 2020 € 477.262 niet besteed. De bijdrage in de jaarrekening bedraagt € 2.872.738.

Voor het project Gemeentelijke Gezinsaanpak (2020-2024) kende OCW in 2020 € 199.960 toe. Hiervan is in 2020 € 18.400 besteed.

Ten slotte stelde het ministerie van OCW in 2020 € 150.000 beschikbaar voor de coördinatie van De Leescoalitie en € 75.000 om in het kader van het Leesoffensief de website Lezeninhetpo.nl te ontwikkelen. Deze additionele middelen bedragen samen € 225.000. Hiervan is in 2020 € 142.730 besteed.

Voor Stichting Lezen als ondersteunende instelling gelden voor publieksbereik en eigen inkomsten andere eisen dan voor producerende instellingen. Onze financieringsmix is zodanig dat we met de BIS-subsidie onze kerntaken bekostigen: onderzoek, kennisdeling en deskundigheidsbevordering, ontwikkeling en vernieuwing van interventies voor een stimulerende leesomgeving en inhoudelijke en strategische coördinatie en samenwerking. Eigen inkomsten uit activiteiten en producten zijn gering. Brede beschikbaarheid en toegankelijkheid van met overheidsmiddelen gegenereerde kennis en informatie zijn het uitgangspunt, aansluitend bij de opdracht in het kader van de BIS. Publicaties en informatie stellen we dan ook gratis digitaal beschikbaar, voor congressen en gedrukte materialen vragen we een bescheiden bijdrage.

Daarnaast blijven we inzetten op verwerving van incidentele middelen en sponsoring voor tijdelijke of aanvullende activiteiten en een breed netwerk van partners om het inhoudelijke en financiële draagvlak voor onze activiteiten te vergroten. Stichting Lezen verwierf in 2020 € 392.178 aan publieke en private projectbijdragen voor nieuwe projecten en aanvullingen op de kernactiviteiten. In 2020 betrof dit onder andere bijdragen van Stichting De Versterking, het Nederlands Letterenfonds en Fonds 21. Ook kregen we via de Stichting CPNB geld van de VriendenLoterij. De Leescoalitiepartners dragen bij aan de Leescoalitie-activiteiten en de VriendenLoterij verleende in 2019 een eenmalige schenking van € 400.000 ter versterking van de Leescoalitie en haar campagnes in de periode 2019-2024. Deze schenking is in 2019 toegevoegd aan het bestemmingsfonds VriendenLoterij, waaraan in 2020 € 84.334 onttrokken werd. In 2020 ontving Stichting Lezen € 632.649 van het in 2019 bekendgemaakte legaat van mevrouw Elema. Daarvan was een bedrag van € 630.000 reeds als inkomsten in 2019 verantwoord. Het verschil van € 2.649 is in 2020 verantwoord.

Het exploitatieresultaat over 2020 bedraagt -/-€ 136.585. Er werd € 101.344 onttrokken aan de bestemmingsreserve OCW BIS 2017-2020. Een bedrag van € 84.334 werd ont-

trokken aan het bestemmingsfonds VriendenLoterij. Er is € 134.677 toegevoegd aan de algemene reserve; dit bedrag is onttrokken aan de bestemmingsreserve OCW 2013-2016. Ook is een bedrag van € 2.649 toegevoegd aan het bestemmingsfonds Tante Anne Fonds en € 46.444 aan de bestemmingsreserve Leescoalitie.

Bij Kunst van Lezen liep een flink aantal projecten in 2020 vertraging op door de pandemie. Een deel van deze projecten zal in 2021 uitgevoerd worden. De toekenning voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak ontving Stichting Lezen halverwege oktober. Door de coronamaatregelen en de late toekenning is het project later opgestart dan gepland. De kosten voor de coördinatie van de Leescoalitie vielen door de coronacrisis lager uit.

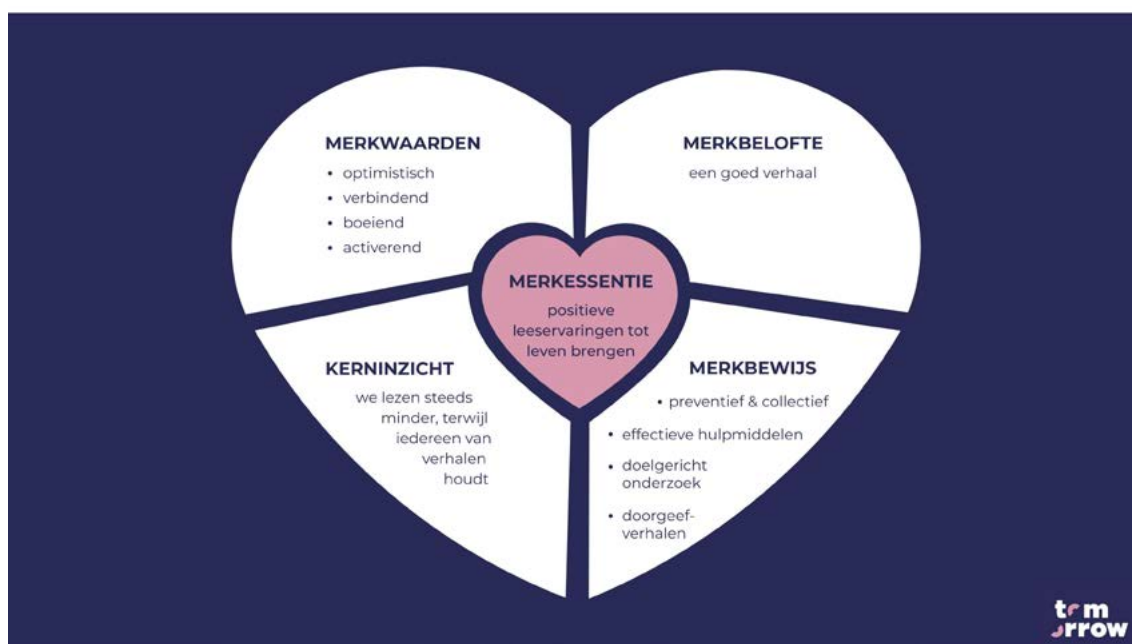
Voor het volledige financieel verslag wordt verwezen naar de jaarrekening 2020.

6.2 Communicatie

Communicatie is een cruciale staffunctie in een organisatie zoals Stichting Lezen. Onze visie, kennis en aanpak kunnen alleen verschil maken als we erin slagen die goed over het voetlicht te brengen bij de vele en uiteenlopende doelgroepen waarmee we te maken hebben. In 2020 investeerde Stichting Lezen daarom stevig in de kwaliteit en effectiviteit van haar communicatie.

Merkhart basis voor nieuwe communicatieplan en huisstijl

Bureau Tomorrow organiseerde met het management en de afdeling communicatie van Stichting Lezen een zogenoemde merkensessie over de cruciale vragen: wie ben je, wat drijft je en wat betekenen je voor je doelgroepen? Het formuleren van een expliciet antwoord op deze vragen legt de basis voor succesvolle duurzame relaties met stakeholders. Op basis van de uitkomsten werd een merkhart ontwikkeld met daarin het kerninzicht, de merkwaarden, de merkbelofte en het merkbewijs. Het merk van de organisatie dient als het start- en ankerpunt voor alle activiteiten.

Herziene huisstijl

Mede op basis van de merkwwaarden uit het merkhart werd de huisstijl van Stichting Lezen in 2020 aangepast. In de nieuwe huisstijl is het oude kenmerkende woordbeeldlogo van Stichting Lezen gehandhaafd in een rood vierkantvlak. Het kleurenpalet en de huisstijlletter zijn aangepast.

In de loop van het jaar werden alle corporate middelen en uitgaven van Stichting Lezen aangepast aan de nieuwe huisstijl. De onderzoekspublicaties, website en het tijdschrift Lezen zullen in 2021 in de herziene huisstijl verschijnen.

Onderzoek waardering communicatiemiddelen

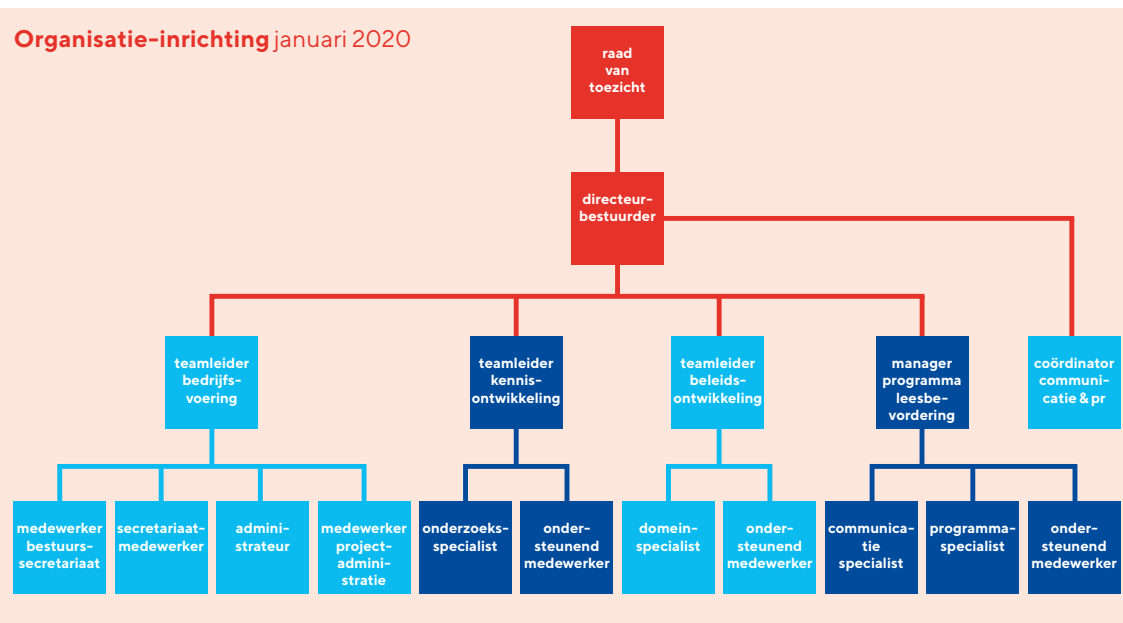
In de aanloop naar de nieuwe beleidsperiode liet Stichting Lezen bureau Ruigrok eind 2019 een onderzoek uitvoeren naar de waardering van de communicatiemiddelen. De resultaten daarvan kwamen in 2020 beschikbaar en werden meegenomen in de voorbereiding op het nieuwe beleidsplan. Uit het onderzoek bleek dat alle communicatiemiddelen overwegend positief worden gewaardeerd met gemiddeld een 8 en als relevant worden beschouwd. Het tijdschrift Lezen en de website lezen.nl kwamen naar voren als de meest gebruikte communicatiemiddelen. Ook werd voorzichtig geconcludeerd dat het endorsed merkenbeleid (met merken als Kwestie van Lezen onder de vlag van het moedermerk Stichting Lezen) vruchten afwerpt. Om de waardering verder te verhogen adviseerden de onderzoekers om de overzichtelijkheid, het gebruiksgemak en de vormgeving van de communicatiemiddelen te verhogen, in het bijzonder van de websites. Ook werd aanbevolen om vaker infographics en filmpjes in te zetten.

Opvolging resultaten onderzoek waardering communicatiemiddelen

Op basis van de uitkomsten van het communicatiemiddelen onderzoek gaf Stichting Lezen in 2020 bureau Noblestreet opdracht om de corporate website lezen.nl om te bouwen naar een toekomstbestendige website. Ook is aan Noblestreet gevraagd om de losse websites kunstvanlezen.nl en leesmonitor.nl te integreren in lezen.nl. Het nieuwe ontwerp houdt rekening met de ontwikkeling van specifieke doelgroepgerichte subsites: lezen in vroeg- en voorschoolse educatie, primair onderwijs en voortgezet onderwijs naar het voorbeeld van de reeds bestaande website lezeninhetvmbo.

6.3 Personeel en organisatie

Het managementteam bestond in 2020 uit directeur-bestuurder Gerlien van Dalen, Roos Wolters, Peter van Duijvenboden en Adriaan Langendonk. Roos Wolters, teamleider kennis- & beleidsontwikkeling en tevens teamleider bedrijfsvoering, fungeerde als de plaatsvervanger van de directeur-bestuurder. Peter van Duijvenboden was teamleider beleidsontwikkeling en innovatie, Adriaan Langendonk manager van het programma leesbevordering (Kunst van Lezen). Per 1 januari 2020 gold onderstaande organisatie-inrichting:

Figuur 1: De organisatiestructuur van Stichting Lezen per 1-1-2020.

Stichting Lezen is aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgt de geldende loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf.

De salarisadministratie is naar volle tevredenheid ondergebracht bij administratiekantoor Jac's Den Boer & Vink.

Net als in voorgaande jaren maakten we ook in 2020 gebruik van een digitaal uren- en verlofregistratiesysteem, vooral om de werkzaamheden voor de diverse extern gefinancierde projecten binnen Stichting Lezen en Kunst van Lezen inzichtelijk te maken. De verzuimregistratie verliep via Zorg van de Zaak Netwerk. Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2020 2,3% (2019 3,8%).

De formatie van Stichting Lezen bedroeg in 2020 gemiddeld 18,4 fte (in 2019 17,6 fte), waarvan 4,5 fte met een tijdelijk contract (in 2019 6,7 fte). Van deze 18,4 was 7,9 fte bestemd voor de uitvoering van de activiteiten van Kunst van Lezen (in 2019 7,3 fte).

In 2020 deden zich enkele personele wijzigingen voor. Marchje Kramer, ondersteunend medewerker onderzoek, vertrok eind januari bij Stichting Lezen. Per 15 juli trad Renske Nugter in dienst als ondersteunend medewerker communicatie.

Overzicht medewerkers in dienst

Eind 2020 waren er van de 24 medewerkers 23 in dienst (18,4 fte).

Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder

Milly Alexander, medewerker projectadministratie

Niels Bakker, onderzoeksspecialist

Daan Beeke, domeinspecialist voortgezet onderwijs (havo/vwo) en digitalisering

Tike de Boer, medewerker bestuurssecretariaat en websites

Marijke Bos, domeinspecialist voor- en vroegschoolse periode

Inger Bos, communicatiespecialist programma's leesbevordering

Anne Borgdorff, medewerker secretariaat

Liselotte Dessauvagie, programmaspecialist de Bibliotheek op school vo

Bart Droogers, programmaspecialist de Bibliotheek op school po
Peter van Duijvenboden, teamleider projectontwikkeling en innovatie
Jette van den Eijnden, onderzoeksspecialist
Gijs van der Hammen, medewerker online communicatie
Julienne van den Heuvel, programmaspecialist BoekStart
Najat Kaddour, medewerker secretariaat
Agnes van Montfoort, domeinspecialist basisonderwijs
Renske Nugter, ondersteunend medewerker communicatie
Marloes Robijn, medewerker onderzoek
Marieke Smeijsters, medewerker projectontwikkeling en innovatie
Karin Verburg, administrateur
Alix Wassing, medewerker kennis- en beleidsontwikkeling
Roos Wolters, teamleider kennis- en beleidsontwikkeling en bedrijfsvoering
Desirée van der Zander, coördinator communicatie en pr

Adriaan Langendonk, Manager leesbevorderingsprogramma's Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek, is in dienst bij de Koninklijke Bibliotheek, maar is gedetacheerd bij Stichting Lezen voor zijn werkzaamheden voor het programma Kunst van Lezen. Hij wordt groten-deels betaald vanuit dit programma.

Vanaf september 2020 liepen Elizabeth Marin (Tilburg University) en Floor van der Steijle (Vrije Universiteit) stage bij Stichting Lezen. Elizabeth deed een internationale literatuurverkenning voor [leesmonitor.nl](https://www.leesmonitor.nl). Floor deed een literatuurstudie naar de rol van digitale media in ouder-kind programma's voor geletterdheid.

De medewerkers van Stichting Lezen zijn voornamelijk inhoudelijk specialisten in onderwijs, taal- en leesbevordering, onderzoek en communicatie. Voor specialistische organisatorische werkzaamheden werkt de stichting met externe adviseurs en consultants aan. Zo is in 2020 opnieuw gebruikgemaakt van de diensten van HR-adviseur J. Bast (WCY / HR Advies & Coaching) en van administratiekantoor Jac's Den Boer & Vink. Incidenteel werden Thomas van Dalen (organisatiestrateg), Margreet Windhorst (beleidsadviseur/penvoerder) en Rixt Runia ingeschakeld.

6.4 Raad van toezicht

Samenstelling

De raad van toezicht bestaat ten minste uit drie en ten hoogste uit zeven leden. Met inachtneming van de Code Governance Cultuur en de Code Culturele Diversiteit wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling (man-vrouwverhouding, culturele achtergrond en leeftijdsopbouw). Leden moeten onafhankelijk en kritisch kunnen opereren en een relevant netwerk en/of specifieke deskundigheid hebben op de volgende terreinen:

- (lokale) politiek / bestuurlijk
- leesbevordering/literatuureducatie
- boekenvak/bibliotheek
- (nieuwe) media
- juridisch / formele aspecten rondom organisatieprocessen;
- onderwijs

- financieel/risicobeheersing/rapportage
- ondernemend/commercieel/sponsoring en fondsenwerving
- werkgeverschap/management
- onderzoek

Op elk van deze gebieden is minimaal één lid deskundig. In de praktijk is er sprake van overlap.

In 2020 wijzigde de raad van toezicht twee keer van samenstelling. Eind juni nam de heer H. Franssen afscheid omdat zijn tweede termijn ten einde was. Per juli 2020 trad de heer M. Asscher toe.

In oktober vond een voorzitterswissel plaats. De heer F. Elderson trad op 8 oktober af. Hij werd opgevolgd door mevrouw M. van Vroonhoven.

De heer B.J. Verkoren en de heer E. Van Nispen tot Sevenaer vormden samen de Auditcommissie. Deze doet voorwerk voor het beoordelen van de financiële verslaglegging en van de projecten en risico's op het gebied van financiën, vastgoed, ICT en informatievoorziening, interne beheersing, compliance en risico's.

Overzicht leden raad van toezicht eind 2020

	Datum aanstelling	Datum (beoogde) herbenoeming	Geplande datum aftreden
Mevrouw M. van Vroonhoven (voorzitter)	9 oktober 2020	9 oktober 2024	
De heer B.J. Verkoren (voorzitter auditcommissie)	20 juni 2015	20 juni 2019	20 juni 2023
De heer M. Asscher	1 juli 2020	1 juli 2024	
De heer G.J. Dorleijn	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
Mevrouw S. Kreuger	1 maart 2018	1 maart 2022	
Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
De heer E. van Nispen tot Sevenaer	1 januari 2019	1 januari 2023	

Vergaderingen

De raad van toezicht kwam in 2020 vier keer in reguliere vergaderingen bijeen. In verband met de coronabeperkingen waren dit steeds videovergaderingen. De meeste leden waren

hierbij aanwezig. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Aan het eind van het eerste halfjaar boog de raad zich over de prognoses voor het komende halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2021 werd voorbereidend besproken in de auditcommissie en door de raad van toezicht vastgesteld in november 2020.

Belangrijke onderwerpen tijdens de raadsvergaderingen waren onder andere:

- voortgang van de activiteiten, specifiek in het licht van de coronabeperkingen
- landelijke beleidsontwikkelingen
- cultural governance
- samenstelling van de raad van toezicht;
- evaluatie bijzonder hoogleraren
- financiële zaken
- personele zaken.

In november deed de raad van toezicht een zelfevaluatie naar het eigen functioneren en de invulling van zijn rol. Tijdens de jaarlijkse beleidsmiddag sprak de raad in aanwezigheid van het MT aan de hand van drie presentaties over de stand van zaken van het lezen in Nederland, de leesbevorderingsprogramma's in het kader van Kunst van Lezen (BoekStart en de Bibliotheek op School, leesbevorderingsnetwerken) en leesbevordering op de pabo en de lerarenopleiding. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats.

Relevante (neven)functies leden raad van toezicht

Ir M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA, voorzitter

Leraar-in-opleiding (deeltijdpabo)

Columnist (de Volkskrant)

Voorzitter raad van toezicht Radboud Universiteit

Vice-voorzitter raad van toezicht Kunstmuseum

Lid raad van toezicht Het Nationale Theater

De heer G.J. Dorleijn

Voorzitter bestuur Stichting P.C. Hooftprijs

Voorzitter bestuur Geert van Oorschootstichting

De heer M. Asscher

Schrijver en vertaler

Bestuurslid Stichting Praemium Erasmianum

Lid Academie De Gouden Ganzenveer

Voorzitter Stichting Frans Kellendonk Fonds

Bestuurslid Stichting Leerstoel Nederlands Klassiek Verbond

Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder

Senior beleidsadviseur van het Samenwerkingsverband voortgezet onderwijs Amsterdam-Diemen

Lid van het hoofdbestuur van de KNGU, de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie

Lid van de Raad van Advies van de faculteit Humanities van de Universiteit van Amsterdam

De heer E. Van Nispen tot Sevenaer

Directeur Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

Bestuurslid Netwerk Digitaal Erfgoed

Bestuurslid Prins Claus Fonds

Lid Raad van Toezicht Muiderslot

Lid OnderwijsAdviesRaad MIC Hogeschool van Amsterdam

Bestuur Ridderschap van Gelderland

Lid adviesraad NTR

Lid raad van advies Universiteit van Amsterdam faculteit Geesteswetenschappen

De heer B.J. Verkoren

Lid van de directie JumboDiset BV en Koninklijke Jumbo BV

Lid raad van toezicht van Stichting Frontaal te Amsterdam

Penningmeester Stichting Boost Producties te Amsterdam

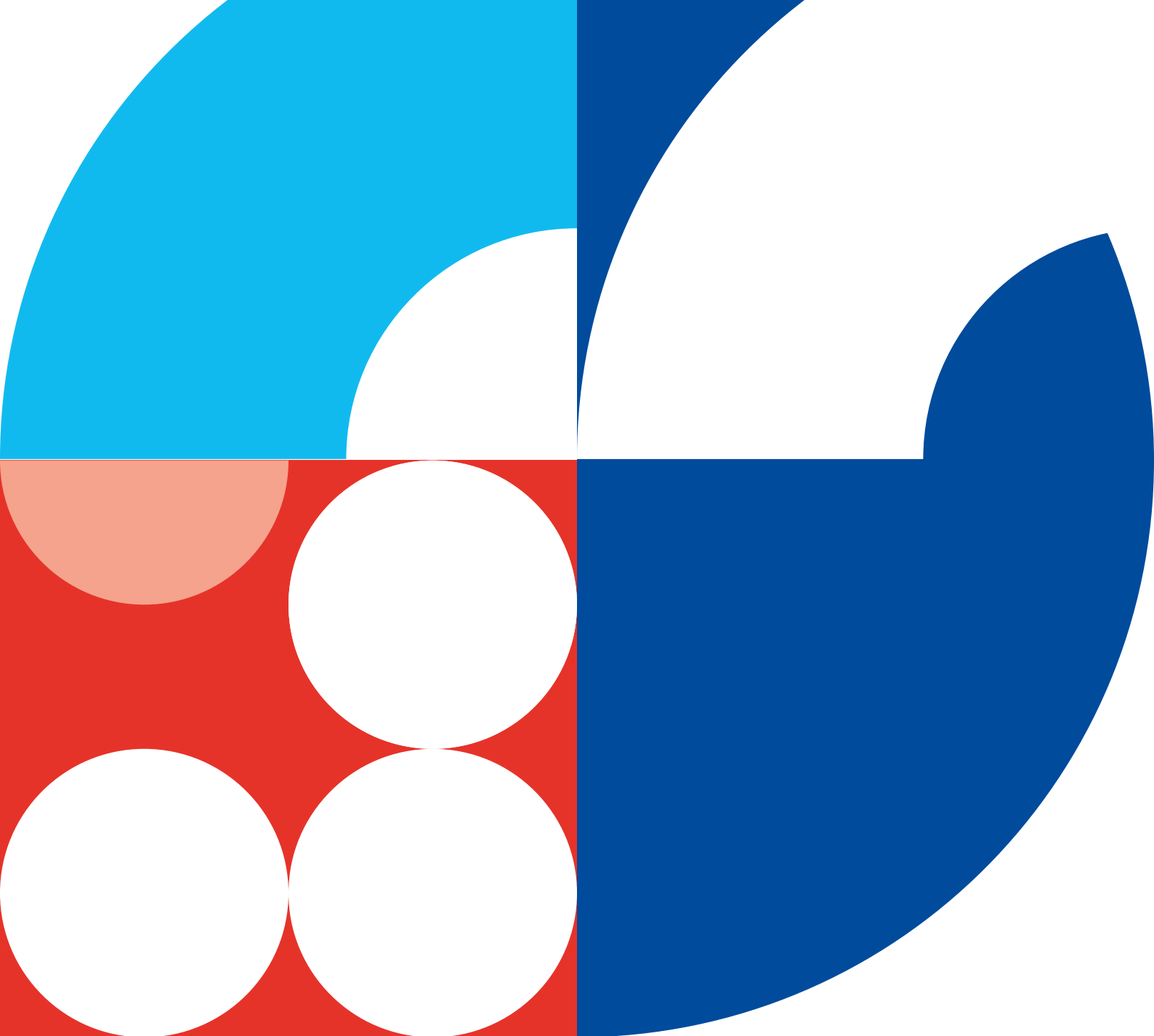
Secretaris Stichting IDRF (Infectious Disease Research Foundation)

Mevrouw S. Kreuger

Journalist

Radio-dj

Documentairemaker

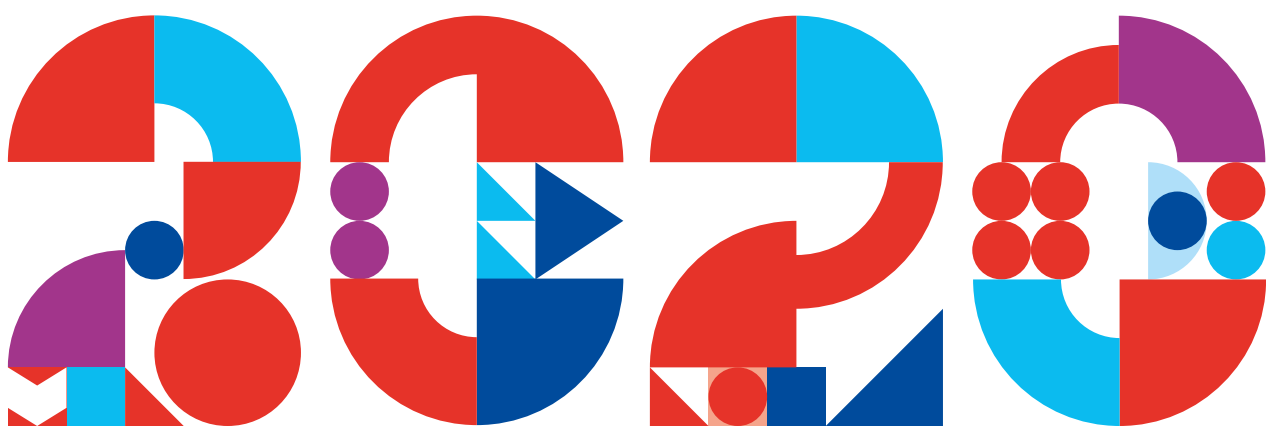

Bijlagen

BIJLAGE 1

jaarverslag

kunst van lezen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Onderzoek rondom Kunst van Lezen	6
1.1 Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal 1	6
1.2 Voorstellen onderzoek 2020, deels voorbereid in 2020, uitvoering in 2021	6
2. Resultaten BoekStart	9
2.1 Bereik BoekStart	10
2.2 Deskundigheidsbevordering BoekStart	15
2.3 Overige activiteiten BoekStart	16
3. Resultaten de Bibliotheek op school	17
3.1 De Bibliotheek op school primair onderwijs	17
3.2 De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs	22
3.3 De Bibliotheek op school beroepsonderwijs	28
4. Overige onderdelen generieke aanpak	32
4.1 Aanpak Kunst van Lezen in Caraïbisch Nederland	32
4.2 De connectie met de landelijke digitale content en diensten van de KB	32
4.3 (Boven)lokale strategische netwerken leesbevordering	32
5. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak	36
5.1 Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress	37
5.2 Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie	37
5.3 Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren	38
5.4 Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren	39
5.5 Gemeentelijke Gezinsaanpak: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen versterken	40
6. Organisatie Kunst van Lezen	41
6.1 Verantwoordelijkheden en bemensing	41
6.2 Communicatie	41
6.3 Nationale en internationale vertegenwoordiging	42
6.4 Financiën	43

Inleiding

Het jaar 2020 was het eerste jaar van de vierde periode van Kunst van Lezen en tevens het eerste jaar van de tweede periode van Tel mee met Taal waar Kunst van Lezen het preventieve onderdeel van vormt. Kunst van Lezen bestaat uit drie onderdelen:

- BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang, de Boekstartcoach
- de Bibliotheek *op school* primair onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, pabo en hbo
- het opzetten van (boven)lokale (strategische) leesbevorderingsnetwerken

Sinds 2016 is Kunst van Lezen onderdeel van Tel mee met Taal, het landelijke actieprogramma voor preventie en bestrijding van laaggeletterdheid¹. Het richt zich met BoekStart en de Bibliotheek *op school* op het bevorderen van leesplezier en daarmee op het voorkomen van laaggeletterdheid. Daar hebben niet alleen de kinderen en jongeren die het programma bereikt baat bij, maar ook de maatschappij als geheel.

Nieuwe periode, nieuw accent

In 2019 besloot minister Van Engelshoven het actieprogramma Tel mee met Taal met vijf jaar te verlengen tot en met december 2024². Binnen Tel mee met Taal 2 is Kunst van Lezen verantwoordelijk voor maatregel 6: Effectieve preventieve aanpak: landelijk ondersteuningsprogramma voor leesbevordering, met focus op laagtaalvaardige gezinnen.³ Doelstelling is versterking van de leescultuur thuis, in de kinderopvang en in het onderwijs via BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Beide aanpakken zijn ingebed binnen leesbevorderingsnetwerken op landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Hoofduitvoerder Stichting Lezen en mede-uitvoerder de Koninklijke Bibliotheek (KB) zijn verantwoordelijk voor regie, doorontwikkeling en aansturing van het programma. Bij maatregel 6B-E is ook Stichting Lezen & Schrijven betrokken.

Maatregel 6 is opgedeeld in vijf onderdelen:

- A. Voortzetting van de generieke inzet op leesbevordering via programma's zoals BoekStart en de Bibliotheek *op school*.
- B. Aanvullende investeringen in het bereiken van laagtaalvaardige

1 Zie www.telmeemettaal.nl.

2 www.telmeemettaal.nl/nieuws/algemeen/vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024

3 Kunst van Lezen en Tel mee met Taal: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4021.

- ouders.
- C. Specifieke inzet van bibliotheken, onder andere via Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, op het bereiken van laagtaalvaardige ouders en kinderen, bijvoorbeeld via de BoekStartcoach, zodat leesplezier voor iedereen bereikbaar wordt.
 - D. Verwerking van relevante inzichten uit onderzoek in de aanpak. Bijvoorbeeld het advies van de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad over de vraag hoe het onderwijs kan bijdragen aan het bevorderen van de leesmotivatie en leesvaardigheid om daarmee de kans op laaggeletterdheid te verkleinen.
 - E. Versterking van de preventieve aanpak van laaggeletterdheid door beter aan te sluiten op het onderwijsachterstandenbeleid, de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang, om zo kinderen uit risicogroepen te ondersteunen.

Financiering en organisatie

Onder maatregel 6A valt het reguliere programma van Kunst van Lezen. In de aanvraag betreft het de generieke inzet op leesbevordering via de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Het budget daarvoor bedraagt 2,85 miljoen euro in 2020.

De maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E zijn specifiek gericht op laagtaalvaardige gezinnen, met het oog op de taalontwikkeling van met name jonge kinderen in de voorschoolse leeftijd. In de aanvraag betreft het de preventieve Gezinsaanpak via de leesbevorderingsprogramma's BoekStart (in de kinderopvang) en de Bibliotheek *op school* die het (voor)lezen in taalarme gezinnen bevorderen. Het budget bedraagt 0,5 miljoen euro in 2020 (afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget van 4,5 miljoen euro in de periode 2020-2024).

Medio 2020 heeft Stichting Lezen als penvoerder een extra subsidie voor de periode 2020-2024 aangevraagd, samen met KB (Bibliotheek en basisvaardigheden) en Stichting Lezen & Schrijven. Doel is om te komen tot een samenhangende lokale aanpak bij gemeenten om taalarme gezinnen te helpen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. Eind oktober 2020 heeft de directie MBO van OCW deze aanvraag gehonoreerd en de beschikking afgegeven voor 0,2 miljoen per jaar (afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget van 4,5 miljoen euro in de periode 2020-2024). Vanwege de late beschikking is er nog relatief weinig besteed van het bedrag voor 2020. Het overschot zal in de jaren 2021-2024 ingelopen worden.

De financiële verantwoording van dit onderdeel van de Gezinsaanpak wordt apart door Stichting Lezen vermeld in de jaarrekening 2020. De inhoudelijke verantwoording is onderdeel van het jaarverslag van Kunst van Lezen, zie hoofdstuk 5.

De regionale en lokale uitvoering vindt plaats via twee kernteams (een voor BoekStart en een voor de Bibliotheek *op school*) van de Samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN – POI's). Samen met de provinciale coördinatoren informeert en ondersteunt Kunst van Lezen basisbibliotheken bij hun werk.

Consequenties coronacrisis

De coronacrisis heeft in 2020 flinke gevolgen gehad voor de uitvoering van bepaalde onderdelen van Kunst van Lezen. Een paar voorbeelden:

- Er zijn 15.000 BoekStartkoffertjes minder verspreid omdat de bibliotheken drie maanden gesloten waren.
- De nieuwe onderdelen de Bibliotheek *op school* voor praktijkonderwijs en lerarenopleiding zijn pas eind 2020 van start gegaan in plaats van in het voorjaar.
- Stimuleringsregelingen zijn wel aangevraagd maar de uitvoering is vertraagd omdat scholen, kinderopvang en Centra voor Jeugd en Gezin voor langere tijd gesloten waren.
- De monitordeelname, met name van leerlingen, blijft vanwege de schoolsluiting ruim achter bij eerdere jaren.
- Veel trainingen aan bibliotheekmedewerkers zijn uitgesteld of online aangeboden.
- De Pabo Voorleeswedstrijd en de voorleeswedstrijd voor brugklassers Read2me! zijn deels in het water gevallen. De finale van de Pabo Voorleeswedstrijd is online op een aangepaste manier doorgegaan. Read2 me! heeft geen finale gehouden.
- De NOT is uitgesteld van januari 2021 naar eind november/begin december 2021. Het werk aan de bijbehorende magazines, dat normaliter in november 2020 zou starten, is opgeschort.

Stichting Lezen is penvoerder van Kunst van Lezen. Dit verslag is een bijlage bij het jaarverslag 2020 van Stichting Lezen. Meer informatie over de (output van de) uitgevoerde activiteiten in 2020 kunt u vinden op de site van Stichting Lezen via www.lezen.nl/activiteit/boekstart en www.lezen.nl/activiteit/de-bibliotheek-op-school

Gerlien van Dalen directeur-bestuurder Stichting Lezen
Adriaan Langendonk programmamanager Kunst van Lezen
Amsterdam/Den Haag, maart 2021

1. Onderzoek rondom Kunst van Lezen

Rond Kunst van Lezen is inmiddels veel onderzoek uitgevoerd:

- wetenschappelijk onderzoek naar effecten van leesbevorderingsprogramma's zoals BoekStart, VoorleesExpress en de Bibliotheek op school (coördinatie door Stichting Lezen)
- monitoronderzoek dat inzicht geeft in leesmotivatie en leesprestaties op afzonderlijke kinderopvanglocaties en scholen.
- inventarisatieonderzoek door de KB in het kader van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), zoals de Bibliotheekmonitor⁴, waarin ook de dienstverlening van openbare bibliotheken aan vroeg- en voorschoolse instellingen en onderwijsinstellingen aan de orde komt.

De dataverzameling kon niet voor alle onderzoeken in 2020 worden afgerond als gevolg van de schoolsluitingen en de druk die de pandemie op scholen legt. In overleg met onderzoeksbureaus spreken we af wat een geschikte tijd is voor scholen om de draad weer op te pakken en tot representatieve resultaten te komen. Voor een deel van de onderzoeken zal de dataverzameling pas in 2021 daadwerkelijk uitgevoerd kunnen worden.

Resultaten van monitor- en inventarisatieonderzoek komen in hoofdstuk 2, 3 en 4 terug. Hieronder bespreken we kort de resultaten uit wetenschappelijk onderzoek.

1.1 Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal 1

De onderzoeken naar de Bibliotheek op school po (Lisa van der Sande) en de Bibliotheek op school vo (Ilona Wildeman) zijn in 2020 afgerond. Het onderzoek naar BoekStart op Termijn loopt door tot medio 2021. Deze onderzoeken staan onder supervisie van hoogle- raar Roel van Steensel, Vrije Universiteit Amsterdam.

In 2020 is ook gewerkt aan onderzoek naar de digitale thuisomgeving van kleuters, en aan een actualisering van de meta-analyse die Suzanne Mol eerder maakte van internationale studies die het verband tussen het lezen van boeken en de taal- en leesontwikkeling onderzoeken. Tussentijdse resultaten zijn gepresenteerd op het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen eind 2020. Afronding is voorzien in 2021.

1.2 Voorstellen onderzoek 2020, deels voorbereid in 2020, uitvoering in 2021

Leescoördinatoren basisonderwijs

⁴ Rapportages zijn te raadplegen via www.bibliotheekinzicht.nl

Basisscholen die meedoen aan de Bibliotheek *op school* zijn verplicht om een leescoördinator aan te stellen die de training Open Boek heeft afgerond. Het aantal scholen dat deelneemt aan de Bibliotheek *op school* is tussen 2014 en 2019 gegroeid van 34% naar 49%. Niettemin blijkt uit onderzoek van DUO in 2019 dat het aantal leescoördinatoren in Nederland daalt. Deelname aan de Bibliotheek *op school* heeft kennelijk nog niet kunnen zorgen voor een groei van het aantal leescoördinatoren op landelijk niveau. Welke motieven scholen hebben om af te zien van een leescoördinator of welke belemmeringen zij ervaren als ze wel van plan zijn om een leescoördinator aan te stellen, willen we door middel van een vervolgonderzoek achterhalen. Het vervolgonderzoek heeft ook een kwalitatieve kant. Gekeken wordt naar de activiteiten die de leescoördinator op het gebied van leesbevordering ontplooit, de verantwoordelijkheden en taken van de leescoördinator en de reikwijdte van zijn/haar invloed.

Uitvoerder: DUO Market Research.

Leesbevordering op het mbo

In het kader van de doorgaande leeslijn is het nuttig om de hele lijn goed in beeld te hebben. De stand van zaken van leesbevordering in de kinderopvang, het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en de pabo's is de afgelopen jaren al onderzocht. Voor de doelgroep mbo ontbrak dit nog. In 2020 is een start gemaakt met de voorbereidingen van dit onderzoek. Gewerkt wordt aan een vragenlijst voor docenten en aan de voorbereiding van focusgroepen van studenten uit verschillende opleidingen en niveaus die inzicht moeten geven in hun leesattitude en leesgedrag. Aan de hand van de resultaten kunnen we onze kennis, instrumenten en beleid beter afstemmen op deze groep.

Sommige mbo'ers zijn ook toekomstige pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten. Zij zijn om meerdere redenen interessant om te onderzoeken. Daarom richt het onderzoek zich op verschillende opleidingen in het mbo.

Uitvoerder: DUO onderwijsonderzoek.

Infographics Lezen in beeld

Eind 2019 produceerde Stichting Lezen in samenwerking met communicatiebureau DPI de infographic *Lezen in beeld; Voorlezen aan de allerjongsten*, die inzicht geeft in de wetenschappelijke onderbouwing van het belang van voorlezen aan kinderen in de doelgroep 0-4 jaar. Eind 2020 is de infographic *Lezen in beeld; Lezen in het primair onderwijs 4-12 jaar* verschenen. In 2021 zal ook over de doelgroep 12-18 jaar een infographic worden gemaakt met kernfeiten over het belang van leesbevordering. Daarnaast overwegen we de productie van infographics over specifieke thema's zoals het belang van vrij lezen.

Leesweerstand

Nederlandse leerlingen zijn weinig gemotiveerd om te lezen. Een aanzienlijke groep voelt zelfs weerstand tegen lezen. De bovenbouw van het basisonderwijs is een cruciale fase in de ontwikkeling van leesmotivatie. Dan gaan leerlingen andere typen teksten lezen (ze lezen om te leren) en krijgen ze minder begeleiding dan tijdens de fase van het aanvankelijk lezen. Doorgaans zet dan een neerwaartse trend in leesplezier in. Recent is aan de Erasmus Universiteit Rotterdam onder leiding van Roel van Steensel een onderzoek opgestart naar leesweerstand.

Dit onderzoek focust op de ontwikkeling van leesweerstand en hoe die via het onderwijs is tegen te gaan. In de groepen 6, 7 en 8 onderzoeken we de aanwezigheid van positieve en negatieve leesmotivaties en hoe die gerelateerd zijn aan positieve en negatieve emoties

ten aanzien van lezen. We gaan na of deze motivaties en emoties gerelateerd zijn aan het leesgedrag en de leesvaardigheid van leerlingen en we onderzoeken of die relaties anders zijn voor sterke en zwakke lezers en voor jongere en oudere leerlingen. Bovendien onderzoeken we de rol van leerkrachtgedrag in de ontwikkeling van positieve en negatieve motivaties en emoties. Op basis daarvan ontwikkelen we samen met scholen gerichte, theorie-gestuurde interventies om het leesplezier te bevorderen en leesweerstand tegen te gaan. In opdracht van Stichting Lezen wordt ook een onderzoek uitgevoerd naar begeleid vrij lezen (zie hieronder). Mogelijk kunnen deze onderzoeksuitkomsten op termijn gecombineerd worden, zodat begeleid vrij lezen een interventie kan zijn binnen de aanpak van leesweerstand.

Relatie leesweerstand en begeleid vrij lezen

Internationaal onderzoek laat zien dat vrij lezen op school een positief effect kan hebben op het leesplezier, het leesgedrag en de leesvaardigheid van leerlingen (Esadik, 2020). Een recente Nederlandse studie toont echter aan dat vrij lezen niet voor alle leerlingen effectief is. Het stimuleert de leerlingen die al veel lezen, maar heeft een negatief effect op onwillige lezers⁵. Bij deze leerlingen wordt de kennis van boeken juist negatief beïnvloed als op school meer tijd aan vrij lezen wordt besteed. Kennelijk is vrij lezen vooral stimulerend als kinderen gewend zijn zelfstandig te lezen, maar is het geen stimulans voor leerlingen die weinig lezen en wellicht over minder goede leesvaardigheden beschikken. Als deze leerlingen 'gedwongen' worden tot dagelijks vrij lezen op school, kan dit weerstand oproepen. Daarom is het van belang om de rol van begeleiding bij het vrij lezen nader te onderzoeken. En promovendus van de Erasmus Universiteit Rotterdam voert daartoe onder begeleiding van Roel van Steensel in de periode 2019-2023 een literatuurstudie uit binnen het bovenbeschreven onderzoeksproject naar leesweerstand. In 2020 is daarmee een start gemaakt.

Taalarme gezinnen en digitale geletterdheid

Kunst van Lezen draagt bij aan onderzoek naar de relatie tussen leesbevordering en digitale geletterdheid. Er is in 2020 twee keer een budget van € 15.000 euro beschikbaar gesteld. Het voorstel is om deze budgetten samen te voegen voor een groot onderzoek waarin beide onderwerpen (digitale geletterdheid en taalarme gezinnen) samenkomen. De precieze invulling van dit onderzoek is vanaf eind 2020 intern en in samenwerking met de KB afgestemd. In 2020 is het niet gelukt om de voorbereidende fase af te ronden. Dat zal in 2021 gebeuren. Aansluitend start de uitvoeringsfase.

⁵ Van der Sande et al., 2019.

2. Resultaten BoekStart

BoekStart maakt deel uit van maatregel 6A en bestaat uit de onderdelen BoekStart voor baby's en BoekStart in de kinderopvang. De doelstellingen die van toepassing zijn voor BoekStart luiden:

Generiek:

90% van de openbare Bibliotheekorganisaties werkt eind 2024 samen met kinderopvanginstellingen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening.

Specifiek voor BoekStart:

Het programma BoekStart (alle onderdelen) wordt door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd. 50% van de kinderen en hun ouders in de voorschoolse leeftijd wordt met BoekStart bereikt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

Het programma BoekStart bereikt eind 2024 45% van de professionals in jeugdgezondheidszorg en kinderopvang in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

In 2020 waren de belangrijkste resultaten en activiteiten:

- Van de in totaal 143 Nederlandse basisbibliotheken delen 141 (98,6%) koffertjes uit in het kader van BoekStart voor baby's.
- Vanaf september 2019 tot en met augustus 2020 zijn ongeveer 56.300 koffers uitgedeeld. In 2019-2020 heeft het BoekStartkoffertje ongeveer 33,2% van de in 2019 geboren baby's bereikt.
- In 2020 bieden in totaal 121 (84,6%) van de 143 lokale bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is slechts 5% verwijderd van de bereikdoelstelling die geldt voor eind 2024.
- In de werkgebieden van deze 121 bibliotheken bevinden zich 8.145 kinderopvanglocaties. Op 2.991 daarvan (36,7%) wordt in 2020 een leesbevorderingsprogramma aangeboden. Dat bereik zal de komende vier jaar nog verder moeten groeien om in 2024 de beoogde 45% te halen.
- Van de in de werkgebieden beschikbare 263.084 kindplaatsen worden er 96.609 met BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma bereikt. Omgerekend gaat het om 151.676 individuele bereikte kinderen; dat is 36,7% van de in totaal 413.041 kinderen die naar de kinderopvang gaan in de werkgebieden die meedoen.
- Van de baby's van 0 tot 1 jaar worden met BoekStart in de kinderopvang of vergelijkbare programma's ongeveer 37.919 kinderen bereikt. Opgeteld bij de 56.300 baby's die het koffertje hebben ontvangen, worden 94.219 kinderen van 0 tot 1 jaar actief bereikt. Dat is ongeveer 55,6% van alle kinderen in deze leeftijdsgroep. Met dit percentage wordt de 50% bereik van kinderen in de voorschoolse leeftijd op dit moment al gehaald, want ook van de kinderen van 1, 2 en 3 jaar oud heeft tegen de 40% het koffertje ontvangen. Het valt echter niet uit te sluiten dat kinderen dubbel worden meegeteld: zij die het koffertje hebben ontvangen en zij die naar een kinderopvanglocatie met BoekStart gaan. Het totale aantal bereikte kinderen van 0 tot 4 jaar via BoekStart of een vergelijkbaar programma komt in 2019-2020 op 207.976 (56.300 + 151.676).

- Eind 2020 zijn 132 BoekStartcoaches vanuit 65 basisbibliotheken ingezet op 180 consultatiebureaus (zie ook hoofdstuk 5).
- Ter inspiratie van de bibliotheekmedewerkers is een handreiking *Dienstverlening met BoekStart in coronatijd* gemaakt. Ook zijn er speciaal voor kinderopvanglocaties die met BoekStart werken, interactieve voorleesvideo's gemaakt bij drie prentenboeken.

2.1 Bereik BoekStart

2.1.1 Bereik BoekStart voor baby's

In december 2020 doet 98,6% van de basisbibliotheken mee aan BoekStart voor baby's (141 van de 143). De middelgrote bibliotheek Nieuwegein en de kleine bibliotheek Gulpen-Wittem doen niet mee met het uitdelen van het BoekStartkoffertje. Verder doen vrijwel alle 763 bemande vestigingen mee die tenminste vijftien uur per week open zijn.

In het kalenderjaar 2020 zijn veel minder BoekStartkoffertjes verspreid dan in 2019. Dat kwam door de sluiting van bibliotheken als gevolg van de coronapandemie. Gerekend over het kalenderjaar zijn bibliotheken 25% van de tijd gesloten geweest. Het aantal BoekStartkoffertjes is over het hele jaar genomen met een vergelijkbaar percentage gedaald: van circa 65.000 koffers in 2019 naar circa 50.000 koffers in 2020; een afname van 23%.⁶ Gerekend over het schooljaar 2019-2020 (september 2019-augustus 2020) zijn ongeveer 56.300 koffers verspreid. In het schooljaar 2018-2019 waren dat er 63.000 koffers, een terugval van een kleine 9%. Met 56.300 uitgereikte koffertjes wordt 33,2% van de 169.680⁷ in Nederland geboren baby's in 2019-2020 actief bereikt.

Eind 2020 is nagenoeg 100% van de ouders met pasgeboren baby's geïnformeerd over BoekStart door de brief en de bon van de gemeente en/of het consultatiebureau en via de gezamenlijke actie met de *Groeigids*. Die besteedt redactionele aandacht aan BoekStart en bevat twee bijbehorende mijlpaalkaarten. Vrijwel alle ouders in Nederland ontvangen deze gids via hun jeugdgezondheidszorgorganisatie. Ook de GroeiGidsapp besteedt aandacht aan BoekStart. Daarnaast heeft BoekStart geadverteerd in verschillende bladen voor (aanstaande) ouders over het ophalen van het koffertje.

⁶ In deze rapportage vermelden we de cijfers uit de Bibliotheekmonitor die over het schooljaar 2019-2020 zijn geïnventariseerd. Dit betekent dat de eerste lockdownperiode (medio maart- medio mei) waarin de bibliotheken gesloten waren is meegenomen maar de tweede niet (twee weken medio november) en de derde (vanaf medio december) evenmin.

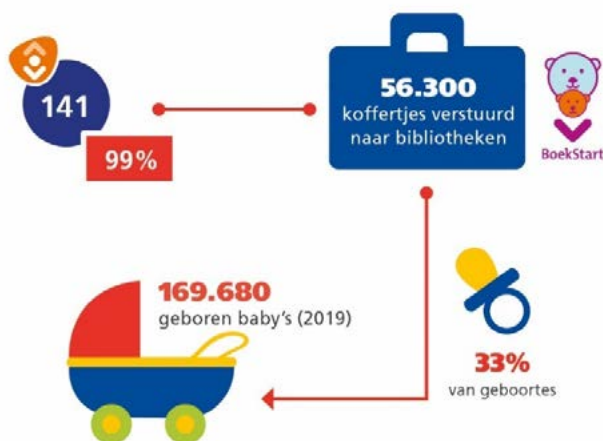
⁷ www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/hoeveel-kinderen-worden-er-per-jaar-geboren-

Tabel 1: Bereik BoekStart voor baby's 2019-2020

BoekStart voor baby's 2019-2020	Aantal deelnemende basisbibliotheken	% van aantal basisbibliotheken (143)	Aantal nieuwe leden (koffertjes)	Bereik in Nederland geboren baby's (169.680 in 2019)
	141	98,6%	56.300	33,2%

Figuur 1: Bereik BoekStart voor baby's 2019-2020

2.1.2 Bereik BoekStart in de kinderopvang en andere kinderopvangprogramma's

Bereik bibliotheken

Uit terugkoppeling van bibliotheken blijkt dat de uitvoering van de in 2020 aangevraagde stimuleringsregelingen vanwege corona op veel plekken minstens een half jaar vertraging heeft opgelopen.

In totaal werken 121 basisbibliotheken (84,6%) samen met kinderopvanginstellingen aan een kwalitatief goede educatieve dienstverlening. Uit de Bibliotheekmonitor VVE 2020⁸ blijkt dat 115 (80,4%) van de 143 basisbibliotheken meedoen aan BoekStart in de kinderopvang. Daarvan werken 13 bibliotheken naast BoekStart in de kinderopvang ook met een ander, vergelijkbaar programma. Voor zes basisbibliotheken geldt dat zij alleen een met BoekStart vergelijkbaar programma uitvoeren.

Ten opzichte van 2019 doet er één basisbibliotheek minder mee aan BoekStart in de kinderopvang. Er zijn drie nieuwe basisbibliotheken gaan participeren maar ook vier afgehaakt. Voor een aantal bibliotheken blijkt de structurele financiering steeds moeilijker

⁸ Zie rapportage: www.bibliotheeknetwerk.nl/nieuws/blijvende-aandacht-voor-gezinsaanpak-in-samenwerking-voor-en-vroegschoolse-educatie

rond te krijgen. Bibliotheken die voor een ander programma kiezen, doen dit vaak omdat ze BoekStart in de kinderopvang te intensief vinden of omdat vanuit de kinderopvangorganisatie om een ander programma wordt gevraagd.

Bereik kinderopvanglocaties

De POI's en basisbibliotheken ondersteunen in het schooljaar 2019-2020 in totaal 2.479 kinderopvanglocaties met BoekStart in de kinderopvang. Nog eens 512 kinderopvanglocaties worden ondersteund bij het werken met een ander programma. In totaal zijn er 2.991 kinderopvanglocaties met een leesbevorderingsprogramma.

In de tabel zijn de locaties die BoekStart in de kinderopvang gebruiken en locaties die een vergelijkbaar programma gebruiken bij elkaar opgeteld. In de werkgebieden van de 121 bibliotheken die BoekStart in de kinderopvang of een daarmee vergelijkbaar programma aanbieden, zijn 8.145 kinderopvanglocaties aanwezig. Daarvan worden er 2.991 bereikt; dat is 36,7%.

In de werkgebieden van alle 143 Nederlandse basisbibliotheken zijn 8.972 kinderopvanglocaties aanwezig. Relateren we de 2.991 locaties die gebruik maken van een kinderopvangprogramma aan dat totaal, dan is het bereik 33,3%.

Tabel 3: Aantal basisbibliotheken in relatie tot aantal kinderopvanglocaties 2019-2020

Aantal deel-nemende basisbibl. aan BS/KO en vergelijkb. programma	121
% van totaal aantal basisbibl in NL (143)	84,6%
Totaal aantal KO-locaties 2019 in werkgebieden van bibliotheken	8.972
Aantal locaties in werkgebieden bibliotheken met BS/KO of een vergelijkbaar programma	8.145
Aantal KO-locaties in werkgeb. bibl. in relatie tot totaal aantal KO-locaties	90,8%
Totaal aantal KO-locaties met BS/KO of vergelijkbaar programma eind 2019	2.991
Bereik BS/KO of vergelijkb. programma: % van totaal aantal KO-locaties eind 2019	33,3%
Bereik BS/KO: % van totaal aantal KO-locaties werkgebied bibliotheken met BS/KO of vergelijkbaar programma	36,7%

Bereik kinderen 0-4 jaar

In het schooljaar 2019-2020 zijn er binnen de kinderdagopvang (0-4 jaar) in totaal 289.796 kindplaatsen beschikbaar (CBS). Dat zijn afgerond gemiddeld 32,3 kindplaatsen per locatie. Omgerekend naar aantal kinderen (één kindplaats wordt bezet door 1,57 kind) zijn er afgerond in totaal 455.000 kinderen op de 8.972 kinderopvanglocaties.

Op de 8.145 locaties in het werkgebied van bibliotheken die meedoen aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma zijn 263.083 kindplaatsen beschikbaar, ofwel 413.041 kinderen aanwezig. Op de 2.991 deelnemende locaties aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma zijn 96.609 kindplaatsen beschikbaar waarvan in totaal 151.676 kinderen gebruik maken. Het bereik van BoekStart in de kinder-

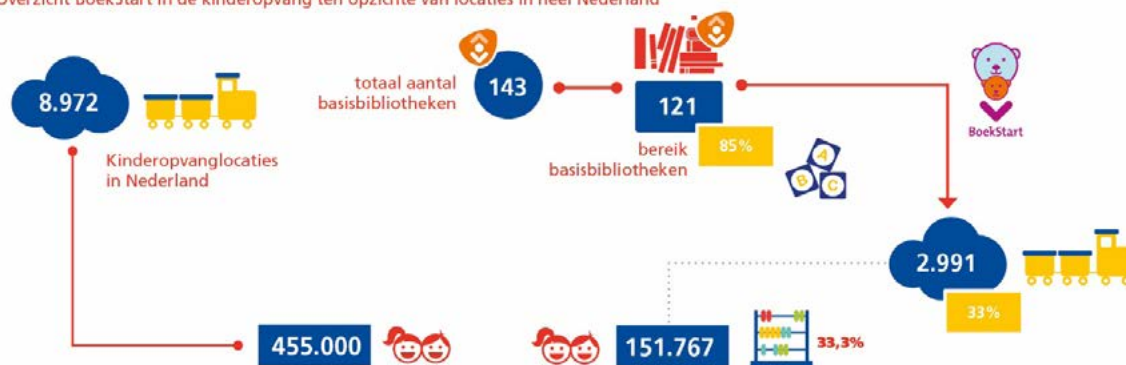
opvang telt 80.072 kindplaatsen, dat van de andere programma's in de kinderopvang circa 16.538 kindplaatsen. Geëxtrapoleerd naar aantal kinderen worden respectievelijk 125.712 kinderen bereikt met BoekStart in de kinderopvang en 25.964 kinderen via vergelijkbare programma's.

Tabel 4: Aantal kindplaatsen in de kinderdagopvang 0-4 jaar 2019-2020

Totaal aantal kindplaatsen kinderdagopvang	289.796
Totaal aantal kinderen kinderdagopvang	454.979
Totaal aantal KO-locaties in werkgebieden van openbare bibliotheken	8.972
Gemiddeld aantal kind-plaatsen (afgerond) per KO-locatie	32,3
Aantal KO-locaties in werkgeb. bibl. met BS/KO of vergelijkbprogr.	2.991
Aantal kind-plaatsen (afgerond op 250) op BS-locaties en locaties met vergelijkbaar programma	96.609
Aantal kinderen op BS-locaties en locaties met vergelijkb. programma	151.676
Bereik BS/KO of vergelijkb.progr.: % van totaal aantal kinderen 2019-2020	33,3%
Bereik BS/KO of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kinderen in werkgebied BS/KO	36,7%

Figuur 2: Bereik BoekStart in de kinderopvang 2019 -2020

Overzicht BoekStart in de kinderopvang ten opzichte van locaties in heel Nederland

Figuur 3: Bereik BoekStart in de kinderopvang 2019-2020
werkgebied deelnemende bibliotheken

Overzicht BoekStart in de kinderopvang ten opzichte van locaties in het werkgebied van deelnemende bibliotheken

Totaal bereik BoekStart of een vergelijkbaar programma

Het totale aantal bereikte kinderen via BoekStart of een vergelijkbaar kinderopvangprogramma komt in 2019-2020 op 207.976 (56.300 + 151.676). Van de kinderen van 0 tot 1 jaar bereikt *Boekstart in de kinderopvang* of een vergelijkbaar programma ongeveer 37.919 kinderen⁹. Opgeteld bij de 56.300 baby's die het koffertje hebben ontvangen, bereikt BoekStart 94.219 kinderen van 0 tot 1 jaar, oftewel ongeveer 55,6% van alle kinderen in deze leeftijdsgroep. Overigens is niet uit te sluiten dat er overlap is tussen de diverse groepen.

Bereik Stimuleringsregeling BoekStart in de kinderopvang

Kunst van Lezen stimuleert de deelname aan BoekStart in de kinderopvang door kinderopvanginstellingen die in een gemeente starten met de aanpak een subsidie te verstrekken via de basisbibliotheek. Gemeenten en kinderopvanginstellingen worden zo aangemoedigd te investeren in BoekStart in de kinderopvang.

In 2020 kregen 155 kinderopvanglocaties een stimuleringssubsidie via 24 basisbibliotheken. De Stimuleringsregeling voor de kinderopvang bestaat uit drie onderdelen:

- breedteregeling om direct een nog aantal kinderopvanglocaties in een gemeente aan te sluiten (94 locaties);
- reguliere regeling om te stimuleren in een gemeente die nieuw aan de slag gaat (20 locaties);
- intensieve regeling om gebruik van digitale prentenboeken te stimuleren (41 locaties).

Bereik BoekStart.nl, BoekStartapp en sociale media BoekStart

Via www.boekstart.nl (225.000 sessies door 171.000 gebruikers in 2020) en de BoekStart-app worden ouders van jonge kinderen bereikt. Wat betreft de sociale media-activiteiten rond BoekStart.nl blijkt dat Facebook leidend is in alle soorten verkeer naar de site, op ruime afstand gevolgd door Instagram.

⁹ Vanwege corona hebben we geen goed beeld kunnen krijgen van het aantal ouders dat via de BoekStartcoach op de consultatiebureaus is bereikt.

- Volgers Facebook BoekStart: 20.000
- Volgers Twitter BoekStart: 1.750
- Volgers Instagram BoekStart: 9.000
- Betrokken publiek Pinterest BoekStart: 24.000
- Volgers YouTube BoekStart: 306
-

Deelname Monitor BoekStart in de kinderopvang

Dataverzamelaar Desan heeft in juli 2020 een landelijke analyse BoekStart in de kinderopvang opgeleverd op basis van de Monitor 2019-2020.

De lockdown van kinderopvanginstellingen en bibliotheken heeft in vergelijking met de vorige meetperiode, geen merkbaar effect gehad op het invullen van de monitorenquête. Aan de Monitor BoekStart in de kinderopvang 2020-2021 deden ongeveer evenveel bibliotheken en zelfs iets meer kinderopvanginstellingen mee als aan de vorige meting. Er deden ook meer pedagogisch medewerkers mee (+5%). Dit heeft te maken met het feit dat meetperiode in 2020 met het oog op corona met circa vier weken werd verlengd. In totaal deden 63 bibliotheekmedewerkers, 642 voorleescoördinatoren en 2.826 pedagogisch medewerkers van 770 kinderopvanginstellingen mee aan deze ronde van de Monitor BoekStart in de kinderopvang.

2.2 Deskundigheidsbevordering BoekStart

Zoals alle onderdelen van Kunst van Lezen gaat ook BoekStart gepaard met een gevarieerd aanbod van deskundigheidsbevorderende activiteiten en producten. In 2020 verzorgden we:

- de actualisatie van de train de trainer interactief voorlezen, zowel didactisch als met nieuw filmmateriaal. Een eerste proeftraining met het vernieuwde materiaal is in het najaar gehouden.
- de nascholing voor trainers voorleescoördinatoren over het onderwerp digitale prentenboeken en ouderbetrokkenheid; deze heeft online plaatsgevonden.
- de nascholing voor BoekStartcoaches gericht op communicatie met ouders; deze is online verzorgd. De geplande fysieke BoekStartcoach training is vanwege corona uitgesteld tot 2021.
- de training Leesconsulent BoekStart; deze is online gegeven.
- de ontwikkeling van de BoekStart-training voor de kinderopvang Werken met digitale prentenboeken op de groep; de uitvoering zal in 2021 plaatsvinden.
- organisatie van een BoekStartwebinar Hoe leer ik mijn kind praten georganiseerd; voor zo'n 300 deelnemende ouders en professionals en nog 1.000 kijkers achteraf.
- de deelname, met een online video over voorlezen aan je baby, aan het *In de wolken festival* van DPG Media Magazine groep (Ouders van nu).
- de doorontwikkeling van diverse trainingen voor bibliotheekmedewerkers en medewerkers in instellingen kinderopvang en JGZ; we stimuleren ook dat deze trainingen worden gegeven. Zie het overzicht: <https://www.boekstartpro.nl/opleidingen.html>.

2.3 Overige activiteiten BoekStart

In aanvulling op de beschreven hoofdactiviteiten telde BoekStart nog enkele kleinere onderdelen:

- BoekStart Babyboekje. *Mijn tuin* van schrijfster Marion Billet is in het najaar verkozen tot BoekStart Babyboekje van het Jaar 2020. Duizenden mensen stemden op hun favoriete boekje uit een shortlist. De jury bestond uit Tischa Neve (kinderpsycholoog), Hilde Tholen (hoofdredacteur Ouders van Nu), Rubén Rodríguez da Silva (boekverkoper en kinderboekenspecialist bij Boekhandel Los), Rian Koopman (leesconsulent Bibliotheek Kennemerwaard) en Karin Bloemen (cabaretière, zangeres en ambassadeur van Lees voort!).
- Eén op de vier bibliotheken (34 in totaal) biedt het programma BoekStart-Boeken-Pret aan. Zij maken met name gebruik van speelontdekboeken (76%) en het Boeken-Pretboekje (70 %).
- Aandacht voor blinde/slechtziende baby's en peuters (onder meer met TastTasje). Dit is sinds zomer 2019 structureel onderdeel van BoekStart (in afstemming met KB Aangepast Lezen en Bibliotheekservice Passend Lezen).
- Plan van aanpak voor leesbevordering in samenwerking met gastouders. Jaarlijks gaan 65.000 kinderen van 0 tot en met 3 jaar naar een gastouder, naast 54.000 kinderen tussen de 4 en 12 jaar. In 2019 is een onderzoek verricht naar wensen en verwachtingen bij gastouderbureaus en bibliotheken. Op basis van de resultaten is begin 2020 een plan van aanpak vastgesteld, geënt op BoekStart in de kinderopvang. Vanwege corona kon dit niet van start gaan. In het najaar is het plan van aanpak toegespitst op wat er wel gedaan kan worden om te starten met leesbevordering via gastouders. Dit zal in 2021 uitgevoerd worden.

3. Resultaten de Bibliotheek op school

De Bibliotheek op school maakt deel uit van maatregel 6A en bestaat uit de onderdelen primair onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs (mbo, pabo, hbo lerarenopleidingen).

3.1 De Bibliotheek op school primair onderwijs

De volgende doelstellingen zijn voor de Bibliotheek op school po van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

Alle openbare bibliotheekorganisaties werken eind 2024 samen met basisscholen in hun werkgebied aan een kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening, zoals bijvoorbeeld een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school po:

Het programma de Bibliotheek op school po of een daarmee vergelijkbaar programma zal eind 2024 door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden waarbij 65% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

In totaal zijn er 7.054 scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs 4-12 en gecombineerd (v)so scholen. In vorige jaarverslagen maakte Kunst van Lezen onderscheid tussen drie soorten primair onderwijs: regulier basisonderwijs (bao), speciaal basisonderwijs (sbao) en speciaal onderwijs (so). Het so, gecombineerd (v)so en het voortgezet speciaal onderwijs (vso) lieten we buiten beschouwing in het jaarverslag, omdat bibliotheken deze onderwijsvormen nauwelijks bedienden. In de Bibliotheekmonitor rekent de KB de locaties voor so en (v)so wel mee in totalen. Omwille van de consistentie in verslaglegging worden so en (v)so met ingang van dit jaarverslag in de totale totaaltellingen meegenomen. Het Voortgezet Speciaal Onderwijs (vso) wordt meegerekend met het voortgezet onderwijs.

In toenemende mate blijkt dat een aantal bibliotheken het so en (v)so beter weet te vinden om samen te werken. In dit kader is in 2020 met geld van Kunst van Lezen een *Handreiking speciaal onderwijs en de Bibliotheek op school* gepubliceerd. Dit betekent evenwel dat vergelijkingen met eerdere jaren niet goed mogelijk zijn omdat het totaal aantal scholen ongeveer 500 scholen hoger is dan wanneer alleen bao en sbao worden meegeteld.

In 2020 waren de belangrijkste resultaten en activiteiten op het gebied van de educatieve dienstverlening door bibliotheken in het primair onderwijs:

- Alle 143 lokale bibliotheken werken met tenminste een aantal po-scholen in hun werkgebied samen op het gebied van leesbevordering. In totaal worden 5.951 po-scholen bereikt; dat is 84,4% van de 7.054 Nederlandse po-scholen (reguliere basisscholen, speciaal onderwijs basisscholen en gecombineerde (v)so-scholen). In kwantitatieve zin is de doelstelling van eind 2024 al gehaald. Er moet nog getoetst

moet worden of alle bibliotheken voldoen aan de norm kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening.

- In het schooljaar 2019-2020 doen in totaal 128 (89,5%) van de 143 basisbibliotheken mee aan de Bibliotheek *op school* po of een daarmee vergelijkbaar programma. De Bibliotheek *op school* telt 119 (83,2%) deelnemende bibliotheken. Daarnaast maken 9 bibliotheken (6,3%) gebruik van een ander, vergelijkbaar programma. Opgeteld wordt de 90% bijna gehaald.
- In het schooljaar 2019-2020 doen 3.434 po-scholen mee aan de Bibliotheek *op school* po of een daarmee vergelijkbaar programma. Dat is 48,8% van de in totaal 7.054 po-scholen in Nederland. Het gaat om 420 scholen in de verkennende fase en 3.014 scholen in de contractfase.
- De deelnemende bibliotheken bereiken 52,5% van de 6.539 in hun werkgebieden gevestigde po-scholen. De 515 basisscholen in de werkgebieden van de 15 bibliotheken die geen programma voeren tellen dan niet mee.
- Op de 7.054 po-scholen zitten in totaal 1.457.468 leerlingen, afgerond gemiddeld 207 leerlingen per school.¹⁰ Op het totale aantal van 6.539 scholen primair onderwijs die gevestigd zijn in het werkgebied van de 128 bibliotheken die meedoen aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma, zitten in totaal 1.353.573 leerlingen.
- De 3.434 po-scholen die meedoen aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma tellen samen 710.838 leerlingen; 52,5% van de leerlingen op scholen in het werkgebied.
- De handreiking *Bouwstenen de Bibliotheek op school en COVID-19 voor bibliotheken* is gemaakt en ruim verspreid. Ook is een overzicht gemaakt voor het onderwijs met online bronnen voor taal- en leesplezier¹¹.

Uit terugkoppeling van bibliotheken blijkt dat de uitvoering van de in 2020 aangevraagde stimuleringsregelingen vanwege corona op veel plekken minstens een half jaar vertraging heeft opgelopen. De vertraging loopt verder op naarmate de lockdownperiode voortduurt.

Vanaf 2020 is besloten om scholen met de Bibliotheek *op school* of daarmee vergelijkbare programma's bij elkaar op te tellen. Het is steeds lastiger om programma's van elkaar te onderscheiden die zijn opgebouwd volgens de bouwstenenaanpak van de Bibliotheek *op school*, maar bijvoorbeeld anders heten. We houden wel het onderscheid aan of scholen in een verkennende fase of een contractfase zitten.

3.1.1 Bereik van de Bibliotheek op school primair onderwijs

Bereik bibliotheken met educatieve programma's zoals de Bibliotheek op school

Volgens de Bibliotheekmonitor over het schooljaar 2019-2020 leveren 128 van de 143 basisbibliotheken (89,5%) educatieve dienstverlening aan het primair onderwijs in hun werkgebied op basis van de Bibliotheek *op school* po of een vergelijkbaar programma. In het werkgebied van de 15 basisbibliotheken die geen educatieve dienstverlening aan het basisonderwijs leveren, zijn in totaal 515 po-scholen gevestigd. Het gaat om drie grote bibliotheken met meer dan 45 po-scholen, acht middelgrote bibliotheken met 11-45 po-scholen en vier kleine bibliotheken met minder dan 11 po-scholen.

¹⁰ onderwijscijfers.nl

¹¹ pro.debibliotheekopschool.nl/dam/lezen/20210209_online_bronnenvoortaal-enleesplezier.pdf

Bereik scholen

In totaal zijn 7.054 po-scholen in het schooljaar 2019-2020.¹² Het gaat om regulier basisonderwijs (bao) en speciaal onderwijs (speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs po en gecombineerd (v)so). In het schooljaar 2019-2020 doen 3.434 po-scholen mee aan de Bibliotheek *op school* po of een vergelijkbaar programma; 420 scholen in de verkennende fase en 3.014 scholen in de contractfase.

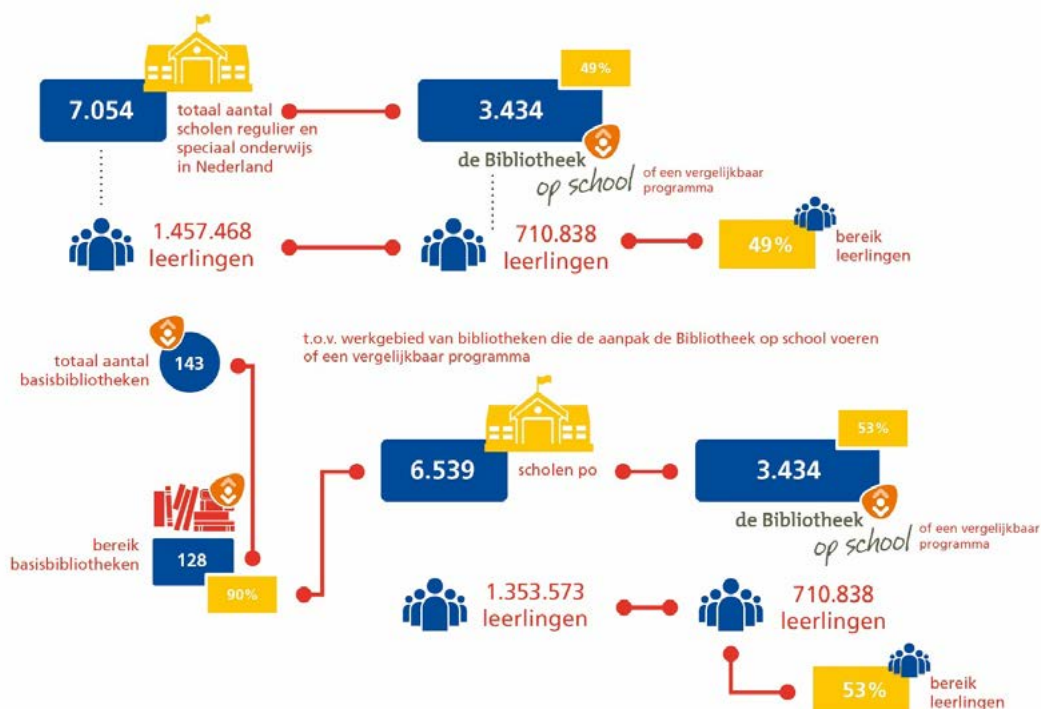
Bereik leerlingen ten opzichte van totaal aantal leerlingen in Nederland in po

De Bibliotheek *op school* po of daarmee vergelijkbaar programma bereikt in totaal 710.838 kinderen van 4-12 jaar.¹³ Afgezet tegen de in totaal in Nederland schoolgaande 1.457.468 leerlingen in het primair onderwijs, is dat 48,8%.

Bereik in werkgebied

In het werkgebied van de 128 deelnemende basisbibliotheken zijn 6.539 po-scholen gevestigd (92,7% van het totaal aantal po-scholen in het gebied). Deze bibliotheken bereiken 710.838 van de 1.353.573 leerlingen in het werkgebied (52,5% van de leerlingen op scholen in het werkgebied).

Figuur 4: Bereik de Bibliotheek *op school* po 2019-2020. Betreft het bereik van het aantal po scholen en leerlingen in Nederland en het bereik van het aantal po scholen en leerlingen in het werkgebied van de 130 deelnemende basisbibliotheken.

12 Rapport Bibliotheekmonitor dienstverlening door bibliotheken aan het primair onderwijs: www.bibliotheeknetwerk.nl/nieuws/samenwerking-tussen-bibliotheek-en-basisschool-ondanks-coronamaatregelen-stabiel

13 Om het aantal bereikte leerlingen te berekenen vermenigvuldigen we het aantal deelnemende scholen met het gemiddeld aantal leerlingen (207 leerlingen gemiddeld op basis van de verzamelde kerncijfers).

Bereik kinderen van 0 tot 12

Het bereik van de leesbevorderingsprogramma's voor kinderen tussen 0 en 12 jaar (BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school of vergelijkbare programma's) lag in 2019-2020 op 923.616 kinderen.

Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school primair onderwijs

Kunst van Lezen stimuleert het invoeren van de Bibliotheek op school, door scholen die in een gemeente starten met de aanpak een subsidie te verstrekken via de basisbibliotheek. Gemeenten en scholen worden zo aangemoedigd te investeren in de Bibliotheek op school. In 2020 kregen 36 basisbibliotheken voor in totaal 56 basisscholen een stimuleringssubsidie van € 2.500 per school.

Deelname Monitor de Bibliotheek op school primair onderwijs

Dataverzamelaar Desan heeft in juli 2020 een landelijke analyse primair onderwijs opgeleverd op basis van de monitor 2019-2020.

Aan de Monitor de Bibliotheek op school po 2020-2021 deden minder basisscholen mee vanwege de lockdown tijdens de meetperiode november – februari. De invulperiode is nog verlengd tot en met 12 maart, maar dat is onvoldoende gebleken om in de buurt te komen van de aantallen van het schooljaar 2019-2020. Aan de Monitor 2020-2021 deden 1.555 basisscholen mee. De vragenlijsten werden ingevuld door 1.180 leesconsulenten (sommigen voor meer scholen), 12.761 leerkrachten en 75.334 leerlingen uit groep 5, 6, 7 en 8. Dit betekent ten opzichte van de vorige meting een achteruitgang van 14% bij de scholen, 40% bij de leerlingen, 25% bij leerkrachten en 20% bij leesconsulenten.

Om bibliotheken te ondersteunen bij het inzetten van de Monitor de Bibliotheek op school hebben we nieuwe tools ontwikkeld. Voor bibliotheekmedewerkers die voor het eerst gaan werken met de Monitor zijn er een handleiding en een webinar (oktober 2019). Daarnaast ontwikkelden we het webinar Masterclass analyse monitorgegevens po (maart 2020), het webinar en de handreiking Meedoen met de Monitor; Scholen opnieuw motiveren voor de Monitor de Bibliotheek op school (juli 2020) en een promotiefilm over het belang van de Monitor (maart 2020).

3.1.2 Deskundigheidsbevordering t.b.v. de Bibliotheek op school po

In 2020 is de basisopleiding voor leesconsulenten geheel herzien. Bovendien is deze training eind 2020 beschikbaar gekomen in een online variant. Er is een training Meertaligheid bij BoekStart en de Bibliotheek op school ontwikkeld; deze training wordt begin 2021 voor het eerst online gegeven. Het trainingsoverzicht is te vinden via <https://pro.debibliotheekopschool.nl/opleidingen.html>

3.1.3 Overige activiteiten in het kader van de Bibliotheek op school po **Communicatiemiddelen**

Kunst van Lezen houdt i.s.m. SPN de website pro.debibliotheekopschool.nl actueel. De toolkit voor leesconsulenten van de Bibliotheek op school heeft een onderhoudsbeurt gekregen. Via de nieuwsbrief, biebtoebieb en sociale media worden (bibliotheek)professionals bereikt, bijvoorbeeld met een artikel met een overzicht van podcasts¹⁴ om de expertise van leesconsulenten te vergroten.

¹⁴ pro.debibliotheekopschool.nl/nieuwsberichten/nieuws/podcasts-inzetten-voor-leesbevordering.html

Experiment kwaliteitsimpuls

Op drie basisscholen in het werkgebied van Bibliotheek Zuid-Oost Friesland is een start gemaakt met een kwaliteitsimpuls van de Bibliotheek *op school*. Ondersteund door leesconsulenten van de basisbibliotheek werken leerkrachten aan een hogere kwaliteit van leesonderwijs en leesplezier. Dit project wordt ondersteund door Hogeschool Stenden.

Landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN heeft samen met Kunst van Lezen in 2020 instructies gemaakt voor de (voor)leesconsulenten bij de landelijke leesbevorderingscampagnes: de Kinderboekenweek, Nederland Leest Junior, Kinderjury, VakantieBieb en Geef een (prenten)boek cadeau. Ook financierde Kunst van Lezen de lessuggesties bij Nederland Leest Junior en bij de Griffelwinnaars en topboeken van de Kinderboekenweek.

Kinderjury

Stichting CPNB, de organisator van de Kinderjury, kreeg van het Nederlands Letterenfonds en Stichting Lezen een bijdrage voor enkele extra onderdelen van deze populaire campagne die de campagne binnen de Bibliotheek *op school* versterken:

- betere ondersteuning van de leesconsulenten die dit project de scholen in brengen;
- online middelen om leerkrachten extra te ondersteunen bij het (online) onderwijs;
- content voor communicatie via inkoop en niet ingekochte media om het bereik onder kinderen te vergroten.

Het resultaat van deze ondersteuning is positief geëvalueerd.

BoekenBoost

Met de BoekenBoost geven Stichting CPNB en Stichting Lezen een impuls aan een rijk en actueel boekenaanbod op 75 kinderopvanglocaties, 75 basisscholen en 75 vo -scholen. De BoekenBoost wordt ingezet tijdens De Nationale Voorleesdagen (0-6 jaar), de Kinderboekenweek (6-12 jaar) en de Boekenweek voor Jongeren (15-18 jaar). De VriendenLoterij maakt dit financieel mogelijk. De deelnemende scholen en kinderopvanglocaties staan in gemeenten met een relatief laag niveau van geletterdheid en nemen nog geen deel aan Kunst van Lezen. De aanmelding verloopt via de bibliotheken uit het netwerk van de Bibliotheek *op school*. Deze zoeken contact met de scholen om in gesprek te komen over de leesbevorderingsprogramma's. In samenwerking met Oberon is in 2020 bij elke campagne een vragenlijst uitgezet op de deelnemende scholen om de Boekenboost te evalueren.

Stichting De Schoolschrijver

In samenwerking met De Schoolschrijver is in 2020 de pilot met de cursus *Creatief schrijven in de klas* verder uitgevoerd en er zijn gezamenlijk stappen gezet om deze structureel aan te kunnen bieden via het platform BibliotheekCampus. Voor leesconsulenten is een instructie Werken met de Schoolschrijver-maand ontwikkeld, die hen handvatten biedt om dit programma een goede plek te geven binnen de Bibliotheek *op school*. Met financiële ondersteuning van de KB heeft De Schoolschrijver een gratis Introductietraining De Schoolschrijver aangeboden aan leesconsulenten.

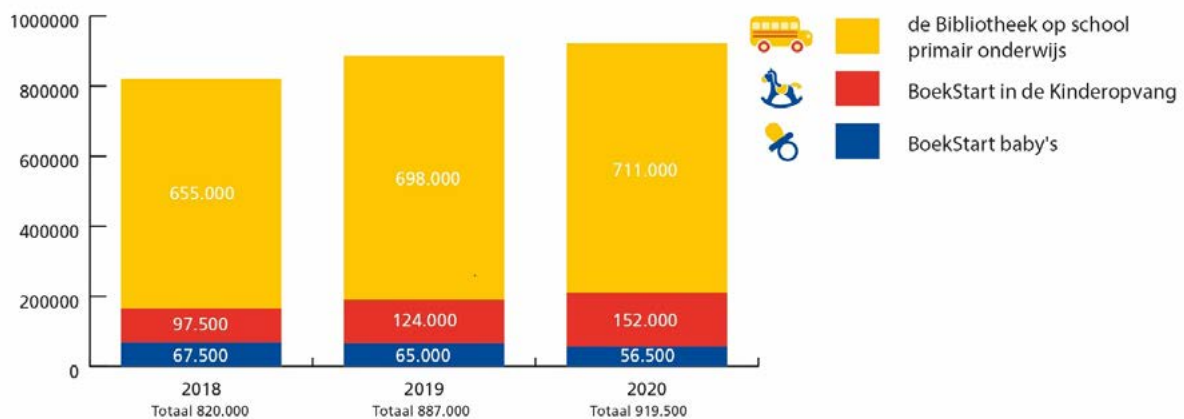
De Schrijverscentrale

Met De Schrijverscentrale is in 2020 lesmateriaal ontwikkeld waarmee leerkrachten een schrijversbezoek kunnen voorbereiden: De nieuwsgierige schrijver. Dit materiaal sloot aan bij het thema 75 jaar bevrijding. Daarnaast is een meer generieke versie ontwikkeld. In verband met corona is ook een online variant aangeboden aan scholen.

Samenhang met programma Cultuureducatie met kwaliteit

In het kader van de nieuwe subsidieperiodes voor Kunst van Lezen en Cultuureducatie met Kwaliteit is er in 2020 regelmatig contact geweest tussen Kunst van Lezen en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) om de mogelijkheden te onderzoeken om de samenhang tussen de programma's de Bibliotheek op school en Cultuureducatie met Kwaliteit inhoudelijk en organisatorisch te versterken. Dit wordt in 2021 vervolgd.

Figuur 5: Bereik kinderen via BoekStart, de Bibliotheek op school po en vergelijkbare programma's in 2018, 2019 en 2020

3.2 De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs

De volgende doelstellingen zijn voor de Bibliotheek op school vo van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

90% van de openbare Bibliotheekorganisaties werkt samen met middelbare scholen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening, zoals een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school vo:

Het programma de Bibliotheek op school vo zal door 55% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden waarbij 35% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

In 2020 waren de belangrijkste resultaten en activiteiten op het gebied van de educatieve dienstverlening door bibliotheken in het voortgezet onderwijs:

- Van alle 140 lokale bibliotheken in Nederland met een schoolvestiging voor het

voortgezet onderwijs in het werkgebied, werken 122 bibliotheken (87%) samen met het voortgezet onderwijs. Tot eind 2024 moeten nog 4 bibliotheken participeren om de 90% te halen.

- In totaal hebben 74 van de 140 basisbibliotheken een getekende overeenkomst met vo-scholen voor de uitvoering van de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma (52,9%). Als er nog drie bibliotheken mee gaan doen, is de gewenste 55% bereikt.
- In totaal wordt met 828 schoollocaties in het voortgezet onderwijs samengewerkt. Op het totaal aantal van 1.656 scholen vo en vso¹⁵ betekent dat, dat 50% van de vo-scholen in Nederland samenwerkt met de bibliotheek.
- In het werkgebied van de 122 deelnemende bibliotheken gaat het in totaal om 1.587 vo- en vso-scholen. In het werkgebied wordt met 52,2% van de scholen samengewerkt.
- Van de 828 schoollocaties hebben er 255 een getekende samenwerkingsovereenkomst (30,8%), voornamelijk onder de noemer de Bibliotheek *op school*. Met deze intensievere vorm van samenwerking worden ruim 170.000 leerlingen bereikt; dat is 27% van de leerlingen in de werkgebieden van de 74 basisbibliotheken die een contract hebben. Om eind 2024 uit te komen op 35% is het nodig om nog 8% meer leerlingen te bereiken.
- Met diensten op het gebied van leesbevordering worden in totaal 700 middelbare scholen bereikt. Op 28 scholen wordt alleen een programma voor digitale geletterdheid aangeboden. Op de overige 100 wordt zowel leesbevordering als digitale geletterdheid aangeboden.
- In de meeste gevallen gaat het bij de samenwerking tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs om vmbo-scholen (57%, bijna 450 locaties). Dit is in lijn met het landelijk beleid. Het programma de Bibliotheek *op school* voor het voortgezet onderwijs is primair gericht op vmbo-leerlingen vanwege de opdracht aan Stichting Lezen/ de KB om in het kader van Tel mee met Taal te werken aan de preventie van laaggeletterdheid. Het vmbo heeft nauwelijks mediatheken en telt relatief veel laagtaalaardige leerlingen.
- Er zijn op 520 middelbare scholen mediatheken aanwezig.

Hoewel de 30 beschikbare Stimuleringsregelingen voor de Bibliotheek *op school* vmbo in 2020 zijn aangevraagd en de uitvoering van de regelingen uit 2019 nog liep, blijkt uit de rapportages dat de uitvoering vanwege corona op veel plekken minstens een half jaar vertraging heeft opgelopen.

De ontwikkeling van de Bibliotheek *op school* Praktijkonderwijs heeft vanwege corona vertraging opgelopen in 2020. Pas vanaf november zijn de eerste stappen gezet door een projectleider a.i. die het onderwijsveld in kaart brengt. In 2021 zullen de verschillende bouwstenen gefaseerd ingevuld worden.

Om extra actie te stimuleren gericht op de doelgroepen vmbo, jongens en migranten op de onderdelen collectie, activiteiten en expertise, heeft OCW vanuit het leesoffensief een subsidie beschikbaar gesteld. Tot maart 2021 kunnen 125 bibliotheken daarvoor ieder

¹⁵ www.onderwijsincijfers.nl (CBS/DUO)

€ 10.000 aanvragen bij de KB. Kunst van Lezen brengt de aanvragen in kaart en zal samen met SPN zorgen dat bibliotheken onderling op de hoogte zijn van de aanvragen per regio. De meeste aanvragen die binnenkomen, concentreren zich op extra aankopen ten behoeve van de collectie voor vmbo-leerlingen.

3.2.1 Bereik van de Bibliotheek op school/ voortgezet onderwijs

Bereik bibliotheken

In het schooljaar 2019-2020 telde Nederland 1.656 schoolvestigingen voor voortgezet onderwijs. Drie van de in totaal 143 basisbibliotheken hebben geen vo-locaties in het werkgebied. Van de overige 140 werken 122 (87,1%) basisbibliotheken samen met het voortgezet onderwijs, voornamelijk op het gebied van leesbevordering. In totaal hebben 74 (52,9%) van de 140 basisbibliotheken een getekende overeenkomst voor educatieve dienstverlening met een of meer vo-scholen.

Bereik vo-scholen

De 122 bibliotheken werken in 2019-2020 samen met 828 (50,9%) van de 1.656 vo-scholen in Nederland.¹⁶ De 74 middelbare scholen die een of meer getekende overeenkomsten voor educatieve dienstverlening met vo-scholen hebben, hebben samen 255 middelbare scholen als contractpartners; dat is 15,4% van de scholen in hun werkgebieden.

Bereik leerlingen

- In schooljaar 2018-2019 zijn er volgens DUO 994.626 vo-leerlingen op de 1.656 vo-scholen, waarvan 956.873 op praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo en 37.753 in het vso.
- Op de 828 scholen die samenwerken met een bibliotheek, staan 506.204 leerlingen ingeschreven. Dat is ruim de helft van de in totaal 952.200 leerlingen op de 1.587 scholen in het werkgebied van de 122 deelnemende bibliotheken.
- Op de 255 scholen met een samenwerkingsovereenkomst staan 170.400 leerlingen ingeschreven. Dat is 27% van de in totaal 630.650 leerlingen op de 1.050 scholen in het werkgebied van de 74 deelnemende bibliotheken.

¹⁶ Zie de rapportage Bibliotheekmonitor dienstverlening VO: www.bibliotheeknetwerk.nl/nieuws/uitbreiding-samenwerking-bibliotheken-en-voortgezet-onderwijs

Figuur 6: Samenwerking tussen bibliotheken en scholen op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid. Betreft het aantal middelbare scholen en leerlingen in het werkgebied van de 122 deelnemende basisbibliotheken waar een samenwerking is afgesproken tussen middelbare school en bibliotheek.

Figuur 7: Bereik de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma vo 2019-2020. Betreft het aantal middelbare scholen en leerlingen in het werkgebied van de 74 deelnemende basisbibliotheken waar een overeenkomst is gesloten tussen school en bibliotheek.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school vmbo

In 2020 hebben 26 vmbo-scholen via 22 basisbibliotheken gebruikgemaakt van deze regeling. Zij kregen een trainingstraject voor het hele team, een signingpakket, geoormerkt geld voor de inrichting van een schoolbibliotheek, voor een bezoek van een auteur en voor de ondersteuning door de bibliotheek. School en bibliotheek proberen zelf een bedrag ter grootte van de uit de stimuleringsregeling ontvangen subsidie bij te leggen voor bijvoorbeeld de boeken op school.

3.2.2 Deelname Monitor de Bibliotheek op school vmbo

Dataverzamelaar Desan heeft in juli 2020 een landelijke rapportage opgeleverd op basis van de Monitor de Bibliotheek op school vmbo 2019-2020.

Aan de Monitor vmbo 2020-2021 deden vooral minder leerlingen mee als gevolg van de lockdown waarvan sprake was tijdens de meetperiode november – februari. De onderzoeksperiode is nog verlengd tot en met 12 maart, maar dat is onvoldoende gebleken om de aantallen van het schooljaar 2019-2020 te evenaren. Aan de Monitor 2020-2021 deden net als vorig jaar 63 vmbo-scholen mee. De vragenlijsten werden ingevuld door 45 onderwijsspecialisten van de bibliotheken (sommigen voor meer scholen), 617 docenten en 8.030 leerlingen (voornamelijk vmbo'ers). Dit betekent ten opzichte van de vorige meting een achteruitgang van 29% bij leerlingen, 6% bij leerkrachten en 12% bij onderwijsspecialisten.

Aantal mediatheken

Op 520 (31,4%) van de 1.656 vo-scholen is in 2019-2020 een mediathecaris actief. Het gaat voornamelijk om locaties voor havo en vwo. Ongeveer 50% van deze scholen heeft een mediathecaris. Op vmbo-scholen heeft slechts 20% een mediathecaris en in het praktijkonderwijs is dit maar 8%. Vanuit het kernteam is er met enige regelmaat contact met de BMO, de beroepsvereniging van mediathecarissen.

3.2.3 Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs

In 2020 is de training Toffe Taalbox opgezet, maar deze is vanwege de coronamaatregelen doorgeschoven naar 2021. Deze training is ontwikkeld vanuit Stichting Lezen in samenwerking met bibliotheken en vertegenwoordigers uit het voortgezet onderwijs. De training is gericht op bibliotheekmedewerkers en leerkrachten vmbo om op een alternatieve manier aandacht te geven aan taal en lezen bij vmbo jongeren. De opleiding Lezen kan beter is in 2020 niet meer aangeboden. Nagedacht wordt over een vervolg in 2021. Het trainingsoverzicht is te vinden via pro.debibliotheekopschool.nl/opleidingen.html.

3.2.4 Overige activiteiten de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs **Communicatie**

Kunst van Lezen verzorgt de website debibliotheekopschool.nl. Via de nieuwsbrief, bieb-totbieb en social media worden (bibliotheek)professionals in het vo bereikt.

De KB beheert en onderhoudt de website lezenvoordelijst.nl. Deze is gericht op docenten en is onderdeel van de landelijke dienstverlening van de KB. Het leerlingendeel is onderdeel van jeugdbibliotheek.nl. Het docentendeel is verder geactualiseerd om het gebruik te stimuleren. Kunst van Lezen stuurt daarbij vooral op de rol van de lokale bibliotheek bij het onder de aandacht brengen van de sites bij de scholen waarmee zij contact hebben. De KB neemt deel aan het kernteam 12+ van SPN en vraagt daar aandacht voor het gebruik van

content uit de onlinebibliotheek in het kader van Lezen voor de Lijst.

Voor leesconsulenten en docenten in het voortgezet onderwijs is de (online) folder *25 werkvormen leesbevordering voor het voortgezet onderwijs* verschenen. Doel is het bevorderen van de leescultuur in de klas. Alle werkvormen zijn geschikt voor het vmbo. De docent of leesconsulent kan deze naar eigen inzicht aanpassen aan de leeftijd of het leesniveau van de klas.

Ook verscheen de folder *Verrijkt vrij lezen voortgezet onderwijs* met daarin een korte instructie op alle onderdelen van de leescirkel die het vrij lezen verrijken. Deze folder is op aanvraag verspreid onder leesconsulenten.

Read2me! Voorleeswedstrijd brugklassers

Vanwege de lockdown is de finale van Read2Me! in 2019-2020 niet doorgegaan. Voor de jaargang 2020-2021 wordt de ontwikkeling van een online alternatief overwogen. Dat kan een koppeling bieden van meerdere leesbevorderingsprojecten en een mooi podium geven aan de auteur als leesbevorderaar.

Brugklas TV

Stichting Lezen en Kunst van Lezen hebben bijgedragen aan de productie van het populaire tv-programma Brugklas. Het programma heeft ook een breed netwerk van volgers via sociale media. De vijf afleveringen waaraan is bijgedragen worden van januari tot mei 2021 uitgezonden. Centraal staat de leescampagne de Jonge Jury, voor jongeren van 12-16 jaar. Zij kunnen het mooiste boek kiezen van het voorgaande kalenderjaar. In een van de afleveringen speelt schrijfster Mel Wallis de Vries mee, die de prijs van de Jonge Jury zeven keer won.

Collecties

Hoeveel boeken en welke rubrieken moet je kopen voor een schoolbibliotheek van de Bibliotheek op school in het voortgezet onderwijs? En wat kost dat? Probiblio heeft een rekenschema opgesteld voor collectievorming voor de vier meest voorkomende vo-opleidingsvarianten in 2020.

Vooronderzoek jeugdcollecties

Er is een vooronderzoek gedaan naar jeugdcollecties 12-18 jaar, uitgevoerd in het kader van Kunst van Lezen en het Gezamenlijk Collectieplan. Resultaat is een overzicht van de situatie van collecties in het voortgezet onderwijs en wat er bekend is over het lees- en leengedrag van jongeren in de leeftijdsgroep 12-18 jaar. Het rapport bevat ook uitkomsten van aantal interviews en groepsdiscussies met experts.

Werkgroep Collectie 12- 18 jaar

In het najaar van 2020 is gestart met de Werkgroep Collectie 12- 18 jaar van NBD Biblion, de Koninklijke Bibliotheek, Stichting Lezen en SPN (kernteam 12+). Doel is om de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht te brengen én om de samenwerking tussen de partijen te bevorderen. In de zomer van 2021 zal een pilot starten naar aanleiding van de verzamelde ideeën.

3.2.5 Regionale teams de Bibliotheek op school/ voortgezet onderwijs

In 2019 gaf Kunst van Lezen opdracht aan SPN om regionale teams voortgezet onderwijs op te zetten vanuit SPN/POI's om regionale samenwerking te stimuleren met het vo (met

een accent op vmbo), middelbaar beroepsonderwijs en pabo/lerarenopleidingen. De regioteams hebben in 2020 verder gestalte gekregen. Het is de bedoeling dat de regioteams, vooral buiten de 37 grootste gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, zorgen voor het eerste (strategische) contact met het voortgezet onderwijs. Het blijkt namelijk dat veel basisbibliotheken hun educatieve dienstverlening vooral richten op consultatiebureaus, kinderopvang en basisonderwijs dicht bij huis. Zij zetten minder mensen en middelen in voor het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. Veel van deze scholen opereren in werkgebieden van verschillende bibliotheken. Het is dan niet helder welke basisbibliotheek verantwoordelijk is om zo'n school te benaderen. Daarnaast hebben sommige bibliotheken geen focus op het voortgezet onderwijs of geen opdracht daartoe vanuit de gemeente. Zij moeten hun dienstverlening voor het vo dan kostendekkend aanbieden, wat in eerste instantie heel lastig is. De regioteams zullen vooral voorwerk verrichten en inventariseren waaraan het onderwijs behoefte heeft. Vervolgens kan gericht per bouwsteen worden samengewerkt.

3.3 De Bibliotheek op school/ beroepsonderwijs

De volgende doelstelling is voor de Bibliotheek op school/ beroepsonderwijs van toepassing:

Aanpak de Bibliotheek op school voor beroepsopleidingen (mbo, pabo en lerarenopleidingen) is ingevoerd bij 75% van de regionale en/of lokale bibliotheekorganisaties met een roc of pabo c.q. lerarenopleiding in hun werkgebied.

3.3.1 De Bibliotheek op school mbo

Bereik

Samenwerken met een roc op het gebied van taal, lezen en vrijetijdslezen kan en werkt. Steeds meer roc's vinden hun weg naar de bibliotheek en andersom. Samen zoeken ze naar wegen om lezen en vrijetijdslezen in te zetten om de taal- en leesvaardigheid van studenten te vergroten. De educatief specialist van de bibliotheek werkt daarin o.a. samen met de taalcoördinator, beleidsmedewerker kwaliteit en onderwijs, docenten Nederlands en Burgerschap. In 2020 werkten zeven bibliotheken en roc's samen op basis van een samenwerkingsovereenkomst. Kunst van Lezen heeft deze samenwerking financieel ondersteund.

Werken aan beroepsvaardigheden

In 2020 zijn drie bibliotheken met financiële steun van Kunst van Lezen gestart met een samenwerking gericht op (voor)lezen en leesbevordering als beroepsvaardigheden van studenten van de opleiding Pedagogisch werk en Onderwijsassistent (PWO). Belangrijke aspecten in deze samenwerking zijn het leren voorlezen, het informeren over het belang van lezen en voorlezen aan jonge kinderen en het boekenaanbod. Samen lezen en voorlezen zijn activiteiten die studenten vaak zelfstandig mogen uitvoeren tijdens hun eerstejaars stage. Goed kunnen (voor)lezen is daarom een essentiële beroepsvaardigheid.

Bekwame pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten kunnen een belangrijke rol spelen in het stimuleren van leesplezier bij jonge kinderen en daarmee een basis leggen voor hun (latere) leesvaardigheid. In opdracht van Stichting Lezen en ROC Midden Nederland is eind 2020 de keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar ontwikkeld. Daarin

leren mbo-studenten PWO hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven. Deze training wordt aangeboden vanaf 2021.

Corona en samenwerking

De coronamaatregelen werpen hoge drempels op voor een bezoek van scholen aan de bibliotheek en voor activiteiten van bibliotheekmedewerkers op school. Bibliotheken en scholen zoeken samen naar mogelijkheden om geplande activiteiten online uit te voeren. In het geval van nieuwe samenwerkingsverbanden is dat moeilijker dan wanneer bibliotheken en scholen elkaar al langer kennen. Toch lukt het bibliotheken en scholen ook nu om aandacht te besteden aan lezen en leesbevordering in het onderwijs.

Auteursbezoek en burgerschap

Nieuw in de Stimuleringsregeling is een auteursbezoek op school. In het kader van 75 jaar bevrijding stond het boek *Ondergedoken als Anne Frank* van Marcel Prins en Henk Steenhuis centraal. Het boek past bij verschillende burgerschapsthema's: identiteit, vrijheid, vrijheid van meningsuiting, democratie. De geplande burgerschapsbijeenkomsten, in samenwerking met de auteurs en mbo-raad, konden vanwege corona niet doorgaan. Deze bijeenkomst wordt in 2021 digitaal aangeboden aan alle roc's.

Docent als ambassadeur en expert

De docent speelt een belangrijke rol in de leesbevordering en de doorontwikkeling van de Bibliotheek op school in het mbo. Daarom is het van belang om de docenten te blijven motiveren door overdracht van kennis en succesvolle voorbeelden. We dragen daar in 2020 aan bij met twee publicaties: de herziene versie van *Meer lezen, beter in taal - mbo* van Kees Broekhof en *Lezen over burgerschapsthema's* van Erna van Koeven. Deze publicaties worden in 2021 tijdens een webinar toegelicht.

Monitoren en resultaten

De monitor de Bibliotheek op school mbo wordt ingezet om de samenwerking tussen bibliotheken en roc's te volgen en de resultaten rond leesmotivatie en leesfrequentie van studenten en het leesbevorderend gedrag van docenten te meten. De resultaten op schoolniveau worden door de Bibliotheek op school ingezet om de samenwerking te verbeteren. Daarnaast distilleert Sardes de algemene resultaten uit de monitor mbo. Deze worden gepubliceerd in de toolkit van de Bibliotheek op school mbo. Daarin zijn ook ontwikkelde instrumenten opgenomen uit de pilotfase.

3.3.2 De Bibliotheek op school pabo

De Bibliotheek op school is inmiddels voor ruim 3.400 basisscholen en 128 bibliotheken een ingeburgerde werkwijze om leesbevordering op basisscholen een vaste plek te geven. Hierdoor lezen leerlingen (en leerkrachten) meer en worden ze beter in taal. Vanuit de doorgaande leeslijn is het zinvol om ook pabo's te betrekken en aankomende leerkrachten voor te bereiden op hun rol als leesbevorderaar. Kunst van Lezen verkent daarom hoe pabodocenten intensiever kunnen worden betrokken bij de Bibliotheek op school en hoe ze de visie en aanpak een plek kunnen geven in het pabocurriculum. Daarnaast wordt gekeken hoe studenten voorbereid kunnen worden op de aanpak van de Bibliotheek op school die ze mogelijk aantreffen op hun stagescholen. Daartoe onderzoeken ze onder meer hun eigen leesgedrag en maken ze kennis met het actuele aanbod aan kinderboeken. Zo kunnen ze hun leerlingen motiveren om lezen en leesplezier te stimuleren.

Na een verkenningsjaar is het de bedoeling dat er een meerjarige samenwerking op gang komt tussen bibliotheek en pabo om de doelen te verankeren in het pabocurriculum en te komen tot een structurele samenwerking.

Goed (lees)onderwijs vraagt om bekwame leerkrachten die niet alleen beschikken over kennis en vaardigheden, maar ook de juiste attitude hebben om leerlingen tot ontwikkeling te laten komen. De goede leerkracht fungeert als model en luistert, bemoedigt, ondersteunt en enthousiasmeert. Al deze aspecten spelen een belangrijke rol bij leesbevordering en staan dan ook centraal in de minor Open Boek Pabo (2020). Open Boek Pabo is gebaseerd op de cursus Open Boek voor het basisonderwijs van Jos Walta en is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en praktijkexpertise. De minor gaat uit van de acht succesfactoren voor leesbevordering en van *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar* (Stichting Lezen, 2020).

Elf pilots

Inmiddels zijn er op elf van de veertig pabo's (25%) pilots gestart om de Bibliotheek op school op het netvlies van de studenten te krijgen. De pilots die gestart zijn in de eerste twee schooljaren zijn inmiddels afgerond en per locatie voortgezet in een structurele samenwerking tussen bibliotheek en pabo. Hoe dit wordt ingevuld, verschilt per locatie, net als de projectplannen die de organisaties bij de start schrijven. Dit hangt af van de beginsituatie van beide organisaties: wat staat er al in het curriculum over leesbevordering en hoe is het lezen van jeugdboeken vormgegeven? Is er al samenwerking, bijvoorbeeld door de Pabo Voorleeswedstrijd en gastcolleges die de bibliotheek verzorgt op de pabo of staat de samenwerking helemaal aan het begin? Een projectplan beschrijft de meerjarige samenwerking beschreven en de activiteiten.

Monitor de Bibliotheek op school pabo

Jaarlijks wordt de monitor voor de pabo afgenomen onder studenten, docenten en bibliotheekmedewerkers. Dit jaar is was de deelname kleiner omdat er ten gevolge van corona veel studenten niet op school waren. Het is het meest effectief als er tijdens de les een invulmoment is en dit is nu vanwege het online lesgeven niet zo vaak het geval als voorheen. Opvallend is onder andere, dat de studenten op hun stagescholen nog in beperkte mate leesbevorderingsactiviteiten uitvoeren. Ze zijn wel geïnteresseerd in werkvormen en willen graag meer weten over leesmotivatie, geschikte boeken en leesgedrag. Dit is waardevolle informatie voor verdere invulling van de samenwerking. In de werkvormen rond leesbevordering zou er op de scholen meer samengewerkt kunnen worden tussen studenten en leesconsulenten.

Door corona zijn de geplande studiedagen uitgesteld of online georganiseerd. De studenten van de pabo in Alkmaar hebben een filmpje gemaakt over de samenwerking met de Bibliotheek Kennemerwaard. Zie www.facebook.com/watch/?v=379328023393883

Samenwerking hogeschool breed

In het noorden van het land is de samenwerking tussen de vier bibliotheken en de Stenden pabo inmiddels naar een strategisch niveau getild, waardoor er vanuit alle locaties een gemeenschappelijke meerjarenplanning en een structurele samenwerkingsaanpak tot stand kan komen die een plek kan krijgen in het curriculum. Dit is een kwestie van een lange adem. Ook Hogeschool Saxion werkt samen op de (bibliotheek)locaties in Deventer en Enschede.

Pabo-congres: Lezen op de pabo

Op 31 januari 2020 vond een congres plaats in Amersfoort over leesbevordering op de pabo. Vanuit meerdere pilotlocaties werden workshops verzorgd en namen studenten deel aan een paneldiscussie op het podium. Het congres was met 100 deelnemers uitverkocht en bood zowel voor studenten als docenten inspiratie voor de praktijk. Van de pilot op Pabo NHL Stenden Groningen en Biblionet Groningen is een praktijkbeschrijving gepubliceerd. issuu.com/stichtinglezen/docs/lezen_op_de_pabo_praktijkervaringen_2020

Pabo Voorleeswedstrijd 2020

Voor aanstaande leerkrachten is het belangrijk om tijd en aandacht te besteden aan jeugdliteratuur en voorleesvaardigheden. Een leerkracht die zelf plezier heeft in voorlezen en het boekenaanbod kent, is van onschatbare waarde voor leerlingen. Met het oog daarop wordt op initiatief van Stichting Lezen/Kunst van Lezen de Pabo Voorleeswedstrijd georganiseerd.

Aangezien het vanwege de coronamaatregelen niet mogelijk was om een finale in een theater te organiseren, is een online voorleesestafette gehouden waarbij de pabo-schoolkampioenen om en om lazen uit hetzelfde boek. Aan deze negende editie van de Pabo Voorleeswedstrijd deden studenten mee van 38 pabo-opleidingen (77%).

3.3.3 De Bibliotheek op school/lerarenopleidingen hbo

In 2020 heeft het programma Kunst van Lezen financiering beschikbaar gesteld voor drie webinars¹⁷ voor studenten en opleiders van de lerarenopleiding van Fontys:

- Het belang van leesbevordering (ontwikkelaars Sardes/Cubiss);
- De voorbeeldfunctie van de docent (ontwikkelaar Fontys);
- De bibliotheek als samenwerkingspartner (ontwikkelaar Bibliotheek Midden-Brabant).

Fontys wilde met deze webinars bij studenten en opleiders meer aandacht vragen voor het belang van leesbevordering. Per webinar werd een padlet (online informatiebord) opgeleverd met relevante achtergrondinformatie. Ook verscheen een artikel met interviews met studenten en opleiders en een evaluatie van het project.

¹⁷ Webinarreeks over lezen voor studenten Lerarenopleiding | lezen.nl

4. Overige onderdelen generieke aanpak

Maatregel 6A van Tel mee met Taal bevat naast de hoofdprogramma's BoekStart en de Bibliotheek op school nog een aantal kleinere onderdelen, te weten Kunst van Lezen in Caraïbisch Nederland, de koppeling tussen Kunst van Lezen en de landelijke digitale content en diensten van de KB en de vorming van (boven)lokale strategische netwerken rondom leesbevordering.

4.1 Aanpak Kunst van Lezen in Caraïbisch Nederland

In samenwerking met de KB en Stichting Biblionef Nederland zijn in 2020 contacten gelegd met de bibliotheken van de eilanden uit het Caraïbisch gebied over het inzetten van BoekStart. Ieder eiland heeft promotie- en informatiemateriaal en BoekStartkoffers ontvangen voor een proef met de BoekStartkoffers. Aruba en Curaçao ontvingen ieder 80 koffers, Sint Maarten en Bonaire ieder 32 en Sint Eustatius en Saba ieder 24. In totaal zijn 272 koffers verstuurd met daarbij informatiefolders in het Papiamentu, Spaans, Engels en Nederlands.

4.2 De connectie met de landelijke digitale content en diensten van de KB

In 2020 is gewerkt aan het beter verbinden van de jeugd- en onlinebibliotheek van de KB met de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school, bijvoorbeeld voor wat betreft Lezen voor de Lijst (zie paragraaf 3.2.4). De prioriteit ligt vooralsnog bij het voortgezet onderwijs, met name het vmbo. Om dit in goede banen te leiden, hebben KB en Stichting Lezen een projectleider aangesteld die voor 60% door Stichting Lezen en voor 40% door de KB betaald wordt. De functie wordt met ingang van 1 juli 2020 ingevuld door een ervaren kracht die de laatste jaren eindredacteur was van jeugdbibliotheek.nl. Zij is ook toegetreden tot de kernteams van SPN die de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school begeleiden. Het eerste half jaar heeft aangetoond dat het belangrijk is dat de KB inhoudelijk direct bij de kernteams betrokken is. Het gebruik van de onlinebibliotheek zal naar verwachting stijgen dankzij deze verbindende rol, zeker nu de geïntegreerde Bibliotheek-app met luister en e-books steeds bekender wordt.

4.3 (Boven)lokale strategische netwerken leesbevordering

Vanaf de start van Kunst van Lezen is er aandacht voor borging van de uitvoering van de programma's, met name op lokaal niveau. Dit is een belangrijke basis geweest voor besteding en verduurzaming van de lokale aanpak. Kunst van Lezen ondersteunt met name de strategische bibliotheekmensen met raad en daad. Er is veel aandacht voor borging van beleid en uitvoering van de reguliere leesbevorderingsprogramma's, getuige bijvoorbeeld

de publicatie van de brochure *Lezen lokaal verankeren*. In 2020 is de focus meer komen te liggen op de inbedding van de Gezinsaanpak in de lokale uitvoering en aansturing. Omdat de netwerkonderdelen van de Gezinsaanpak worden gefinancierd vanuit het reguliere budget voor maatregel 6A, zijn deze hier beschreven in plaats van in hoofdstuk 5 over de Gezinsaanpak.

Certificering educatieve dienstverlening

In 2018 is Stichting Certificering Openbare Bibliotheken omgedoopt tot Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT). Van het nieuwe kader voor de certificering (Kwaliteit in Beeld) maakt ook certificering voor educatieve dienstverlening vanuit bibliotheken deel uit. Dat komt tegemoet aan de wens om een basisniveau vast te stellen waaraan een goede educatieve dienstverlening voor vve en basisonderwijs moet voldoen. In een later stadium zal ook het voortgezet onderwijs hierin meegenomen worden. Sinds de start van Kwaliteit in Beeld zijn er in de periode vanaf 2018 tot en met 31 december 2020 in totaal 56 bibliotheken geauditeerd. Al deze bibliotheken gaven aan enigerlei vorm van een programma voor educatieve dienstverlening of preventieve dienstverlening te hebben. Daarbij gaat het om programma's die grotendeels of geheel zijn opgebouwd langs de lijnen van BoekStart en de Bibliotheek op school. De toetsing laat zien dat de kwaliteit over het algemeen behoorlijk goed is, al zijn er wat variaties. De komende jaren zullen ook de andere basisbibliotheken met educatieve dienstverlening getoetst worden.

Koppeling preventie-curatie laaggeletterdheid

Sinds 2017 heeft Kunst van Lezen ingezet op verbindingen binnen bibliotheekorganisaties (POL's en basisbibliotheek). Daarbij gaat het zowel om verticale verbindingen (van directie via middenkader naar leesconsulenten en frontoffice) als om horizontale verbindingen (tussen preventieve en curatieve teams). Zo ontstaat een betere afstemming tussen preventie en curatie van laaggeletterdheid in gezinnen en kunnen regionale en lokale netwerken effectiever werken.

Kunst van Lezen liet in 2018 enkele pilots doen op het gebied van de verbinding tussen preventie en curatie. Op basis van de bevindingen, vastgelegd in het rapport *Werken aan een geletterde samenwerking* zijn vervolgens nieuwe stimuleringstrajecten om de verbinding preventie-curatie op strategisch niveau te versterken. In het voorjaar van 2020 zijn deze trajecten afgerond. De opbrengsten zijn samen met POL's in te zetten bij andere bibliotheken.

Kunst van Lezen heeft eind 2020 de publicatie *Lezen lokaal verankeren* uitgebracht. Hierin wordt aan de hand van drie praktijkvoorbeelden van goed presterende bibliotheken beschreven hoe een bibliotheek effectief kan opereren richting gemeentes om een geborgde samenwerking tot stand te brengen op het gebied van leesbevordering en preventie laaggeletterdheid. De publicatie bevat ook een rekenmodel dat andere bibliotheken kunnen gebruiken.

Expertmeeting taalinterventies

Op 10 januari 2020 organiseerde Kunst van Lezen bij Stichting Lezen een expertmeeting over de taalinterventies binnen de Gezinsaanpak van laaggeletterdheid. Roel van Steensel en Martine van der Pluijm vertelden over hun onderzoek en Leonie Venhoeven ging vanuit haar expertise als gedragspsycholoog in op de mogelijkheden en moeilijkheden van duurzame gedragsverandering. Vervolgens werd in kleinere groepen verder gepraat over verschillende thema's.

Stappenplan en quickscan Gezinsaanpak

Op basis van opgedane kennis over en ervaring met de Gezinsaanpak is een stappenplan geformuleerd en een quickscan ontwikkeld. Deze instrumenten helpen bibliotheken om een goed beeld te krijgen van wat er nodig is om de Gezinsaanpak te implementeren en om vast te stellen hoe ver hun eigen organisatie op dat vlak al gevorderd is.

Definitie Gezinsaanpak

In overleg met verschillende experts, waaronder bijzonder hoogleraar Leesgedrag Roel van Steensel, hebben we een definitie van de Gezinsaanpak geformuleerd die als leidraad geldt voor de Gezinsaanpak. In deze definitie hebben we bewust de prioriteit gelegd bij de preventie, oftewel de ontwikkelkansen van kinderen. Daarnaast is er ruimte gelaten voor curatie in de vorm van het verhogen van het taalniveau van ouders.

Bijdragen Tel mee met Taal congres en Dag van de Basisvaardigheden

Kunst van Lezen verzorgde een goed bezochte deelsessie over de Gezinsaanpak op het Tel mee met Taal congres (13 februari 2020). Daar was een groot deel van de aanwezigen (ongeveer 2/3) niet werkzaam in de bibliotheeksector. Zodoende was dit een goede gelegenheid om het belang van de Gezinsaanpak met veel andersoortige organisaties te delen.

Volgen/monitoren van belangrijke projecten en relevante ontwikkelingen

Kunst van Lezen volgt zoveel mogelijk projecten en ontwikkelingen die voor de Gezinsaanpak en netwerkvorming relevant zijn. Een voorbeeld is het project in Eindhoven Samen Thuis in Taal, dat onderdeel is van de pedagogische infrastructuur van de SPIL-centra (vergelijkbaar met IKC's) in Eindhoven. Getrainde vrijwilligers lezen voor aan groepen binnen een SPIL-centrum en bij gezinnen thuis. Op deze laagdrempelige wijze wordt de taalvaardigheid van kinderen en hun ouders versterkt. Vooral de goed afgebakende rollen van de verschillende partners en de succesvolle samenwerking die daardoor is ontstaan, zijn voorbeeldstellend voor andere lokale contexten. Uit gesprekken met de projectleiders hebben we een goed beeld gekregen van de succesfactoren voor een dergelijke samenwerking.

Een ander interessant voorbeeld is het werk van Céline van Klei, die als jeugdarts op een consultatiebureau in Utrecht veel aandacht heeft voor de taalvaardigheid van de ouders die zij ontmoet.

Tenslotte zijn bijeenkomsten bezocht van andere initiatieven op het gebied van de Gezinsaanpak, zoals de slotconferentie van het project Op weg naar een geletterde generatie, dat Stichting Lezen en Schrijven en het NCJ in samenwerking met drie JGZ-organisaties in 2019 heeft uitgevoerd. De opbrengsten kunnen gebruikt worden binnen de doorontwikkeling van de Gezinsaanpak.

Bijdrage aan kennisdeling en ontwikkeling scholingsplan

Op veel verschillende manieren is door Kunst van Lezen een bijdrage geleverd aan de kennisdeling rond de Gezinsaanpak. Via de biebtobiebgroep Gezinsaanpak brachten we mensen in contact en deelden we informatie. Er is een start gemaakt met de ontwikkeling van het scholingsplan voor de Gezinsaanpak.

Ondersteunen van POI's bij het vormgeven van eigen programma's

Kunst van Lezen heeft verschillende gesprekken gevoerd met adviseurs van POI's die

binnen de landelijke en (inter)provinciale kaders hun eigen programma's vormgeven rond de Gezinsaanpak. Hierbij is steeds overlegd over hoe de projecten die vanuit Kunst van Lezen worden uitgevoerd optimaal kunnen aansluiten bij de programma's van de POI's en vice versa.

Samenwerking Stichting Lezen, KB en Stichting Lezen & Schrijven

Stichting Lezen & Schrijven en het programma Bibliotheek & Basisvaardigheden van de KB zijn belangrijke partners bij de Gezinsaanpak en het verbinden van preventie en curatie. De directies van KB, Stichting Lezen en Stichting Lezen & Schrijven hebben de samenwerking vastgelegd in een intentieverklaring. Doel is om gezamenlijk richting te geven aan het voorkomen en tegengaan van laaggeletterdheid binnen Tel mee met Taal. Een van de opbrengsten van de samenwerking is de frontofficetraining voor bibliotheekmedewerkers rond de preventie en curatie van laaggeletterdheid en (digitale) basisvaardigheden. Deze *blended learning* training bestaat uit zes modules (twee preventief en vier curatief) die vanaf 2019 bij een zestal pilotbibliotheken zijn uitgevoerd. Deze zijn gefinancierd door de KB en Kunst van Lezen en beschikbaar via de website Bibliotheekcampus van SPN. In 2020 hebben KB en Stichting Lezen het geven van deze training bij acht bibliotheken financieel mogelijk gemaakt. Bovendien zijn in 2020 nieuwe modules Gezinsaanpak en voortgezet onderwijs ontwikkeld die vanaf 2021 toegevoegd worden.

5. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak

Kunst van Lezen wil via BoekStart en de Bibliotheek op school meer laagtaalvaardige ouders bereiken. Stichting Lezen heeft daar, samen met de KB (Bibliotheek en basisvaardigheden) en Stichting Lezen & Schrijven, opdracht voor gekregen vanuit maatregel 6B van Tel mee met Taal. De organisaties werken onder de noemer Gezinsaanpak met taalarme gezinnen aan leesbevordering vanaf de geboorte. De Gezinsaanpak is erop gericht de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken. Dat gebeurt door ouders binnen taalarme gezinnen te ondersteunen bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis (preventie). Wanneer ouders gemotiveerd raken om ook aan hun eigen taalniveau te werken (curatie), wordt ook dat actief ondersteund. De aanpak is gebaseerd op onderzoek dat Stichting Lezen vanaf 2016 heeft ingezet naar lezen in taalarme gezinnen. Bijzonder hoogleraar leesbevordering Roel van Steensel heeft dit onderzoek begeleid.

Gemeentelijke Gezinsaanpak

Medio 2020 heeft Stichting Lezen als penvoerder een extra subsidie voor de periode 2020-2024 aangevraagd, samen met de KB (Bibliotheek en basisvaardigheden) en Stichting Lezen en Schrijven. Doel is om te komen tot een samenhangende lokale aanpak bij gemeenten om taalarme gezinnen te helpen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. Eind oktober 2020 heeft de directie MBO van OCW deze aanvraag gehonoreerd en de beschikking afgegeven voor 0,2 miljoen per jaar (afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget van 2 miljoen euro voor de periode 2020-2024). Vanwege de late beschikking is er nog relatief weinig besteed van het bedrag voor 2020. Het overschot zal in de jaren 2021-2024 ingelopen worden. De financiële verantwoording van dit onderdeel van de Gezinsaanpak wordt apart door Stichting Lezen vermeld. De inhoudelijke verantwoording is hieronder bij 5.1.5 meegenomen.

In de periode Tel mee met Taal 2020-2024 richt het preventieve onderdeel voor wat betreft de Gezinsaanpak zich op vijf aandachtsgebieden, die in de hiernavolgende paragrafen worden uitgewerkt:

1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStart en VoorleesExpress;
2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie richting intermediairs; vergroten van de expertise van bibliotheekmedewerkers over laaggeletterdheid binnen gezinnen;
3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren via BoekStartcoach; vergroten van de expertise van jeugdgezondheidszorgmedewerkers over leesbevordering en digitale geletterdheid;
4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren via de combinatie van BoekStart en de Bibliotheek op school met de cursus *Voor jou en je kind!*; vergroten van de expertise van toekomstige pedagogisch medewerkers en leerkrachten (roc's en pabo's) over leesbevordering en digitale geletterdheid;
5. Gemeentelijke Gezinsaanpak: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen versterken met

een meer centrale rol voor gemeenten. Dit onderdeel is vanaf 2020 apart gefinancierd tot eind 2024.

5.1 Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress

Een positief leesklimaat thuis stimuleren is belangrijk om taalachterstanden terug te dringen. Programma's zoals BoekStart en de VoorleesExpress zijn bewezen effectief in het stimuleren van voorleesplezier binnen het gezin, ook binnen gezinnen die taalarm genoemd kunnen worden.

BoekStart is in de kern gericht op het stimuleren van het leesklimaat thuis. Nadrukkelijk wordt gekeken of de inhoud van het BoekStartkoffertje toegankelijk is voor een brede groep ouders en aantrekkelijk is voor lezende en niet-lezende ouders. Ook de informatie over BoekStart moet eenvoudig en duidelijk zijn voor ouders en ook in andere talen beschikbaar zijn om anderstalige ouders te bereiken. De actie om via de BoekStartcoach een boekje uit te delen aan gezinnen waar weinig voorleescultuur is, is uitgesteld tot 2021 vanwege de lockdown.

Kunst van Lezen dacht samen met POI's mee met de VoorleesExpress over hun protocol *VoorleesExpress in coronatijd*, met als doel de doelgroepgezinnen zo goed mogelijk te blijven bereiken.

5.2 Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie

In 2020 zijn ondanks de coronacrisis grote stappen gezet in het opzetten van de Gezinsaanpak binnen veel bibliotheken. Het onderwerp is breder gaan leven en veel bibliotheken zijn aan de slag gegaan met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid op het terrein van de Gezinsaanpak. Een greep uit de activiteiten en resultaten:

- Er is nauwe samenwerking tussen KB, Stichting Lezen en SPN rond de Gezinsaanpak
- De nieuwe site bibliotheeknetwerk is voorzien van een aparte sectie Gezinsaanpak: www.bibliotheeknetwerk.nl/gezinsaanpak
- De groep Gezinsaanpak op de site Biebtobieb heeft 334 deelnemers.
- Er zijn materialen en instrumenten gemaakt en strategische sessies uitgevoerd om bibliotheken te helpen om hun organisatie meer (in) te richten op het ondersteunen van taalarme gezinnen.
- Veel POI's ondersteunen bibliotheken in hun werkgebied bij het werken aan de Gezinsaanpak.
- De Frontofficetraining De publieksservice en de educatieve bibliotheek (Bibliotheek Campus) is verder doorontwikkeld voor zowel preventieve als curatieve onderdelen. Kunst van Lezen en KB hebben in 2020 geld uitgetrokken om een achttal bibliotheken tegen gereduceerd tarief de training te laten volgen.

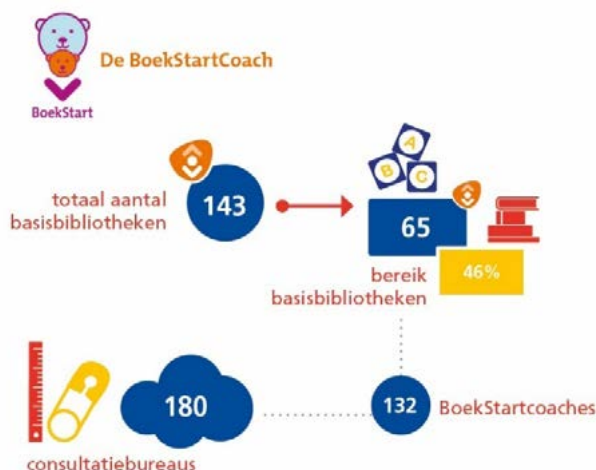
5.3 Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren

BoekStartcoach

De BoekStartcoach is een opgeleide (voor)leesconsulent van de bibliotheek die laagtaalkundige ouders op het consultatiebureau informeert over het belang van (voor)lezen en bibliotheekbezoek. De jeugdarts en jeugdverpleegkundige hebben onvoldoende tijd om tijdens het contactmoment met ouders uitgebreid te praten over voorlezen. Daarom kunnen ze daarvoor de BoekStartcoach inschakelen. Deze gaat in de wachtruimte met ouders in gesprek, biedt een luisterend oor en gerichte voorleesondersteuning en wijst ouders op de bibliotheek en het BoekStartkoffertje. Met de BoekStartcoach willen we het BoekStartbereik onder laagtaalkundige ouders verhogen.

Hoewel de BoekStartcoach lang niet overal welkom was tijdens lockdownperiodes, zijn de meeste bibliotheken doorgeshaald met het opzetten van de aanpak binnen consultatiebureaus via de BoekStartcoach. Desondanks is het aantal bereikte ouders en kinderen in 2020 sterk gedaald omdat de BoekStartcoach op veel plekken niet, minder of vooral digitaal aanwezig was. Van de BoekStartcoaches zegt 48% veelvuldig te hebben ingezet op het maken van filmpjes voor ouders om hun boodschap over BoekStart over te brengen. Dat bleek uit de enquête onder BoekStartcoaches. Eind 2020 zijn 132 BoekStartcoaches vanuit 65 basisbibliotheken (45,5%) ingezet op 180 consultatiebureaus. Inmiddels zijn enkele bibliotheken gestart met het inzetten van BoekStartcoaches in de kinderopvang. Zij gaan tijdens de haal- en brengmomenten met ouders in gesprek. De training BoekStartcoach is doorontwikkeld. De vernieuwde training is in 2020 een keer uitgevoerd. Online is een nascholing voor BoekStartcoaches gegeven.

Figuur 8: Stand van zaken BoekStartcoach 2019-2020

Samenwerking Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Om de Gezinsaanpak te stimuleren binnen de JGZ is het belangrijk dat bibliotheek- en jeugdgezondheidsmedewerkers elkaars sector leren kennen en expertise delen. Kunst van Lezen is als deelnemer van de werkgroepbijeenkomsten betrokken geweest bij het project

De geletterde samenleving van het NCJ en Stichting Lezen & Schrijven. Met een werkgroep van gespecialiseerde verpleegkundigen zijn voorbereidingen getroffen om BoekStart binnen kwetsbare gezinnen te introduceren.

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor JGZ

In 2018 is de e-learningmodule *Taalstimulering door voorlezen*, ontwikkeld door Kunst van Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, binnen de JGZ-academie beschikbaar gekomen. Deze (digitale) scholing biedt jeugdartsen en verpleegkundigen kennis over de leesontwikkeling van jonge kinderen, zodat zij ouders beter kunnen voorlichten over (het belang van) voorlezen. De training bevat bijvoorbeeld fragmenten van de BoekStart-filmpjes met voorbeelden van voorlezende ouders. Er is specifieke aandacht voor het belang van (voor)lezen in taalarme gezinnen. De module is geaccrediteerd. In 2020 hebben weer tientallen artsen en jeugdverpleegkundigen de training afgerond.

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor de kraamzorg

Kraamverzorgenden kunnen een rol spelen bij het activeren van ouders om te praten, zingen en lezen met hun kind. In 2020 is de e-learning *Taalstimulering door voorlezen* voor kraamzorg geaccrediteerd. Ook is er een handleiding geschreven voor de kraamverzorgenden. In samenwerking met Kraamzorgorganisatie Naviva is beeld en filmmateriaal gemaakt voor de e-learning. Het Kenniscentrum Kraamzorg plaatst de e-learning in hun leeromgeving.

5.4 Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren

Binnen BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po komt steeds meer aandacht voor taalarme gezinnen. Zo heeft Kunst van Lezen een aantal kinderdagverblijven ondersteund om werk te maken van gebruik van digitale prentenboeken. Met name kinderen waar thuis geen leescultuur heerst, kunnen met de digitale prentenboeken goed uit de voeten.

Voor jou en je kind!

In 2020 vond een tweede pilot plaats van de oudercursus Voor jou en je kind! in samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven. In aanvulling op deze modulaire cursus voor laagtaalvaardige ouders heeft Stichting Lezen een module ontwikkeld over leesbevordering en de Bibliotheek *op school*. Drie bibliotheken hebben deelgenomen aan de pilot. Op twee tot tien scholen in hun werkgebied hebben ze verschillende modules van Voor jou en je kind! uitgevoerd, waaronder de module leesbevordering en de Bibliotheek *op school*. De pilot levert een toolkit op waarmee andere bibliotheken aan de slag kunnen met Voor jou en je kind!

Scoor een Boek Thuiseditie

Sinds najaar 2016 is Eredivisie CV in het kader van Maatschappelijk Ondernemen betrokken bij Scoor een Boek! Het project is onderdeel van het programma Alles is gezondheid van VWS. Scoor een Boek! daagt kinderen uit groep 5 en 6 uit om te lezen en te sporten. Bibliotheken werken daartoe samen met lokale sportnetwerken (ere- en eerstedivisieclubs) en bereiken zo ook ouders die anders buiten beeld blijven. Aan de editie 2020 hebben 17 van de 38 betaald voetbalclubs meegedaan (45%). Kunst van Lezen onder-

steunt met name de zogenoemde Thuiseditie en de bijbehorende, eind 2019 vernieuwde, website scoorthuis.nl. Hiermee worden taalarme gezinnen via de kinderen uit het gezin bereikt. Voor de Thuiseditie 2020 zijn 2.549 teams aangemeld met 6.592 spelers. In totaal werden 9.185 opdrachten via de website uitgevoerd.

5.5 Gemeentelijke Gezinsaanpak: lokaal netwerk ond taalarme gezinnen versterken

Eind 2024 krijgen de Nederlandse gemeenten de regierol in de aanpak van laaggeletterdheid, inclusief de Gezinsaanpak. De Gezinsaanpak vraagt bij uitstek om een goed aange-stuurde netwerksamenwerking van partners. De gemeenten moeten zich kunnen voorbe-reiden op deze regierol. Daarom heeft het ministerie van OCW in 2020 besloten dat er een samenhangende lokale aanpak ten aanzien van taalarme gezinnen voor gemeenten moet komen en dat er extra middelen beschikbaar gesteld worden voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak. Een samenwerkingsverband van Stichting Lezen (penvoerder), de KB en Stichting Lezen en Schrijven werkt in het project Gemeentelijke Gezinsaanpak aan een model om deze samenhangende aanpak mogelijk te maken. Hiermee is een start gemaakt zodra OCW in oktober 2020 de subsidiebeschikking afgaf. Vanwege het late starttijdstip is er relatief weinig geld in 2020 besteed. Het niet bestede bedrag uit 2020 zal in de jaren 2021 tot en met 2024 alsnog besteed worden.

De ontwikkeling en uitrol van het model voor Gezinsaanpak in gemeenten gebeurt in samenwerking met de VNG en individuele gemeenten. De bedoeling is dat de lokale bibliotheken een verbindende rol gaan spelen in dit model. De bibliotheeksector wordt vanaf het begin in dit ontwikkelproces betrokken. In 2020 hebben Stichting Lezen, de KB en Stichting Lezen en Schrijven een projectplan uitgewerkt, dat zij vanaf 2021 met een gezamenlijke werkgroep uitvoeren. Deze werkgroep zal nauwe contacten onderhouden met de VNG, de bibliotheeksector en andere sectoren die betrokken zijn bij de Gezinsaanpak op gemeentelijk niveau. Voor de aansturing en bewaking van dit project zijn naast de werkgroep ook een stuurgroep en een strategische groep geïnstalleerd. Een klankbord-groep van bedrijven en instellingen met specifieke expertise op het terrein van de Gemeentelijke Gezinsaanpak zal in 2021 worden geïnstalleerd.

6. Organisatie Kunst van Lezen

6.1 Verantwoordelijkheden en bemensing

In het verslagjaar was Adriaan Langendonk voor 40 uur per week aangesteld als landelijk programmamanager Kunst van Lezen. Hij is in dienst van de KB, maar was in 2020 vier dagen per week gedetacheerd bij Stichting Lezen. De programmamanager legde in 2020 rechtstreeks verantwoording af aan de directeur-bestuurder van penvoerder Stichting Lezen en aan de Sectordirecteur Marketing & Diensten van de KB. Hoewel deze setting complex is, zeker in het 'thuiswerkjaar' 2020, levert de gekozen constructie het beste rendement op. De communicatie tussen beide organisaties is adequaat. Voor de tweede periode Tel mee met Taal (2020-2024) is afgesproken dat er regelmatig strategisch overleg is.

Heel 2020 werkten binnen Stichting Lezen drie programmaspecialisten, voor BoekStart, de Bibliotheek *op school* po en de Bibliotheek *op school* vo. In 2020 coördineerde de communicatiemedewerker alle communicatiewerkzaamheden voor de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Per programmalijn is er verder ondersteuning van domeinspecialisten van Stichting Lezen. In 2020 werden uren van deze medewerkers en van mensen vanuit de projectadministratie (deels) vergoed vanuit het programma.

Verder werkt Kunst van Lezen met deskundige freelancers die (delen van) de verschillende activiteiten uitvoeren. In 2020 is het beleid van eerdere jaren voortgezet: medewerkers van Stichting Lezen voeren de meer vaste taken uit; freelancers worden ingezet als er specifieke expertise vereist is bij de start of doorontwikkeling van projecten.

6.2 Communicatie

De communicatie van Kunst van Lezen richt zich vooral op professionals. Uitzondering daarop is BoekStart voor baby's. Voor dit programma hebben we een uitgebreid pakket communicatiemiddelen voor ouders via een website, een app en een aantal sociale media-kanalen. De communicatiemiddelen voor professionals bestaan uit drie websites (kunstvanlezen.nl, boekstartpro.nl en pro.debibliotheekopschool.nl), verschillende groepen op het platform Biebtobie, twee nieuwsbrieven (BoekStart en de Bibliotheek *op school*), drie e-mailgroepen met de POI-coördinatoren en het Twitteraccount van de Bibliotheek *op school*. Daarnaast organiseren de kernteams een aantal keer per jaar bijeenkomsten voor POI-coördinatoren om informatie uit te wisselen. Voor de strategische laag van bibliotheken verzorgt Kunst van Lezen een aantal keer per jaar een strategische nieuwsbrief.

We zetten de communicatiemiddelen in om de medewerkers van de bibliotheken (op elk niveau) te informeren en enthousiasmeren over de aanpak en over de instrumenten en trainingen die we ontwikkelen. We gebruiken deze communicatiemiddelen ook om feedback te ontvangen. Op de pro-sites zijn twee toolkits ingericht, geordend per bouwsteen

van de aanpak. De belangrijkste brochures en folders worden ook op papier verspreid naar de bibliotheken.

6.2.1 Communicatie Kunst van Lezen

In 2020 heeft Kunst van lezen twee strategische nieuwsbrieven over Boekstart en de Bibliotheek *op school* aan bibliotheekdirecteuren gestuurd. De website kunstvanlezen.nl richt zich op professionals die zich willen informeren over het programma. Op deze site staan de overzichtspagina's met alle output van de afgelopen dertien jaar. Daarnaast is Kunst van Lezen te vinden op de sites van Stichting Lezen en de openbare bibliotheeksite van de KB: lezen.nl en bibliotheeknetwerk.nl. Stichting Lezen zal in april 2021 een nieuwe website lanceren waarop de pagina's over Kunst van Lezen geïntegreerd worden aangeboden. De site kunstvanlezen.nl gaat dan offline.

6.2.2 Communicatie BoekStart

In hoofdstuk 2 hebben we informatie gegeven over communicatie via Boekstart.nl, de BoekStartapp en sociale media rond BoekStart om het programma onder de aandacht te brengen van ouders van jonge kinderen.

Bibliotheekmedewerkers die met BoekStart werken kunnen terecht op www.boekstartpro.nl (9.000 sessies, 3.000 gebruikers in 2020). Deze site is gebouwd in de WAAS, de standaard sitestructuur die veel bibliotheken gebruiken.

De nieuwsbrief BoekStart voor bibliotheken is in 2020 zes keer verschenen.

De groep BoekStart heeft 388 deelnemers op het platform Biebtobieb.

6.2.3 Communicatie de Bibliotheek op school

- Via www.debibliotheekopschool.nl (22.500 bezoekers in 2020) worden ouders en leraren geïnformeerd over de Bibliotheek *op school* voor het primair en voortgezet onderwijs.
- Bibliotheekmedewerkers bezoeken pro.debibliotheekopschool.nl (40.000 bezoekers in 2020). Ook deze site is in de WAAS gebouwd.
- Het Twitteraccount van de Bibliotheek *op school* heeft 2.323 volgers.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek *op school* po/vo is in 2020 dertien keer verschenen.
- De groep de Bibliotheek *op school* po heeft 431 deelnemers op het platform Biebtobieb.
- De groep de Bibliotheek *op school* vo heeft 165 deelnemers op het platform Biebtobieb.
- De groep de Bibliotheek *op school* mbo heeft 84 deelnemers op het platform Biebtobieb.
- De groep de Bibliotheek *op school* pabo heeft 80 deelnemers op het platform Biebtobieb.

6.3 Nationale en internationale vertegenwoordiging

De landelijk programmamanager vertegenwoordigt Stichting Lezen en de KB nationaal en internationaal. Hij is aanspreekpunt voor de directie van CBCT (certificering bibliotheken en cultuurinstellingen) op het terrein van de certificeringsmodule educatieve dienstverlening. Hij is adviseur van de stuurgroep Jeugd en Onderwijs: overleg over educatie tussen SPN, KB en Stichting Lezen. Ook is hij sinds augustus 2017 voorzitter van de sectie Literacy &

Reading van de International Federation of Library Associations (IFLA). In 2019 is hij in deze functie herkozen tot augustus 2021. Vanwege corona zijn deze werkzaamheden in 2020 geheel online uitgevoerd.

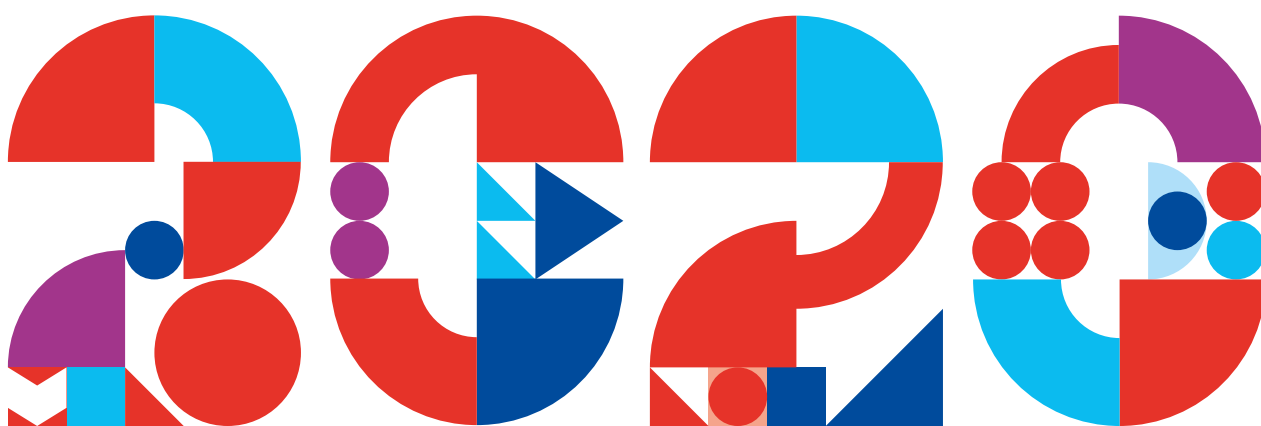
6.4 Financiën

Penvoerder Stichting Lezen ontvangt de subsidie voor Kunst van Lezen en is verantwoordelijk voor financieel beheer en verantwoording. De beschikking voor de subsidie voor Kunst van Lezen voorzag voor 2020 in € 2.850.000 voor maatregel 6A en € 500.000 voor maatregel 6B. In oktober 2020 is daar vanuit maatregel 6B een bedrag van € 200.000 bijgekomen om de Gemeentelijke Gezinsaanpak uit te werken; in totaal 1 miljoen euro tot en met 2024. Al deze bedragen zijn verantwoord in de jaarrekening 2020 van Stichting Lezen.

BIJLAGE 2

jaarverslag

leescoalitie

Inleiding

De Leescoalitie bundelt de krachten van zeven sterke letterenpartners die zich hard maken voor versterking van de leescultuur in al z'n facetten: van het terugdringen van laaggeletterdheid tot het stimuleren van mensen tot het lezen van literatuur. Stichting Lezen, Koninklijke Bibliotheek, Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, Vereniging van Openbare Bibliotheken, Nederlands Letterenfonds, Literatuurmuseum / Kinderboekenmuseum en Stichting Lezen & Schrijven willen dat elk kind in 2025 met een adequaat leesniveau van school komt en dat alle volwassenen kunnen lezen en schrijven of minstens daarnaar op weg zijn. De Leescoalitie voert een actieve lobby voor lezen en geletterdheid en werft nieuwe partners die daaraan kunnen en willen bijdragen. Daarnaast organiseert de Leescoalitie campagnes om mensen enthousiast te maken voor lezen en voorlezen.

In dit jaarverslag beschrijft de Leescoalitie alle activiteiten in 2020 en hun bereik en/of effect. Hoofdstuk 1 gaat over de lobbyactiviteiten. Hoofdstuk 2 laat zien wat er in het kader van de campagne *Lees voort!* is gedaan om grootouders te inspireren een rol te spelen in de leesopvoeding van hun kleinkinderen, en hun liefde voor boeken en verhalen door te geven. Hoofdstuk 3 belicht de losse projecten die de coalitiepartners met vereende krachten uitvoerden

1. Lobby en partnerschappen

Eind april publiceerde de Onderwijsinspectie het rapport *De staat van het onderwijs 2020*. Daarin meldde de Onderwijsinspectie dat een kwart van de 15-jarigen onvoldoende geletterd is om een bijsluiter, een brief van de overheid of een geschreven bericht van school te begrijpen. Voor de Leescoalitie was dit slechte nieuws aanleiding om de lobbyactiviteiten te intensiveren en nog meer maatschappelijke partijen te betrekken bij leesbevordering.

Manifest *Tijd voor een ambitieus Leesoffensief, april-oktober 2020*

Het rapport van de Onderwijsinspectie werkte als katalysator voor de totstandkoming van een al langer gepland manifest van de Leescoalitie. Dit manifest, in zijn geheel te lezen op tijdvooreenleesoffensief.nl, wijst op de fragiele infrastructuur van leesbevordering en op de noodzaak om leesbevordering nog veel sterker dan nu het geval is met het onderwijs te verbinden. Het manifest formuleert krachtige ambities om met vereende krachten aan te werken, zoals een ambitieus en breedgedragen leesbeleid voor alle leeftijden en schoolniveaus, een rijke leesomgeving en een bibliotheek in elke school en lesmethodes die aansluiten bij de behoeftes van kinderen en jongeren, zodat lezen weer leuk wordt.

Brede steun, nieuwe partners

De ambities van de Leescoalitie zoals verwoord in het manifest, vragen om urgentie en samenhang in het leesbeleid. Samenwerking tussen overheden, onderwijspartijen, jeugdgezondheids- en leesbevorderingsorganisaties op basis van een overkoepelende visie en een gezamenlijke prioritering is essentieel. De Leescoalitie is daarom blij met de steun van elf andere organisaties uit het veld van onderwijs, cultuur en jeugdgezondheid die we wisten te betrekken bij het manifest. Zodoende staat de Leescoalitie in de ambitie voor een krachtig leesoffensief nu zij aan zij met de PO-Raad, de VO-Raad, de Taalunie, De Schrijvers-

centrale, De Schoolschrijver, KNAW, SLO, Ouders & Onderwijs, LAKS, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en de SER.

Positieve ontvangst

Op 15 oktober bood de Leescoalitie het manifest aan, zowel aan minister Slob als aan minister Van Engelshoven van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarmee onderstreepden we dat alle ondertekenaars een dringend beroep doen op het ministerie van OCW om vanuit het onderwijs- en het cultuurbeleid gezamenlijk te komen tot een actief en inclusief leesbeleid waarin leesplezier centraal staat. Een goede leesvaardigheid is een basisbehoefte voor iedereen en er zijn forse investeringen en daadkracht nodig om iedereen in Nederland gelijke kansen te bieden.

Minister Van Engelshoven nam het manifest mede namens minister Slob in ontvangst en reageerde positief: 'Geweldig om te zien dat er het afgelopen jaar zo veel gebeurd is en de samenwerking wordt opgezocht om betere leesvaardigheid en meer leesplezier te creëren. We nemen dit onderwerp heel serieus, en we gaan hier graag verder over in gesprek.'

Veel aandacht en steun

De overhandiging van het manifest leidde tot een hausse aan aandacht in de media. Dit begon op de vroege ochtend van de overhandiging met een interview met Gerlien van Dalen als voorzitter van de Leescoalitie op Radio 1. Vervolgens was het nieuws over het manifest de hele dag te horen in het NOS Journaal. Het radioprogramma Stand.nl stond in het teken van de stelling 'Het leesonderwijs moet op de schop', waar bijna 1.000 mensen op reageerden. Ook bij WNL en 3FM was het manifest in het nieuws. Verder stonden er artikelen in het AD, Reformatorisch Dagblad, op Nu.nl, Telegraaf.nl en de Volkskrant.

's Avonds was er een uitgebreid item in het Jeugdjournaal, gevolgd door een poll op hun website meer dan 11.000 keer op gestemd is. In de daaropvolgende dagen verschenen er diverse opiniestukken en ingezonden brieven in kranten en online. Ook was er veel discussie op Twitter rondom het manifest. Een aantal leerkrachten liet weten dat ze de boodschap ondersteunt maar graag betrokken was geweest bij de totstandkoming van het manifest. Dat signaal hebben we ter harte genomen.

Op de website tijdvooreenleesoffensief.nl konden mensen via een formulier reageren op het manifest. Dit leidde tot honderden, vooral ondersteunende en opbouwende, reacties.

Vervolgacties

Kort na de publicatie van het manifest, brachten de ministers Slob en Van Engelshoven een kamerbrief naar buiten met een update over hun inspanningen voor het leesoffensief. De Leescoalitie heeft in reactie daarop laten weten blij te zijn dat de ministers onze visie en ons gevoel van urgentie delen en te verwachten dat de ministers oog hebben voor de financiële implicaties die deze visie met zich meebrengt. Ook gaven we expliciet aan dat bij de uitwerking van een actie-agenda de afstemming met leerkrachten van groot belang is. De daad bij het woord voegend, zijn Gerlien van Dalen en Henk Pröpper vervolgens namens de Leescoalitie in gesprek gegaan met diverse onderwijsorganisaties en leraren-vertegenwoordigingen om hen te betrekken bij het vinden van oplossingen. Ook bleven we in gesprek met het ministerie van OCW over de te nemen stappen in het leesonderwijs en startten we de voorbereiding van een campagne om leerkrachten en intermediairs te ondersteunen bij het geven van goed leesonderwijs.

2. Campagne *Lees voort!*

In 2020 startte de Leescoalitie de campagne *Lees voort!* om grootouders te stimuleren een rol te spelen in de leesopvoeding van hun kleinkind en hun liefde voor boeken en verhalen door te geven. Een maand na de lancering gooide het coronavirus roet in het eten. Opa's en oma's aanmoedigen om hun kleinkinderen met een boek op schoot te nemen kon niet meer. De beperkende coronamaatregelen noopten tot een andere uitwerking van de campagne en tot andersoortige activiteiten. Ondanks de aanpassingen die we moesten doen, leverde de campagne alsnog mooie resultaten op.

Kick-off, 20 februari 2020

De feestelijke aftrap van *Lees voort!* vond plaats in de Hortus Amsterdam. Opa's en oma's mochten in gezelschap van een kleinkind gratis naar binnen en werden ontvangen door een van de bekende grootouders die als ambassadeur aan de campagne verbonden zijn. Janny van der Heijden, Noraly Beijer, Karin Bloemen, Jack van Gelder en Hans Kazán voorzagen ruim honderd grootouders en kleinkinderen van boekentips en een mooi voorleesboek en lazen de aanwezigen voor.

Voorafgaand aan het publieksfestijn had Gerlien van Dalen de ambassadeurs namens de Leescoalitie welkom geheten. Jette van den Eijnden, onderzoeker bij Stichting Lezen, bereidde hen inhoudelijk voor op hun belangrijke rol door hen deelgenoot te maken van de laatste onderzoeksresultaten op het gebied van leesbevordering, leesonderwijs en leesplezier en hun kennis te toetsen door middel van een quiz.

Het was een vrolijke en succesvolle bijeenkomst, met veel aandacht van zowel publiek als media. De kick-off luidde ook de start in van de publiekscampagne *Boek een avontuur met je kleinkind*' en stond qua inscenering en aankleding geheel in het teken daarvan. Alle ambassadeurs ontvingen grootouders en kleinkinderen in een reisbureautje, waar ze reisadviezen op maat verstrekten in de vorm van boeken voor een beestachtig, een grappig of hartstochtelijk avontuur.

Het bereik van de kick-off werd vele malen vergroot door de media-aandacht voor het evenement. Er waren cameraploegen van 5 Uur Live, RTL Boulevard en Shownieuws aanwezig. Vlak voor de kick-off was Hans Kazán al te horen op Radio Noord-Holland, en de zaterdag ervoor was Frits Barend te gast bij De Taalstaat op NPO Radio 1. Na de kick-off was Jack van Gelder te gast bij Tijd voor MAX, en enkele dagen later zaten Noraly Beyer en Karin Bloemen bij Koffietijd. De filmpjes die we maakten met de bekende grootouders, hebben we actief verspreid via Facebook.

Publiekscampagne '*Boek een avontuur met je kleinkind*', februari 2020

Om *Lees voort!* een gezicht te geven, heeft reclamebureau Joe Public in opdracht van de Leescoalitie een publiekscampagne ontwikkeld. Onder de noemer '*Boek een avontuur met je kleinkind*' maakt de campagne zichtbaar hoe fijn het is om samen met je kleinkind in een boek te duiken en zo de mooiste avonturen te beleven. Bekende en onbekende grootouders hebben al (voor)lezend met hun kleinkind geposeerd. Hiervoor stonden onze ambassadeurs Jack van Gelder, Noraly Beyer, Frits Barend en Hans Kazán model, naast twee onbekende grootouders. De geportretteerden zijn ook herkenbaar afgebeeld op de cover van het boek dat ze samen lezen. Op die manier wordt verbeeld dat je echt een avontuur beleeft wanneer je samen in een boek duikt. Grootouder en kleinkind worden de hoofd-

personen in het verhaal. De covers zijn gemaakt door de bekende illustratoren Loes Riphagen, Emanuel Wiemans en Floor de Goede.

De publiekscampagne is via een betaalde campagne op Facebook verspreid. Later in het jaar zijn er posters en boekenleggers verstuurd aan boekhandels en bibliotheken. Aanvankelijk hadden we dit in maart willen doen, maar omdat veel boekhandels en bibliotheken toen gesloten waren, hebben we dit pas in september kunnen doen. De beelden uit de publiekscampagne zijn bovendien veelvuldig ingezet bij free en paid publicity in diverse media, bijvoorbeeld op de cover van de *Grootoudergids* (zie verderop in het verslag).

In samenwerking met Probiblio is een toolkit ontwikkeld voor bibliotheken. Deze toolkit helpt bibliotheken bij de lokale communicatie over de campagne en eventuele bijbehorende activiteiten. Daarnaast staan er communicatieadviezen en een mogelijke planning van de aanbevolen marketinguitingen in.

Website en boekentipper op leesvoort.nl, februari 2020

In samenwerking met Moker Ontwerp is de website www.leesvoort.nl ontwikkeld ter ondersteuning van de campagne. De website geeft achtergrondinformatie, stelt de ambassadeurs voor en biedt ruimte aan nieuwsberichten. Een belangrijk onderdeel van de website is de boekentipper. Uit onderzoek dat GfK in 2019 in opdracht van de Leescoalitie heeft uitgevoerd, bleek dat grootouders vaak nog voorlezen uit boeken die zij zelf van vroeger kennen. Die sluiten niet altijd goed aan bij de belevingswereld van hun kleinkinderen. Ook vinden opa's en oma's het soms lastig om hun kleinkind een geschikt boek cadeau te doen. Om grootouders op weg te helpen in het hedendaagse aanbod van kinder- en jeugdboeken ontwikkelden we de boekentipper die hen van passend (voor)leesadvies voorziet.

De boekentipper is een doorvertaling van de publiekscampagne *Boek een avontuur met je kleinkind*. De tipper is visueel ingericht als een boekingsformulier: selecteer het type avontuur, de vertrekplaats, het aantal personen en de leeftijd van het (klein)kind. Aan de hand van deze keuzes rollen er vier passende boeken uit. De grootouder wordt aangespoord om een van deze avonturen te 'boeken' door het bij de boekhandel of bibliotheek aan te schaffen en vervolgens met het kleinkind op de bank te kruipen en het verhaal in te duiken.

Lees voort! op afstand, maart - mei 2020

Half maart ging Nederland voor het eerst in lockdown. Waar we hadden willen uitpakken met ondersteunende marketingmaterialen in boekhandels en bibliotheken, werden we gedwongen om grootouders op andere manieren en via andere kanalen te inspireren om met lezen en voorlezen aan de slag te gaan. Omdat ook fysiek contact tussen grootouders en kleinkinderen in deze periode werd afgeraden, hebben we de mogelijkheden voor het (voor)lezen op afstand onder de aandacht gebracht.

Onder het motto *Lees voor(t) op afstand* namen onze ambassadeurs filmpjes op waarin ze tips gaven hoe je tijdens de lockdown boeken kunt gebruiken om op een leuke manier met je kleinkinderen in contact te blijven. Zo gaf Janny van der Heijden de tip om een luisterboek voor je kleinkinderen in te spreken en deed Jack van Gelder de suggestie om samen met je kleinkind hetzelfde boek te lezen en daar telefonisch over te praten. Daarmee

haakten we ook aan bij de #ikleesthuis-campagne die door de CPNB werd geïnitieerd en door het hele boekenvak werd ingezet.

De filmpjes deelden we via onze eigen Facebookpagina's en de social mediakanalen van de partners in de Leescoalitie. Ook hebben we ze met veel succes onder de aandacht gebracht bij de media. Zo waren Janny van der Heijden, Noraly Beyer en Hans Kazán te zien in Koffietijd, besteedde Shownieuws aandacht aan de filmpjes en nam Karin Bloemen een speciaal filmpje op voor het Max Ouderenjournaal. Dat programma zette ook een prijsvraag uit, waar zo'n 2.000 mensen op reageerden.

Dat de coronacrisis ook onverwachte positieve dingen voortbracht, bleek toen we een aanbod kregen van Ocean Outdoor, een grote landelijke aanbieder van buitenreclame. Zij lieten ons hun grote digitale schermen langs snelwegen en in steden gebruiken om een week lang het online voorlezen aan kleinkinderen te promoten. Deze outdoorcampagne had een bereik van naar schatting 5.3 miljoen passanten en vertegenwoordigde een commerciële waarde van zo'n € 62.000.

Lees voort! Inspiratiegids, oktober 2020

In aanvulling op de online boekentipper stelden we een inspirerende papieren gids samen met boekentips, interviews met bekende grootouders, achtergrondinformatie over het belang van lezen en voorleestips. Met deze gids willen we grootouders wegwijs maken in het hedendaagse boekenaanbod en inspireren om een rol te spelen in de leesopvoeding van hun kleinkinderen van 0 tot 15 jaar.

De Inspiratiegids werd als special toegevoegd aan de Voorleesgids, die jaarlijks tijdens de Kinderboekenweek wordt verspreid onder scholen, bibliotheken, boekhandels en kinderopvangcentra in Nederland. De gids is verspreid in een oplage van 95.300 exemplaren. Om mensen op de gids te attenderen hebben we via Facebook geadverteerd, wat leidde tot 1.172.412 weergaven binnen de doelgroep.

Samenwerking programmagidsen, oktober 2020

Toen halverwege 2020 bleek dat de coronacrisis voorlopig niet voorbij zou gaan, zijn we ons gaan richten op het betrekken van meer en andere mediapartners. Zo kregen we een voorstel van Bindinc voor een branded content deal in de programmagidsen (Avrobode, KRO Magazine, NCRV-gids, Mikro Gids, Televizier en TVFilm). Al deze gidsen bevatten de rubriek Blijtijds, die wekelijks gevuld wordt met content voor de doelgroep van 50-plussers.

In samenwerking met de redactie van Bindinc hebben we een spread samengesteld over het stimuleren van lezen bij kleinkinderen. Hiermee bereikten we 1.475.000 lezers. Dit artikel kreeg online verdere verdieping, met boekentips van onze bekende ambassadeurs. Enkele weken later verscheen in dezelfde rubriek een korte uitjestip, met de suggestie om met de (klein)kinderen naar het Kinderboekenmuseum te gaan.

Verkiezing BoekStart Babyboekje van het Jaar, oktober - november 2020

Voor veel grootouders is voorlezen aan baby's iets nieuws. In de tijd dat hun eigen kinderen klein waren, was hier minder aandacht voor en was er ook minder bekend over de gunstige effecten van het voorlezen aan hele jonge kinderen. Daarom hebben we voor *Lees voort!*

de samenwerking gezocht met BoekStart om de grootouders als doelgroep te benaderen bij de verkiezing van het Babyboekje van het Jaar 2020. Enerzijds om hen te inspireren zelf hun kleinkinderen van kleins af aan voor te lezen. Anderzijds om grootouders bewust maken van het feit dat zij invloed hebben op hun dochter of zoon en hen kunnen stimuleren om al vroeg te beginnen met voorlezen.

We vroegen BoekStart om Karin Bloemen, een van de ambassadeurs van *Lees voort!*, op te nemen in de jury en in te zetten voor de promotie van de verkiezing in de media. Karin was te gast in Koffietijd om te praten over het belang van voorlezen aan baby's, en maakte voor de bekendmaking van het winnende boekje een filmpje dat veelvuldig gedeeld is op social media.

Daarnaast zijn we een samenwerking aangegaan met DPG Media. Hun uitgave Ouders van Nu was al langer partner in de verkiezing van het BoekStart Babyboekje van het Jaar. Speciaal met het oog op de doelstelling en doelgroep van *Lees voort!* is de Leescoalitie met hen een commerciële samenwerking aangegaan waarin ook Margriet en nu.nl zijn betrokken. Zo verschenen er in oktober en november meer dan tien artikelen in Ouders van Nu, Margriet en op nu.nl, zowel online als in print. Ook publiceerde Margriet een groot interview met onze ambassadeur Noraly Beyer. In alle artikelen werden grootouders aangesproken op hun rol in de leesopvoeding van hun kleinkinderen, en werden ze gemotiveerd om al vanaf jongs af aan te beginnen met voorlezen. Mede dankzij deze inspanningen van de Leescoalitie werd er een recordaantal stemmen uitgebracht bij de publieksverkiezing van het BoekStart Babyboekje van het Jaar. Met ruim 5.500 stemmen noteerde BoekStart een verdubbeling ten opzichte van de vorige verkiezing.

Cadeaucampagne, december 2020

Aan het einde van het jaar startte de CPNB de cadeaucampagne 'Geef meer met een boek'. Deze campagne is ontwikkeld om op meerdere cadeaumomenten in zetten, bijvoorbeeld rond Vaderdag, Moederdag, Valentijn, Sinterklaas of Kerst. Het doel van de campagne is aan Nederland te laten zien dat een boek een prachtig cadeau is, omdat je met een boek iets heel persoonlijks geeft.

In de cadeaucampagne rondom Sinterklaas en kerst speelde naast Diederik Jekel, Nadia Zerouali en Robert ten Brink ook onze ambassadeur Jack van Gelder een rol. Hij nam een filmpje op waarin hij Sinterklaas een goede tip gaf: 'Geef een boek cadeau. Want met een boek, beleef je altijd avontuur! Leuk voor de kinderen, ouders én grootouders.' Met dit filmpje hoopten we grootouders te inspireren om hun kleinkind tijdens de feestdagen een boek cadeau te doen.

De cadeaucampagne-filmpjes werden door de CPNB verspreid via Youtube en Facebook, daarmee bereikten ze 7492 views. Het filmpje met Jack van Gelder hebben we zelf via Facebook extra gepromoot en is 28.089 keer bekeken.

Vorbereiding De Nationale Voorleesdagen 2021, november - december 2020

Lees voort! haakte ook in op De Nationale Voorleesdagen die in januari 2021 plaatsvonden. De Voorleesdagen zijn een initiatief van Stichting Lezen, uitgevoerd door de CPNB. Net als in 2019 nam de Leescoalitie dit jaar het initiatief om het Prentenboek van het Jaar te laten

Stichting Lezen 2021
Ontwerp **Erikenik & Studio Judith Schoffelen**

lezen.nl

Bijlage 1

Jaarverslag 2020

van Kunst van Lezen

Bijlage volgt nog